

TV 15

NATISNILI SMO
40.500
IZVODOV

Št. 10 ● 17. marca 1977 ● Leto XV

Z delom praznujemo jubilej

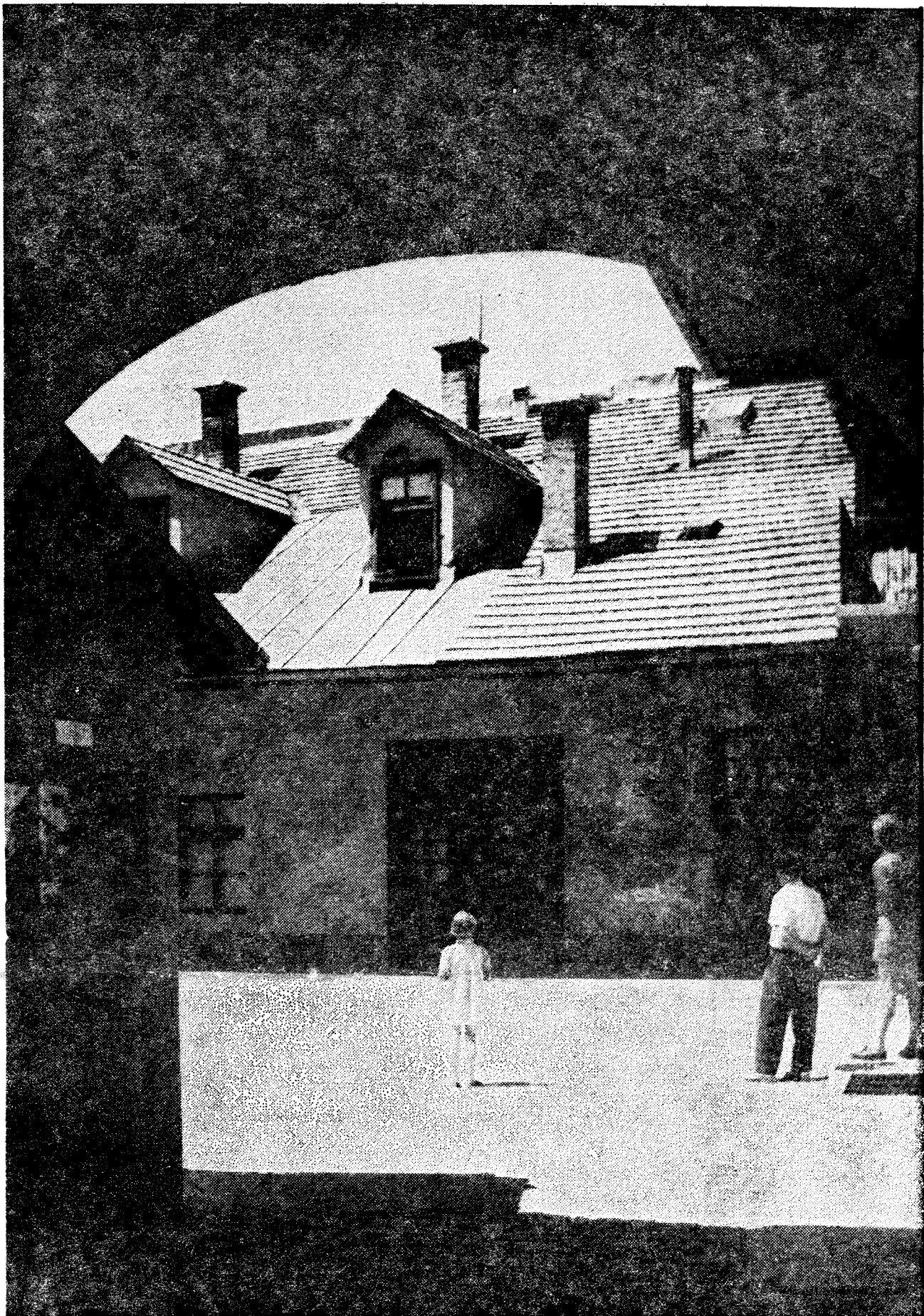
V revolucionarni preteklosti Zasavja so imeli revirski kraji, še posebno posamezni okoliški vrhovi, pomembno vlogo. Letos obujamo spomine na noč od 17. na 18. april 1937, ko je v največji tajnosti potekal na Barličevi domačiji na Čebinah nad Trbovljami ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije. Stirideset let je že minilo od tega pomembnega dogodka in praznovanje, združeno s 40. obletnico prihoda tovariša Tita v vodstvo KPJ in njegovega 85. rojstnega dne, bo letos še posebno slavnostno.

Čebine so kraj, vreden spomina na leta pred vojno, med njo in po njej. Dale so nam narodnega heroja Tončka Čech in ostale, zapisane v zgodovini partijskega gibanja Slovenije, v poduk mlajšim rodovom. Le-ti se zavedajo svojih dolžnosti, ki jih imajo do tega kraja in tudi do njegovih prebivalcev.

Letos, ob jubilejnim letu, bo območje od Trbovelj, Kleka, prek Čebin in vse do Vrhov povezano med seboj z novo, sodobno cesto. Pri graditvi sodelujejo trboveljska komunala, prebivalci okoliških zaselkov, domačini in drugi. A tudi mladina ne stoji prekrizanih rok. Odločitev, organizirati delovno akcijo za gradnjo ceste, je bila na trboveljskih srednjih šolah soglasno sprejeta. Pripravili smo več brigad, ki bodo ob sobotah in nedeljah zavihtele krampe in lopate ter pripomogle k temu, da bo čez dober mesec dni ta velika akcija končana.

Prvi smo svojo dolžnost opravili dijaki prvih letnikov gimnazije in ekonomske šole. Ob lepem vremenu nam je znoj curkoma tekel z obraza. Toda po nekajurnem delu smo kljub žuljavim rokam veselo ogledovali končano delo. Za nami bodo prišli še drugi, s prav takšnim elanom in prepričani smo, da bo mladina še enkrat dokazala, da zna in je pripravljena pomagati ob tako pomembnih dogodkih.

ALENKA MEDVESEK, NEVENKA ROGLIČ,
GIMNAZIJA TRBOVLJE

Ilegalna tiskarna »Tunel« na Emonski cesti

Ilegalne grafične tehnike

Ilegalna Komunistična partija je imela že pred vojno izkušnje z izdajanjem ilegalne literature. Organizirala je svojo partijsko tehniko, vodil pa jo je organizacijski sekretar Centralnega komiteja KPS Tone Tomšič.

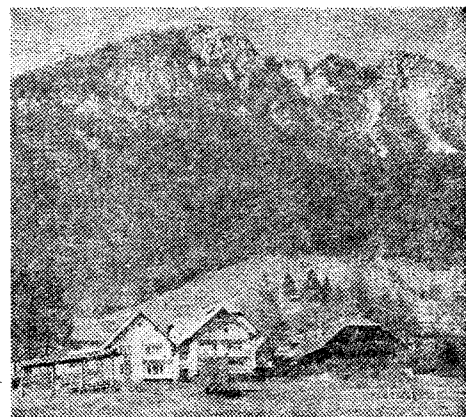
Ob napadu nacističnih in fašističnih sil, ko sta vso Evropo pretresala strah in nemoč pred okupatorsko silo, pa je bila Ljubljana bolj živa kot kdajkoli prej. Bila je enotna v svojem hotenju in revolucionarni aktivnosti in je verovala v zmago in svobodo.

Ljubljana je tako ustvarila nekaj enkratnega v zadnji vojni v Evropi. Vse dejavnosti so bile izredno pomembne, med najpomembnejšimi pa prav gotovo ilegalna partijska tehnika, kamor so sodile ilegalne tiskarne ter ciklostilna in dokumentna tehnika.

Poleg ciklostilne tehnike je bilo mogoče že kmalu po začetku vojne v Ljubljani organizirati šest ilegalnih grafičnih tiskarn od septembra 1941 do aprila 1943. To so bile Podmornica, Tunel, Tehnika, Tone Tomšič, Truga in Cinkografija na Kodeljevem. S centralno tehniko pa so požrtvovalno sodelovali tudi tiskarji-komunisti v legalnih tiskarnah. Tiskarne so natisnile ogromno obrazcev za dokumente, živilske nakaznice, brošure in časopise. To je bila partijska literatura, brez katere bi si širjenje naprednih idej in narodne zavesti takrat med ljudstvom težko zamišljali.

Kvaliteta tega tiska je bila na tako visoki ravni, da je tovariš Tito v pismu Edvardu Kardelju, avgusta leta 1942, napisal: »...Mi smo zaista vrlo zadovoljni sa vašim publikacijama, kako sa tehničke tako i sa političke strane. Naši agitpropovci vam prosto zavide na tehničkoj izradi vaših publikacija...«

CLEMENT DRUSCHKE — strah in trepet ne samo Jeseničanov, temveč tudi ljudi iz bližnje in daljne okolice, kar so še posebej na svoji koži občutili na zaslišanjih na Jesenicah v Kovačevi hiši in pozneje v Begunjah tudi številni domačini iz Dovjega. Več o tem lahko preberete na 4. in 5. strani.

Dovje sredi marca 1977 in za vasjo gozd, v katerem so se zbrali prvi partizani s tega območja.

od torka do torka

Sreda, 9. marca 1977

Predsedstvo SFRJ je na svoji seji obravnavalo dokaj zapleten gospodarski položaj v začetku letošnjega leta. O isti temi je razpravljalo tudi predsedstvo CK ZK Slovenije.

Na Koroškem je na železniški progi Celovec—Področja eksplodirala bomba, ki je poškodovala železniški most.

Zvezni odbor za proslavo dneva mladosti je odločil, da bo štafeta mladosti krenila na pot 27. marca.

Četrtek, 10. marca 1977

V Washingtonu so se končali pogovori med izraelskim premierom Rabinom in ameriškim predsednikom Carterjem, na katerih je slednji izjavil, da ZDA želijo, da Izrael obdrži meje, ki jih je mogoče braniti.

Špansko notranje ministrstvo ima legaliziranih že osemdeset političnih strank.

V Kairu se je končala afriško-arabska konferenca, na kateri so še posebej poudarili pomen neuvrščenih držav v svetu.

Petek, 11. marca 1977

Tovariš Tito se je v vasi Mojdež pri Hercegovnem srečal s tamkajšnjimi borci.

V Ljubljani so sprejeli nove člane SAZU.

V španskem mestu San Sebastian so izbruhli spopadi med pripadniki baskovske organizacije ETA in policije zaradi uboja dveh pripadnikov te organizacije.

Sobota, 12. marca 1977

Španska vlada je sporočila, da bo zmanjšala kazni političnim zapornikom, nekatere pa bo izpustila iz zaporov.

V Rimu se je končalo tridnevno zasedanje evropsko-arabskega vrha o gospodarskem sodelovanju.

Ponedeljek, 14. marca 1977

Predsednik Tito je poslal članom palestinskega nacionalnega sveta, ki zasedajo v Kairu, pozdravno brzojavko, v kateri popolnoma podpira boj Palestincev za njihove pravice.

Italija je spet prizorišče hudih spopadov med študenti in policijo.

V bosanskem mestu Čajniče se je končalo dvanašdnevno srečanje kulturnih ustvarjalcev na temo NOB.

Torek, 15. marca 1977

Po zadnjih statističnih podatkih se je proizvodnja v slovenski industriji v februarju povečala za 11,2 odstotka.

Predsedstvo SR Slovenije je na razširjeni seji spregovorilo o gospodarskem sodelovanju s sosednjimi državami.

Clement Druschke je na deželni sodišču v Heidelbergu prvič priznal, da je bil med vojno vodja izpostave varnostne policije na Jesenicah.

Pesem »Smrt v Brdih« odmeva v Rimu in okolici

Odmev na oddajo RTV Ljubljana »Glasba in revolucija«

Radiotelevizija Ljubljana je dne 2. februarja 1977 ob 18.45 predstavila zanimivo temo iz dni narodno-osvobodilnega boja: Glasba in revolucija. V oddaji je bilo v zvezi s pesmijo »Smrt v Brdih« navedenih nekaj netočnih podatkov. Kot nekdanji partizan čutim dolžnost, da omenjeno oddajo dopolnim z nekaterimi pojasnili. To pa zaradi gledalcev, ki so oddajo gledali, da bodo pravilno obveščeni o tem, kako sta uglaseno besedilo in plošča s pesmijo »Smrt v Brdih« našli pot v Rim.

Pred dvajsetimi leti sem v Izoli spoznal odločnega protifašista in revolucionarja tovariša Viktorja Vrabca, ki je bil v letih od 1935 do 1939 konfiniran na otoku Ponza. Kot je znano, so bili v tistih letih na tistem otoku konfinirani tudi nekateri tovariši iz centralnega komiteta KPI, med temi: Umberto Terracini, Mauro Scoccimaro, Pietro Sechia, Antonio Ciccolini, Giorgio Amendola in drugi. Med drugimi konfiniranci so bili takrat na Ponzi tudi naš Joža Srebrnič, pisateljica Cesira Fiori in njen mož Umberto in znani Valter Audisio, kasneje poznan pod imenom Colonello Valerio, ki je ob koncu druge svetovne vojne justificiral Mussolinija in njegovo priležnico Claro Petacci.

Tovariša Vrabca sem prosil, da mi je dal naslov pisateljice Cesire Fiori. Posodil mi je tudi knjigo »Una donna nelle carceri fasciste« (Žena v fašističnih zaporih), v kateri pisateljica Fiori opisuje tudi našega Srebrniča. Rad bi bil iz omenjene knjige prevedel nekaj stavkov, ker sem takrat pripravljal daljši članek o Joži Srebrniču. Potem sem pisateljico pisemno zaprosil za avtorsko dovoljenje in ga tudi dobil. V zvezi z avtorskim dovoljenjem, sem pisal tudi senatorju Umbertu Terraciniju, da bi kot star znanec pisateljice iz let konfinacije na Ponzi, podprl moje prizadevanje. Že po dvajsetih dneh sem dobil pritrdilen odgovor!

Senator Terracini je v odgovoru med drugim zapisal:

»Cesira Fiori — o tem ne dvomim — bo vesela in ponosna, da vam bo lahko dala dovoljenje za prevod dela njene knjige, natančneje tistega, ki je posvečen Srebrniču, nepozabnemu tovarišu naših idej in naše borbe.«

Po tistem prvem pismenem srečanju smo si občasno dopisovali, vse do smrti pisateljice v januarju 1976. V pismu z dne 22. VI. 1972 je prosila, da bi ji za spomin na Jožo Srebrniča poslal ploščo s pesmijo »Smrt v Brdih«. Plošče nisem dobil v nobeni prodajalni plošč v Sloveniji, ker je bila zbirka s partizanskimi pesmimi že razprodana. Obiskal sem tovariša Bogomila Gerlanca pri založbi Mladinska knjiga v Ljubljani in mu pojasnil mojo zadrego. Tovariš Gerlanec je takoj razumel pomen in pokazal veliko razumevanje. Spremlil me je v tretje nadstropje, kjer založba hrani arhiv plošč. Po krajšem pregledovanju predalov s ploščami, je mlajša tovarišica položila na mizo dva kompleta, v katerih je bila tudi plošča s pesmijo »Smrt v Brdih«. Tovarišico sem prosil, naj ploščo lepo zavije in pove ceno. Odkimala je z glavo, namestila ploščo nazaj med ostale tri in zaprla v rdečo škaflo z zlatim napisom: Partizanske pesmi. Potem mi je dala škaflo v roke z besedami:

»To vam kot nekdanjemu partizanu poklanja Mladinska knjiga.«

Bil sem resnično presenečen. Takšne pozornosti so nekdanji partizani zelo poredkoma deležni!

Ploščo s pesmijo »Smrt v Brdih« sem takoj po prihodu v Tolmin poslal pisateljici Cesiri Fiori v Rim. Po enem mesecu mi je že sporočila, da je ploščo prejela. Z možem sta takoj povabila več znancev in tovarišev iz raznih komunističnih sekcij v delu mesta, kjer stanujeta, da so prišli poslušati pesem in melodijo, ki je posvečena spomenu Srebrniča in tovarišev. Med njimi je bilo tudi nekaj Rusov, ki so zaposleni v Rimu. Vsi so z občudovanjem poslušali pesem. Potem so se molče in s spoštovanjem poklonili spomenu vseh padlih slovenskih in italijanskih partizanov, ki so se na Primorskem in v Sloveniji borili proti fašizmu in nacizmu.

Po tistem prvem predvajanju, so ploščo poslušali tudi v raznih komunističnih sekcijah v Rimu in v okolici Rima. Nekateri izmed poslušalcev so osebno poznali Srebrniča, zato so s spoštovanjem sledili melodiji. Senator Umberto Terracini mi je v pismu z dne 20. junija 1972 med drugim zapisal tudi naslednji stavek:

»Tudi tu, v Italiji se ga mnogi spominjajo, čeprav morda manj neposredno kot tovariši Slovenci, ki so skupaj z njim bojevali zadnje slavne bitke.«

V zvezi s pesmijo »Smrt v Brdih« moram dodati še naslednje:

Senatorju Umbertu Terraciniju sem spomladi leta 1972 poslal obširen opis tragične smrti Srebrniča in tovarišev 11. julija 1944 v Soči. Zahvalil se je z izredno pristranim in toplim pismom, v katerem sporoča, da bo za prihodnjo številko glasila ANPI (Nacionalnega združenja italijanskih protifašistov in političnih preganjancev) »L'antifascista« napisal krajši spominski članek. Takoj po prejemu tistega pisma, sem v svojem partizanskem arhivu poiskal Pirnikovo pesmarico »Pesmi za mladenke«. Odnese

sem jo k fotografu Oskarju, da je napravil fotografije tistih dveh strani, kjer je objavljeno besedilo z notami pesmi »Smrt v Brdih«. Fotografije sem potem takoj poslal senatorju Terraciniju v Rim. Zelo sem bil presenečen, ko sem čez kakšnih petindvajset dni prejel zavitek s petimi izvodi časopisa »L'antifascista« z objavljenima fotografijama pesmi, krajšim člankom in prostim prevodom besedila pesmi v italijansčini. Nad objavljenima fotografijama je senator Terracini napisal: La musica della canzone Morte sul Collio del Prof. Pirnik.

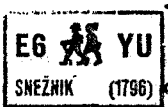
Besedilo pesmi sem prevedel le po pomenu in ne po rimah, ker se za tako prevajanje ne čutim niti od daleč zmožnega. Besedilo sem poslal senatorju Terraciniju skupaj s fotografijama besedila z notami.

Pesem »Smrt v Brdih« je najlepši in trajni spomenik Srebrniču in tovarišem, ki so jih razdijani valovi narasle Soče dne 11. julija 1944 potegnili v svoje močne globine! Je tudi spomenik vsem padlim partizanom, ki so se na Primorskem borili za uničenje fašizma in nacizma! V tej pesmi, ki je že prešla meje Jugoslavije in se njeno besedilo in napev šliša tudi v Rimu, bo živel spomin na Jožo Srebrniča, kot je zapisal pokojni Ivan Regent:

»Nobeno ime tistih, ki so se borili proti fašizmu in nacizmu, ki so trpeli in umirali za svobodo in neodvisnost in s tem za mir in svoboden razvoj vseh narodov v okviru svobodnega človeštva, ne bo pozabljen... Med temi bo na častnem mestu ime Jožeta Srebrniča.«

ANDREJ PAGON-OGAREV
Grajška 12
p. Tolmin

Ljubljana, 13. 3. 1977

Partizani poročajo
s 3. Himnekega v zvezi
na Srebrniču Srebrnik
Tudi je prejel Srebrnik, ki
je bil v tistem času v zvezi
Srebrnik + NOB.
Udeleženi!

Ne morem pozabiti!

Druschke in njegovi pomagači morajo prejeti zaslužen kazni na naših tleh, na kraju svojih zločinov

Sem redna naročnica TV 15, ki ga z zanimanjem prebiram ne le jaz, marveč vsa moja družina, pa se oglašam v zvezi z novicami, da so izsledili nekdanjega šefa Gestapa na Jesenicah Clementa Druschkeja in H. Lienckeja.

To je novica, ki sem jo tiho upala vse od konca vojne dalje — in verjetno še marsikdo kakorkoli prizadet zaradi Druschkejevih zločinov — pa sprejela z občutkom zadovoljstva, sicer delnega, kajti, če tudi bo Druschke prejel zaslužen kazni, ne bo občutil niti del tistega gorja in grozot, ki jih je na naših tleh prizadejal v letih 1941—1945.

Ze vse od prvih vesti mi misli nenehno uhajajo na doživetja izpred petindvajsetih let. Toliko let je namreč preteklo, odkar so 21. januarja skupaj z jeseniškimi mladinci ustrelili tudi mojega brata Tugomirja, starega dvaindvajset let.

Ne morem pozabiti, tega ne morem pozabiti!

Danes, ko prebiram novice o izsleditvi Druschkeja, si želim, da bi se soočila z Druschkejem tako, kot je Druschke v družbi z Zwickom soočil 30. decembra leta 1941 v jeseniških zaporih mene in očeta s Tugomerjem. To je bil za naju očetom najhujši trenutek v življenju. Takrat sva ga tudi poslednjič videla.

V begunjskih zaporih smo se v dneh trpljenja, besa in nemoči veliko pogovarjali s tovarišicami z Jesenic, kaj vse bi storile z Druschkejem, če bi nam kdaj prišel v roke. V vseh letih po vojni sem — in verjetno še marsikdo — veliko razmišljala, če Druschke še živi in kje. Najverjetneje se mi je zdelo, da živi v Južni Ameriki.

No, in sedaj vemo, da živi skoraj »pred nosoma!« Prepričana sem, da delim zadovoljstvo z vsemi, ki so bili Druschkejeve žrtve in da smo dolžni zahvaliti tudi njim, ki so pripomogli ter sodelovali pri iskanju in odkritju tega zločinca. Tako tovarišu Jožetu Vidicu, ki je s svojo knjigo »Beg z morišča« že leta 1971 in v poznejših prispevkih seznanjal javnost z zverinskimi početji jeseniških gestapovcev, kakor tudi F. Koritniku, ki je tako vztrajno in uporno iskal Druschkeja in storil vse, kar smo želeli storiti tudi mi. Od vsega pa si najbolj želim, pravzaprav pa imam ne le jaz, temveč vsi, pravico zahtevati, da Druschke in njegovi prejemajo zaslužen kazni na naših tleh, na kraju svojih zločinov.

Ob koncu bi še omenila, da sem pred kratkim zvedela, da je baje ohranjen dnevnik, v katerega je eden izmed Tugomirjevih sodelavcev iz Kranja pisal, kaj se je zgodilo s Tugomerjem. Vsekakor bi bilo ta dnevnik zelo zanimivo videti.

VLADOVITA VIDMAR-MAJDA
Prešernov trg 1
p. Koper

Pogovor v Strunjanu je potrdil potrebo in koristnost sodelovanja med borci na obeh straneh meje

Meja ni ovira za sodelovanje

V vrsti zelo koristnih in uspešnih stikov, ki so jih navezali protifašistični borci, ki so včlanjeni v vsezvezni organizaciji italijanskih partizanov (ANPI — Associazione nazionale partigiani d'Italia) za tržaško pokrajino in borci NOV na slovenski obali in na Krasu, je bil 8. marca letos tudi tovariški pogovor o borčevski problematiki na obeh straneh meje. Srečanje je bilo na nivoju upravnih odborov obeh organizacij, udeležilo pa se ga je še nekaj drugih funkcionarjev naše organizacije na republiškem in zveznem nivoju. Med drugimi so bili prisotni sekretar republiškega odbora ZZB NOV Slovenije tovariš Tone Turnher, član zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Ivan Puntar-Gubec ter člani republiškega odbora in komisij ZZB NOV Slovenije tovariši Branko Babič-Vlado, Tone Ukmar, Polde Caharija in drugi. Oba odbora sta vodila predsednika Rado Pišot-Sokol iz Kopra in Arturo Calabria za Trst.

Srečanje je bilo dvojezično, čeprav prav dosledno vsega ni bilo treba prevajati, ker so vsi udeleženci v glavnem razumeli oboje jezika — slovensko in italijansko. V svojem uvodnem poročilu je Rado Pišot-Sokol podrobno orisal vlogo in mesto organizacije ZZB NOV v jugoslovanski družbi in aktivno udeležbo borcev NOV tudi v sedanji fazi dograjevanja naše socialistične, samoupravne družbe in neuvrščene države. Kot primer je navedel, da živi na obalnokraškem območju (občine Izola, Koper, Piran in Sežana) še 11.322 borcev NOV, od katerih je aktivnih še nad 96 odstotkov članov. Povezani so v devetinsedemdesetih osnovnih organizacijah ZB in v sedmih organizacijah ZVI. Veliko borcev, prav gotovo več kot polovica, je še vedno aktivnih v samoupravnih organih in družbenopolitičnih organizacijah na svojem območju. Med njimi v glavnem ni nerešenih problemov življenjskega pomena, ker imajo v glavnem vsi rešeno vprašanje življenjske oskrbe, stanovanj, zdravstvenega varstva in podobno.

Drugače pa je to z nekdanjimi protifašističnimi borci oziroma borci NOV, ki so se borili v vrstah slovenskih partizanov, pa živijo v zamejstvu — na Tržaškem, v Slovenski Benečiji in drugod v Italiji, kjer prebivajo Slovenci. Nekateri imajo sicer to vprašanje rešeno in jim je udeležbo v boju proti fašizmu priznala tudi italijanska država ter so člani ANPI, vendar pa številni borci nimajo še ničesar urejeno. Sokol je v svojem poročilu navedel tudi nekatere konkretne primere, hkrati pa prosil italijanske tovariše, da nam v prihodnje nudijo še več pomoči pri reševanju teh primerov.

Predsednik Pišot je ob koncu naštel še podatke o vrsti proslav, ki bodo letos, v jubilejnem letu KPS, KPJ in tovariša Tita, na Koprskem in na Krasu. Posebno je opozoril na osrednjo proslavo, ki bo 28. maja v Gabrovici pri Osipu.

V obsežni razpravi so udeleženci govorili predvsem o številnih vprašanjih, s katerimi se obe organizaciji še ukvarjata. O tem in o koristnih stikih med obema organizacijama nasploh, je najprej govoril predsednik tržaškega odbora Arturo Calabria. V svojih besedah

je najprej orisal naloge, ki čakajo zamejsko organizacijo ANPI po ratifikaciji osimskega sporazuma med Jugoslavijo in Italijo in po zadnjem knogresu ANPI, ki je bil pred nedavnim v Firenzah.

V razpravi so se udeleženci zavzemali med drugim tudi za tesnejše stike neposredno v bazi, v krajevnih skupnostih in po vaseh, a ne po organizacijski liniji, ampak in predvsem zaradi čisto človeških, prijateljskih pobud enako mislečih ljudi, ki so nekoč skupaj tvegali svoja življenja in krvaveli v boju proti skupnemu sovražniku, proti naci-fašističnim zavojevalcem, in ki si zdaj skupaj prizadevajo, da bi se tisti časi in sovražniki nikoli več ne vrnili.

V razpravo je posegel tudi sekretar republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Tone Turnher, ki je poudaril, da je srečanje v Strunjanu nadaljevanje vzdrževanja koristnih stikov in srečanj med organizacijama ANPI ter ZZB NOV in je treba z njimi tudi nadaljevati na podobnem forumskem nivoju. Nato je govoril o pripravi na republiški in zvezni kongres ZZB NOV, ki bosta v začetku prihodnjega leta, povzel pa je še nekatera vprašanja iz razprave, kot na primer vprašanje aktivistov NOV, ki jih v Italiji ne obravnavajo kot druge borce, pa tudi sicer nimajo enotnega kriterija za udeležence v protifašističnem boju, ampak jih delijo po kategorijah. Govoril je o problemih objektivnega zajemanja zgodovine NOB in o pisanju te zgodovine nasploh, o odlikovanjih za borce NOV, ki živijo v Italiji in so člani ANPI, o spominskih medaljah za tuje državljane, ki so se med zadnjo vojno bojevali za svobodo v vrstah NOV in POJ in v vrstah JLA, o spomeniku v Jugoslaviji oziroma v Sloveniji padlim Italijanom in podobnem. Poudaril je, da bomo vsa ta vprašanja reševali v povezavi z organizacijo ANPI in samo preko nje.

Ob koncu je udeležence pozdravil tudi predsednik obalne konference SZDL Ort Kolenc, nato pa so se o mnogih vprašanjih pogovarjali še naprej na prijateljskem pomenku pri kosilu, na katerem so posebej počastili tudi prisotne tovariše za njihov praznik.

RASTKO BRADASKJA

Od leta 1972, ko je bil izoblikovan sedaj veljavni sistem invalidskega in pokojninskega zavarovanja, se je na tem področju veliko spremenilo, zato po svoji vsebini ne ustreza družbeno ekonomskemu in samoupravnemu položaju delavcev, ki se z ustavo uveljavlja na področju združenega dela.

Pri predlogu za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju, ki ga predlaga Izvršni svet Skupščine SR Slovenije, so se člani komisije za vprašanja borcev pri Skupščini SR Slovenije največ ustavljali pri členih, ki so neposredno povezani z borčevsko problematiko. Takšen je na primer 4. člen osnutka, ki se glasi: »Borci NOV pred 9. 9. oziroma 13. 10. 1943, ki je uveljavil starostno pokojnino s pokojninsko dobo 35 oziroma 30 let in se je ponovno zaposlil ali je začel opravljati samostojno dejavnost, na njegovo zahtevo oživi svojstvo zavarovanca iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, med tem pa se mu pokojnina ne izplačuje. Ta čas zavarovanja se upokojujencu šteje za odstotno povečanje že uveljavljene pokojnine ali za novo odmero pokojnine.« Po tem predlogu bi torej lahko borec NOV iz zgoraj omenjene kategorije, ki doslej ni mogel zgubiti pravice upokojenca in se ponovno zaposliti ter si tako pridobiti pol-

no delovno dobo (40 let), to pravico bili izurjeni in dobro izvežbani. S pridobivanjem in vključevanjem dezertjerjev iz nemške in madžarske vojske je bilo uresničeno tudi načelo OF-boj za vsakega človeka.

Zakon o temeljnih pravicah pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Ur. l. SFRJ, št. 35/72) je v 75. členu določil, da se pokojninska doba, dopolnjena do 31. decembra leta 1971, računa po predpisih, ki so bili v veljavi do tega dne. S tem je ostala v veljavi določba 163. člena temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju (Ur. l. SFRJ, št. 51/64), ki določa, da se v pokojninsko dobo ne šteje obdobje od 6. aprila 1941 do 15. maja 1945 zavarovancu, ki je med narodnoosvobodilnim bojem z orožjem aktivno sodeloval v boju na strani okupatorja ali njegovih pomagačev ali je bil organizator, funkcionar ali aktiven član kvilinskih organizacij, ne glede na to, ali je bil za to na sodišču obsojen ali ne.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Ur. l. SFRJ, št. 58/68) je v 10. členu določil, da lahko republike in avtonomne pokrajine priznajo posameznih obdobj v pokojninsko dobo rešijo na drugačen način, kot je to urejeno z zveznimi predpisi do konca leta 1972.

S seje komisije za vprašanja borcev pri Skupščini SR Slovenije

Borci, ki niso borci

Dnevni red trinajste seje komisije za vprašanja borcev NOV pri skupščini SR Slovenije, ki je bila 10. marca, po številu točk sicer ni bil obširen, vendar se je seja zaradi tematike, ki so jo na komisiji obravnavali, precej razširila. Največ so se člani komisije zadržali pri predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (dobili so tudi že osnutek zakona), še posebej pri 42. b členu, v katerem so zajeti tudi dezertjerji iz nemške vojske, ki so se priključili narodnoosvobodilnim enotam. Na seji so pregledali tudi predloge možnih rešitev občinskih priznavalnin ter poročilo o delu Zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov za obdobje od junija leta 1974 do decembra lanskega leta.

lahko uveljavil. Seveda pa bo treba določila tega člena še bolj jasno opredeliti.

Člani komisije se strinjajo s 6. členom osnutka oziroma 42. členom zakona, ki določa, da vse v pokojninsko dobo kot posebna doba vsteva čas, ko je bila oseba član kmečke delovne zadruge v obdobju od 15. maja 1945 do 31. decembra 1959, če ji je bilo delo v zadruzi edini ali glavni poklic. Predlagali so, da se lahko delo v teh zadrukah dokaže tudi s pričami, ker je večina dokumentacije iz tega časa uničena. Zelo sporen pa je 42. b člen predloga zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, v katerem so obravnavani tisti borci NOV, ki so bili pred vstopom v NOV nasilno mobilizirani v nemško ali madžarsko vojsko, a so iz te vojske pobegnili in se aktivno vključili v partizanske enote. Tem udeležencem NOV je namreč z zveznimi predpisi odvzeta delovna doba od 6. aprila leta 1941 do prisilne mobilizacije. Pravni svet Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije je o tem pripravil svoja stališča in mnenja, v katerih se zavzema za vrnitev te delovne dobe. Izvršni svet je sklenil, da republiški komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov ob sodelovanju z republiškim odborom ZZB NOV Slovenije ponovno preuči in sprejme stališča glede teh borcev. Na seji komisije za vprašanja borcev NOV pri Skupščini SR Slovenije je bilo poudarjeno, da v borčevskih organizacijah ni nobene dvoma, da je treba tej kategoriji borcev priznati delovno dobo od okupacije do prisilne mobilizacije, ker so mnogi teh mobilizirancev ob prvi priložnosti pobegnili med partizane in opravljali v partizanskih vrstah pomembne in odgovorne naloge. To so bili eni najboljših borcev, ker so

Kazenski zakonik (Ur. l. SFRJ, št. 44/76) v 263. členu določa, da z dnem, ko začne veljati, nehajo veljati vsi predpisi, ki so z njim v nasprotju, ostanejo pa v veljavi določbe o pokojninskem zavarovanju, ki predvidevajo izgubo pokojninske dobe zaradi udeležbe v boju na strani okupatorja v času od 6. aprila 1941 do 15. maja 1945 ali zaradi obsodbe na strogi zapor zaradi kaznivega dejanja proti ljudstvu in državi, storjenega v tem času. To določilo Kazenskega zakonika SFRJ je treba razumeti kot kazensko sankcijo, ki je novela zveznega zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (10. člen), ki pooblašča republike in avtonomne pokrajine, da lahko priznajo posameznih obdobj v pokojninsko dobo rešijo tudi na drug način, kot to določa zvezni predpis, ne more spremiti, ker pooblastilo ne velja za kazenske sankcije.

Pravni svet Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije ugotavlja, da gre v tem primeru za borce NOV, ki so bili prisilno mobilizirani, a so ob prvi priložnosti pobegnili in se vključili v narodnoosvobodilno vojsko in se v njenem sestavu bojevali do konca vojne. Ti borci so borci NOV, hkrati pa jih v bistvu zadeva ista kazenska sankcija kot storilce najhujših kaznivih dejanj proti ljudstvu in državi. Svet sodi, da je mogoče kazensko sankcijo izbrisati s spremembo zveznih predpisov.

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je rešitev tega problema vključil tudi v svoj letni načrt, saj je že skrajni čas, da to vprašanje, ki na Gorenjskem, Koroškem in Štajerskem, kjer je največ takih borcev, postaja že politični problem, čimprej zadovoljivo rešimo.

M. V.

Udeleženci pogovora v Strunjanu

Z Druschkejem sem se doslej srečal petkrat: ob aretaciji, ob pretepanju v vili Franji, takrat, ko me je tepel pri Kovaču, enkrat v Begunjah na hodniku, ko sem nesel drva, in nazadnje v sobi, ko so me soočili s Kelihom. Rad bi se srečal še šestič. Na svoje stroške bi odšel v Heidelberg, da bi ga videl sedaj, ko mi nič ne more. Najraje pa bi stopil predenj na sodišču, kjer bi povedal, kaj je z mano počel.

Janko Noč je eden tistih, ki so jih pripadniki nemške varnostne službe aretirali že poleti 1941. leta. Mučili so ga na Jesenicah in v Begunjah in pustili na njegovem telesu trajne posledice. Naj vam ga predstavimo! Janko Noč, rojen 27. avgusta 1905. leta na Koroški Beli. Še pred leti je živel v svoji rojstni vasi, Prosvetna 6, zdaj pa je na Jesenicah, Stražišarjeva 10.

Delavec v Železarni. Rezalec na težki progi na Javorniku. Član partije od leta 1935. Zdaj v zaslužnem pokoju. Duševno čil, na telesu pa nosi številne posledice iz obdobja, ko ga je njegovo delo za narodnoosvobodilno gibanje pripeljalo v roke šefu zločinov, Gestapoju Druschkeju.

In njegovo revolucionarno delo pred okupacijo in v obdobju okupacije. Tridesetletnega Janka so komunisti sprejeli medse. Skromen, kakor je, nerad govori o tem, kar je delal kot član ilegalne komunistične partije in o tem, kar je v tistih časih tvegala, pač pa na moč poudarja, kaj ga je partija naučila. Vendar v razgovoru z njim nisimo mogli drugače, kot da smo toliko časa drezali vanj, da je le povedal vsaj nekaj o svojih sodelavcih in o svojem revolucionarnem delu pred vojno. V partijski celici je bil skupaj z Lovrom Albrehtom, Francem Žumerjem, Feliksom Koprivnikom, Francem Šiferjem, in Janezom Pavlovičem. Sestanke so imeli na Potokih pri Kavalanju in drugod. Pogosto se je srečeval s Kobetom, Maksom Sterlekarjem, Viktorjem Stražišarjem, Karlom Prežljem in drugimi. Iz Ljubljane so kot instruktorji centralnega komiteja prihajali na Javornik različni partijski delavci. Najbolj se spominja Lada Svetine, od katerega je dobil mnoge koristne nauke o tem, kako se je treba zadrževati, če te dobi v roke policija. Svetina jih je učil še takrat, ko jim je grozila še samo režimska policija stare Jugoslavije. Njegovi napotki so bili še kako dragoceni, ko je Janko Noč padel v roke gestapoju.

Ves čas zasliševanja mu je bilo v zavesti načelo: ne govori, govori čim manj, da ne boš začel v

protislovja. Star, preizkušen nauk vseh nekdanih zapornikov.

Ena izmed Nočevih dejavnosti pred vojno je bilo zbiranje prispevkov za rdečo pomoč. Ta oblika solidarnosti delavcev se je v času španske državljanske vojne še okrepila. Sredstva, zbrana v okviru rdeče pomoči, pa niso uporabljali le za plačevanje partijskih akcij, ampak predvsem kot pomoč družinam in posameznikom, ki so trpeli zaradi režimskega preganjanja, brezposelnosti in zaradi tega, ker so njihovi hranitelji morali živeti v ilegali.

Prav razvejena mreža zbiranja rdeče pomoči je bila organizacija, ki jo je Janko Noč obdržal v začetnem obdobju okupacije. Približno sedemdeset ljudi mu je dajalo prispevke že v prvih mesecih vojne za organizacijo Osvobodilne fronte. Tudi sedaj je bila pomoč največkrat namenjena za preživljanje tistih družin, katerih hranilci so odšli v partizane, ali so jih Nemci zaprli, izgnali, ubili, in seveda za vse tiste organizacijske dejavnosti in akcije, za katere je takrat Osvobodilna fronta potrebovala denar.

Samo to navajamo iz kopice dejavnosti takratnega komuniste Janka Noča, ker je bilo povod za njegovo aretacijo.

● Aretacija

23. avgusta 1941. leta, štiri mesece potem, ko so Nemci zasedli Jugoslavijo Janko je delal dopoldne. Okrog 13. ure sta se pojavila v obratu Druschke in Zwick. Druschke je aretirala Janka Noča, Zwick pa Feliksa Koprivnika. Najprej sta pristopila k Noču. Zwick je prevedel Druschkejeve besede, s katerimi mu je povedal, da je aretiran. Nato je Zwick odšel aretirat Koprivnika, Druschke pa je odgnal Noča v vratarnico, kjer sta čakala, da bo Zwick prignel Koprivnika. Zwick je čez nekaj časa prišel sam in povedal, da mu je Koprivnik ušel. Druschke je rožantil. Čeprav ne sodi strogo v okvir naše zgodbe, naj povemo, da je bil Koprivnik v partizanih. Po vrnitvi iz dražgoške bitke pa je v času, ko si je zdravil ozeblino, začel sodelovati z gestapo in je bil pozneje član Glazarjeve tolpe raztrganec. Ranih je prvoborca Cirila Trilerja in je bil neposredno kriv za smrt dveh partizanov.

Ko je pripeljal osebni avtomobil, sta Druschke in Zwick odpeljala Janka Noča h Kovaču, kjer sta ga zaprla v celico, v kateri je že bil takrat zelo mlad Jasenc z Jesenic.

Okrog štirih sta po Noča prišla dva policista in ga odpeljala v takratno vilo Franjo. To je stavba na Tomšičevi cesti št. 4, druga na desni strani od gimnazije proti osnovni šoli. V stavbi je pred vojno stanoval v Srbijo izseljeni učitelj meščanske šole Franjo Klavara.

V enem izmed prostorov te stavbe, v katerem je bila poleg druge opreme tudi nekaj metrov dolga miza, sta ga pričakala Druschke in Zwick. Začela sta ga zasliševati. Zwick je prevajal Druschkejeva vprašanja in Druschke je bil, kakor se spominja Noč, sprva do-

kaj korekten in ne preveč grob.

Ko si je zabeležil vse podatke, je rekel, da Janko Noč dela za osvobodilno gibanje in da preskrbljuje partizane. Skušal je narediti vtis, da ima zanesljive podatke o njegovem delovanju. Zato je zahteval, naj Noč pove, s kom ima zvezo in komu oddaja material. Pogovor je bil v tem trenutku še čisto vsakdanji, saj je skušal biti Druschke korekten in skoraj zaupljiv.

Janko Noč je odločno trdil, da nima nobenih zvez in da najbrž obstoji proti njemu kakšna lažna ovadba. Že na tej stopnji je zahteval, naj pripeljejo predenj tistega, ki kaj ve o njem in naj tisto, kar ve, pove v pričo njega. Ker je Druschke skušal napraviti vtis, da zanj ni nobene skrivnosti, je v tem videl Noč zanesljivo znamenje, da najbrž ne ve nič konkretnega in da ima najbrž le splošno prijavo, da dela za narodnoosvobodilno gibanje. Imel je prav. V tem trenutku se je spomnil vsega, kar jim je pripovedoval zastopnik centralnega komiteja Lado Svetina, ki jih je že doma pred vojno vpelejal v skrivnostno policijskih metod. Pogovor je postal vse manj vsakdanji. Druschke je povzdignil glas in ko je Noč že drugič ali tretjič zatrdil, da o tem, kar ga sprašujejo, ne ve ničesar, je Druschke zakričal, da o njem vse vedo in ga udaril z gumijevko. Zwick, ki je Druschkeja vztrajno imenoval šef, je Janka opozoril, naj torej govori s šefom spoštljivo in naj odgovarja le na vprašanja. To opozorilo se je zdelo Zwicku potrebno, ker je Noč še vedno zahteval, naj pripeljejo predenj tistega, ki ga je ovadil. Na Zwickovo opozorilo, naj govori spoštljivo, je Noč spet zatrdil, da ne ve, kaj hočeta gestapovca od njega.

Ko je Zwick prevedel ta zadnji Nočev odgovor, je Druschke zarjovel: »Če še ne ve ničesar, bo v kratkem vedel.« Ukazal mu je, naj se uleže na mizo s trebuhom navzdol. Privezala sta ga z vrvmi na vratu, rokah in nogah. Noč je bil v lahki delovni obleki, saj je bilo poletje in zato razen nje in perila ni imel ničesar na sebi. Ko je bil privezan, ga je Druschke udaril z gumijevko čez spodnji del hrbta in ga vprašal, če se je že premislil in če mogoče sedaj že kaj ve. Janko Noč je odvrnil, da ne more k tistemu, kar je že povedal, ničesar dodati.

Tedaj ga je Zwick opozoril, da je šef Druschke dejal, naj govori, sicer bo imel posledice. Kakšne mu seveda ni povedal, vendar je Janko to tudi sam vedel. Ponovno je zatrdil, da ne ve ničesar in da je vse, kar je vedel, že povedal.

Druschke ga je začel mlatiti z gumijevko, udarjal je po njegovem telesu od hrbta navzdol, po nogah, rokah, ledjih... Zwick pa ga je spraševal, če si je že premislil. Ko se je ovijala gumijevka okrog njegovega telesa so ga prvi udarci neznosno boleli. Pravi, da jih je potem

CLEMENT DRUSCHKE MOJSTER MUČENJA

čutil vse manj. Pri vsakem udarcu ga je obšla vročina po vsem telesu.

● Zbudil se je v pralnici

Koliko časa sta ga pretepala ne ve, ker je nazadnje izgubil zavest. Zavedel se je šele v pralnici, kamor sta ga rabila nezvestnega odvlekla in polila z vedrom vode. Pustila sta ga v družbi neznanega policista, ki ga je stražil. Bolj ko se mu je vračala zavest, bolj ga je bolelo. Zdelo se mu je, kakor bi bil ves njegov hrbet na drobno zmlet. Najbolj ga je bolelo okrog ledij na mestu, kjer so ledvice. Ker je bil ves moker, se je slekel in si ožehl obleko. Komaj se je spet oblekel, sta prišla gestapovca in ga odvedla nazaj v sobo.

Sledilo je Zwickovo opozorilo: »Šef zahteva, da spregovorite resnico, sicer boste doživeli isto, kakor malo prej.«

In takrat je Noč počasi, umirjeno in s tresočo besedo odvrnil: »Jaz sem mož in družinski oče. Ker se zavedam svojih dolžnosti, še posebno do svojih otrok, nimam s tem, česar me dolžite, opraviti ničesar.«

Gestapovca sta se samo spogledala in mu ukazala, naj zleze na mizo. Spet sta ga privezala in ga oba začela tepsti. Udarce je dobival izmenoma z leve in desne, včasih pa sta se gumijevki hkrati prekrizali na njegovem hrbtu. Janko Noč udarcev že skoraj ni več čutil. Ostro so ga zaboleli le tisti, ki so padali po glavi.

Ko sta gumijevki že lep čas padali po njem, se je Zwick sklonil pod mizo k Nočevemu obrazu in mu dejal:

»Šef pravi, da vam bo izbil vašo trmo iz glave, četudi vas spravi v grob.«

Imel sem še toliko zavesti, da sem se spomnil besed Lada Svetine: Govori čim manj, da ne boš začel v protislovja. Zato sem bil tiho, pravi Noč.

In spet sta tolkla oba, spet do nezvesti. Zopet se je prebudil v pralnici, ko so polili nanj nekaj veder vode. Zavest je prinesla bolečina in zdelo se mu je, da je njegovo telo še bolj razbito kot prej. Niso ga pekle le rane na razrezani koži, ampak ga je peklo vse, kar je bilo v njem. Spet si je ožehl delovno obleko še preden sta prišla ponj.

»Ste se že kaj premislili?« je vprašal Druschke. »Kar sem vam povedal, sem povedal,« je odvrnil Noč. »Več ne vem.«

Zwick mu je prigovarjal: »Če želite kaj povedati, utegne biti za vse dobro, če ne, bo za vas slabo. Hudo slabo.«

Ker je Janko molčal, sta mu tretjič ukazala, naj zleze na mizo. Vendar ni imel več dovolj moči. Zato sta ga zgrabila in vrgla nanjo. Ker je ležal na mizi popolnoma brez moči, ga nista več privezala. Danes se ne spominja več, kaj sta ga spraševala. Moči so mu pošle. Da ga tepeta, se mu je le še zdelo, saj je bil ves čas le na pol pri zavesti. Boleli so ga le še udarci po podplatih, ki sta mu jih z bičji tako razrezala, da je iz njih brizgala kri.

Spominja se tudi, da se je včasih kdo sklonil pod mizo in ga opazoval, kakšen izraz ima na obrazu. Zdaj je bil Janko že tako brez moči, da je vztrajno ponavljal samo še zahtevo, naj ga soočijo s tistim, ki kaj ve o njem.

Se tretjič se je iz nezvesti prebudil v pralni-

ci. Od podplatov do vratu je imel kožo razsekano, kot da bi cvetela. Bila je modra kot nebo, na mestih, kjer so jo razsekali udarci, pa je iz nje silila kri. Spominja se, da se je mračilo, kar pomeni, da je bilo okrog osmih.

Ne le Janko Noč, tudi gestapovca sta bila utrujena. Naslednji dan, ko sta ga tepela pri Kovaču, je Janko opazil, da ima Druschke v zapestju oteklo roko od jermenja, na katerem je imel zataknevo gumijevko.

Zasliševanje, ki je bilo skoraj v celoti le pretepanje in oživljanje k zavesti v pralnici, je trajalo dobre štiri ure.

Ko si je spet slekel obleko in jo ožehl, ga je stražar odpeljal nazaj v jetniško celico h Kovaču. Stražar je bil še kar potrpečljiv in mu je dovolil, da sta hodila počasi, saj se je Janko le težko premikal. Boleli so ga podplat, ob vsakem gibu ga je zapela koža po vsem telesu in ob vsakem koraku so ga še bolj zabolele ledvice in vse drobovje. V glavi mu je šumelo in udarjalo, kakor bi se udarci ponavljali. V celici ni mogel ne stati ne ležati. Pokleknil je k pogradu in tako je preklel vso noč. Ko je Jasenc videl, kakšnega so pripeljali nazaj, je zajokal.

● Razbolelo telo je komaj čutilo udarce

Janko je domneval, da Nemci sumijo, da je zbiral prispevke za Osvobodilno fronto. Če bi priznal in začel pripovedovati, kdo vse mu je prispevke dal, bi aretirali najmanj sedemdeset ljudi. Še marsikaj je premišljeval tisto noč, polno blodenj, ki jo je preklel ob pogradu v jetniški celici pri Kovaču. Preklel in preječal je tudi del dopoldneva. Potem so ga prišli spet iskat. V eni izmed pisarn, kjer sta ga pričakala Druschke in Zwick, so deževala vprašanja:

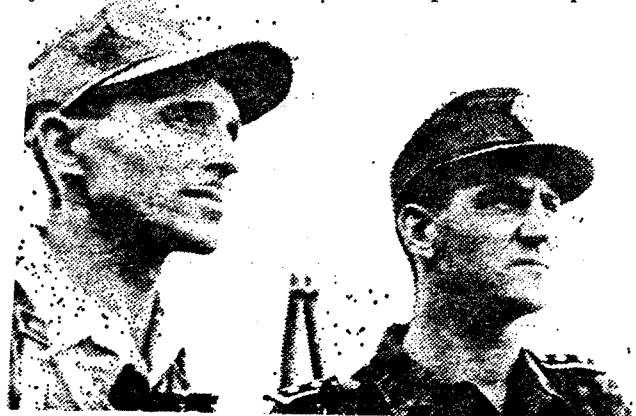
Druschke ga je tikal, Zwick, ki je prevajal, pa je mešal vikanje in tikanje.

»Boš govoril? Boš povedal, kaj veš? Na dan z besedo! S kom si se družil in kdo je prihajal k tebi?« je rjovel Druschke.

Janko Noč je s slabotnim glasom, vendar mirno kot da se ni bilo nič zgodilo, odgovarjal: »Pripeljite tistega, ki lahko dokaže, da sem storil kaj prepovedanega.«

Z gumijavkami, ki sta jih imela v rokah, sta začela mlatiti po njem. Janko Noč je stal na mestu in sprejemal udarce. Njegovo razbolelo telo jih je komajda čutilo.

Končno ga je uspel Druschke tako udariti, da je zletel v kot sobe in tam obležal. Pred tem ga je Zwick še z vso močjo brcnil s škornjem v stegno. Nekajkrat je Druschke odložil gumijevko in zamahoval po njem z roko. Najbrž ga je bolelo oteklo zapestje. Od enega teh udarcev po glavi je Janku ostalo trzanje desnega očesa. Ko sta se preveč utrudila in ko je Janko ležal v kotu sobe, sta prenehala. Poslala sta ga nazaj v celico. Zdaj je tudi klečal

Druschke in Andrej Noč. Čeprav sta Andrej in Janko Noč tudi doma iz istega kraja, nista v sorodstvu.

težko, saj je imel poškodovana kolena. Po pretepanju teh dveh dni je bil Jankov urin krvav še pet mesecev.

Eden izmed stražarjev pri Kovaču (naj povem, da je to stavba nasproti direktorije železarne Jesenice, kjer so zdaj nekatere službe železarne, med drugim uredništvo glasila Železar) je bil boljši od ostalih in je dovolil Jankovi sestri, da mu je prinesla kosilo in liter konjaka. Janko pravi, da je nekaj konjaka popil, z drugim pa si je namazal razbičano telo. Pravi, da mu je konjak dal moči, da je laže prenašal bolečine in zdržal.

Razbičano in razbolelo telo z notranjimi poškodbami Janka Noča ni izdalo. Ohranil je jasne misli in sedaj je dobro vedel, kako prav ga je učil Lado Svetina davno pred vojno.

Minevale so noči in dnevi. Večino časa je Janko preklečal ali pa je slonel ob pogradu 27. avgusta so prišli ponj. Skupaj s sedmimi zaporniki so ga naložili na zaprt kamion in odpeljali v begunjske zapore. Med njimi je poznal samo Andreja Slamnika in Jakoba Rajharda. Andrej Slamnik mu je povedal, kdo ga je izdal. Slamnika so namreč aretirali isti dan kot Janka Noča, vendar že dopoldne. Ko so ga pripeljali h Kovaču, je skozi priprta vrata slišal znan glas Janeza Hrvata, ki je govoril z gestapovci in je razločno slišal izgovorjeno ime Janko Noč. Slamniko-vo ugovoritev je potrdil izdajalec sam, ko se mu je prišel čez dve leti, ko je že, še vedno zastražen, delal v Celovcu, opravičeval.

V Begunjah so jih prvo noč stlačili v klet poleg kuhinje, naslednji dan je bil v bunkerju, od takrat pa na helegšaftu 11 ter 5 in 6.

Minevali so meseci. Druschke je čakal, da bo iz katerega izmed zapornikov izšel obremenilno priznanje za Noča. Ovaduha Janeza Hrvata še ni hotel žrtvovati, ker je najbrž nanj še računal. Takrat seveda Janko Noč tega ni vedel.

6. In končno je Druschke dočakal.

● In končno je Druschke dočakal

V Begunje so vozili nove in nove zapornike. Z Dovjega in Mojstrane, iz Bohinja, iz Gorij in drugih krajev. Petega februarja so ga prišli iskat in ga peljali v sobo, kjer so bili Druschke, Zwick, Lincke in še en gestapovec, ki ga Janko Noč ni poznal. Postavili so ga na sredo sobe, uperili vanj svoje srepe poglede in postavili predenj aretirane Keliha, sekretarja njegove partijske celice.

Najprej je Druschke zahteval od Keliha, naj prepozna Noča, če je pravi. In Kelihi je odgovoril pritrdilno. Nato je zahteval od Noča, naj pove, če pozna moža, ki stoji pred njim. Tudi Noč je odgovoril, da ga pozna. Druschke se je obrnil h Kelihi ter zahteval, naj pove vse o Noču, Kelihi pa ga je pogledal z utrujenim, težkim pogledom in dejal:

»Janko, najbolje je, da poveš, da si mi dal 7 mark«.

»Iz tega sem razbral, da jim je priznal samo to. Samo to, da sem mu izročil

7 mark! V resnici sem mu dal kdo ve koliko tisoč mark,« pravi Janko Noč.

Nekaj časa sva se gledala in ko so preblisnile skozme najrazličnejše možnosti in njih posledice, sem spregledal, da sedaj ne morem več vsega tajiti.

Potrdil sem, da sem izročil 7 mark. Keliha so takoj odgnali. Ko je odšel, so me začeli zasliševati o Kelihi, sekretarju naše partijske celice. Takrat sem si mislil: Ti si mene izdal, jaz tebe ne bom, čeprav vem vse o tebi. In ker nisem povedal o njem ničesar, so me začeli pretepati, da sem odletel po prostoru. Dva sta me obdelovala z bikovkami, dva z rokami in nogami. Spet je trajalo kakšni dve uri. Ker je bilo to zadnje pretepanje, v katerem so skušali izbiti iz mene priznanje, zdaj že lahko navedem posledice Druschkejevega mučenja: trzanje mišic ob desnem očesu, za jajce velika bula na temenu, iz katere so mi po vojni operativno odstranili sesedke, kila, za katero sem bil operiran po vojni in so mi dejali zdravniški, da bo operacija težko uspela, ker je trebušno tkivo težko poškodovano, razen tega pa še danes, 36 let po tistem, težko dalj časa sedim in čutim posledice razbolelega tkiva po vsem telesu.

Med pretepanjem sem jim dejal, da ne vidim nič slabega v tem, če sem dal 7 mark, ker je pri nas pač taka navada, da pomagamo drug drugemu, kadar je kdo v težavah. In v težavah so mnoge družine. Ob tem je Druschke še posebno pobesnel. Rjul je, da so to čisto drugačni časi in drugačne razmere in da on že pozna takšne navade.

Izgleda, da me je tisto, kar je povedal Kelihi, pravzaprav rešilo. Najbrž je Druschke mislil, da je zdaj zvedel vse in da res ne vem več.

Ko so me nehali tolči in preden so odšli, mi je namreč Zwick dejal: »Noč, trmasti ste, vendar s svojo trmo ne boste daleč prišli. Šefu ste lahko hvaležni, ker vam bo pogledal skozi prste in vas poslal v lager.«

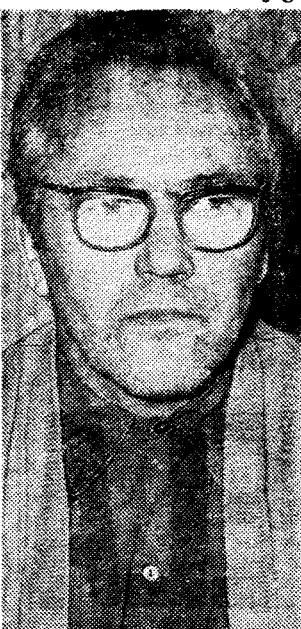
Konec februarja so me res poslali v taborišče v Innsbruck. Od tod so nas premestili v Kraut in potem leta 1943 v Celovec. Z Druschkejem sem se doslej srečal petkrat: ob aretaciji, ob pretepanju v vili Franji, takrat, ko me je tepel pri Kovaču, enkrat v Begunjah na hodniku, ko sem nesel drva in nazadnje v sobi, ko so me soočili s Kelihom. Rad bi se srečal še šešič. Na svoje stroške bi odšel v Heidelberg, da bi ga videl zdaj, ko mi nič ne more. Najraje pa bi stopil predenj pred sodiščem, kjer bi povedal, kaj je z mano počel.

Tako je zaključil svojo pripoved Janko Noč. Še danes nosi posledice Druschkejevega mučenja, vendar je kljub svojim letom duševno čil in se natanko spominja vsake podrobnosti iz tistih časov pred 36. leti. Seveda se Druschke ne spominja njega. Nema- ra bi se pa vseeno česa spomnil, če bi stopil Janko Noč predenj in ga opomnil na to, da je imel močno zateklo roko v zapestju od gumijevke, s katero je skušal izsiliti iz njega priznanje.

Franč ŽVAN

JANEZ JAKELJ iz Dovjega

SIMON REŽEK z Jesenic

MARTIN SKOMAVC — Šurkov po domače

JANEZ SKOMAVC — Srakarjev iz Dovjega

Kdor je imel samo enkrat opraviti z Druschkejem, si ga je zapomnil za vse večne čase. To ni bil nemški vojak, gestapovec, primitivec, bil je zver, kajti v njem je bilo več zverinskega kot človeškega, vojaškega ...

Druschke je bil sicer podrejen blejskemu gestapu, vendar je bil na Jesenicah in njeni okolici strah in trepet. Pri zaslišanju nemočnih jetnikov v Begunjah je imel še poseben pogum!

Kadar je žival, je človek slabši od zveri!

ZVER — IME TI JE CLEMENT

Clement Druschke! Nekdanji vodja izpostave jeseniškega gesapa, krvnik, zločinec! Zdaj ustrežljiv in vljuden gostilničar v Haidelbergu.

Zasliševal in mučil je zvezane jetnike, vedno je bil prisoten pri streljanju talcev. Tudi sam je zverinsko pobijal ljudi v Begunjah. V resnih spopadih s partizanskimi enotami pa menda ta »hrabri in neustrašni« Clement Druschke ni nikoli sodeloval!

V letih okupacije in njegovega »vladanja« na Jesenicah se je uspel, morda bolj kot drugi gestapovci njegovega »kalibra«, povezati s plavo gardo, belo gardo in čno-rokci, za katerih dejanji je vedno stal Druschke.

Vojni zločini sicer ne zastarijo, vendar je te zločine vedno težje tudi dokazati, kajti čas v teh tridesetih, oziroma petintridesetih letih je tudi že naredil svoje. K sreči pa imamo pri nas še ljudi, da Druschkejevi zločini ne bodo pozabljeni ali izbrisani. Živijo pa še tudi ljudje, žive priče Druschkejevih grozodejstev, ki so po srečnem naključju ostali živi, čeprav so se po njihovih hrbtih ovijale Druschkejeve gumijevke, lomile palice in koli njegovih pomočnikov. Dolg bi bil spisek ljudi, ki še žive in niso klonili Druschkeju in njegovim metodam mučenja v Begunjah. In dokaj zajetna knjiga bi bila, četudi bi bila v njej opisana zverinska mučenja samo tistih ljudi, ki še živijo. Pozabili pa tega zagotovo niso, kajti to se ne pozablja, ti spomini živijo, živijo v ljudeh, zakoreninjeni so v njih.

● Barabe, ubijalci, lumpje, tatovi ...

Samo še tako imenuje SIMON REŽEK, upokojeni železar iz Jesenic, Druschkeja in njegove pajdaše, zaradi katerih je preživel grozne dni begunjske mučilnice in skoraj štiri leta taborišč, zato ker je delal za domovino!

»V naši hiši smo imeli več sestankov tako mestnega, kot pokrajinskega odbora OF«, pripoveduje Simon. »Sestanke smo menjavali, niso bili vsi v naši hiši. Zadnji pa je bil, tega se še dobro spominjam, 9. januarja 1942. leta. Ponoči od 11. na 12. januar pa so prišli pome. Hotel sem pobe gniti skozi klet pa kaj ko sem okoli hiše videl same cevi, uperjene v hišo. Če bi se pognal ven, bi bil že dolgo pod rušo.

Nekaj dni so me zasliševali pri Kovaču tu na Jesenicah, potem pa so me odpeljali v Begunje, kjer sem bil od 22. januarja pa vse do marca 1942. leta. Ravno pustna sobota je bila, ko so gestapovci prihrumeli v Begunje, nas nagnali na dvorišče, ločili ene na levo in druge na desno. Jaz sem bil na levi strani, torej namenjen za strelišče v Drago. Preko nekkih zvez so me le spravili namesto na strelišče v taborišče. Kar 18 taborišč sem dal skozi, dokler se nisem končno maja 1945. leta vrnil domov — živ mrlič. Tehtal sem le 38 kilogramov.

O, Druschkeja se pa še dobro spominim. Tudi če bi ga danes kje srečal, četudi se je zelo spremenil, bi ga gotovo spoznal, kajti ta baraba, lump, ubijalec se ne more toliko spremeniti, da ga ne bi spoznal. On in še dva njegova pomočnika so mi z udarci po glavi izbili zobe, razmesarili ustnice. Tepli so me kot živino. In bolj ko so me topli, bolj sem molčal. Kako bomo prevzeli oblast, so hoteli zvedeti iz mene. Potem so zopet topli ...»

● Mislili so, da bom umrl, zato ...

V znani vstaji na Dovjem 1941. leta so med številnimi domačini sodelovali tudi

štirje Skomavci in sicer Šurkov, Jurčev, Srakarjev in Petrov, kot se reče po domače. Štirje Skomavci, štirje Janezi, že za domačine zamotana ovadba, kaj šele za tužce, za žandarje in gestapo. V Begunjah se je prvi znašel Janez Skomavc — Šurkov po domače. Pravijo, da je vse obtožbe še ostalih treh Janezov prevzel kar nase. In Begunje se ni več vrnil. Njegov brat Martin, danes živi na Jesenicah, je bil kurir in partizan v triglavski četi. V eni izmed številnih bitk je bil prestreljen skozi trebuh. Ranjenega so privlekli v begunjske zapore. Tepli so ga, zasliševali, pa zopet topli. Kdo ga je tepel natančno ne ve, preveč ga je rana izčrpala. Morda so mu nekoliko, kot pravi sam, prizanesli ker so menili, da tako in tako dolgo ne bo zdržal. Za vsak primer pa so Martina kar z odprto rano poslali s transportom v Mathausen in od tam v Gussen 1.

● Druschke je zasliševal samo s pretepom

Janez Skomavc — Srakarjev se je znašel v Begunjah 1944. leta, potem, ko so v gozdu nad vasjo našli njegove dokumente. Iz železarne so ga odpeljali v žandarmerijo. Zasliševali so ga do treh zjutraj in topli ter zvezanega vrgli v klet, nakar so ga naslednji dan odpeljali v Begunje, v bunker številka 4. Druschke in njegovi pomočniki so ga zasliševali vedno s pretepom. Kar štirikrat so ga zasliševali od zjutraj do treh popoldan. Ob vsakem takem »zasliševanju«, beri pretepu, se je po nekajkrat onesvestil. Polivali so ga z vodo in zopet topli in obešali do nezvesti. »Pa sem nekje bral«, je pred dnevi dejal Srakarjev Janez, »da Druschke ni tepel, jaz pa povem lahko to, da je mene tepel in to še takrat, ko so vsi njegovi pomočniki omagali. Druschkeja sem si dobro zapomnil, kaj si ga ne bi, saj sem več kot 25-krat stal pred njim na zasliševanju! Vsa zaslišanja so bila nečloveška. Če je kdo kaj priznal, mu prav nič ne zamerim!«

● Pokopati sem moral 38 talcev

»Drugi dan po decembrski vstaji na Dovjem so me gestapovci odpeljali v Begunje na zasliševanje, vendar priznal nisem nič! Druschke in njegovi sodelavci so bili besni. Padalo je po nas. In že kar naslednji dan, to je 18. decembra, so me skupaj s še štirimi talci peljali v Drago. V mislih sem se že poslovil od vsega. Ko smo prišli na strelišče, so prve tri talce ustrelili. Ze pri prvem strelu sem se onesvestil. Kasneje sem moral tem trem talcem skopati jame in jih pokopati. Do sedmega februarja 1942. leta, do takrat so me namreč imeli zaprtega v Begunjah, sem moral pokopati kar 38 ljudi. Veste, včasih bi bil raje med tistimi, ki so jih ustrelili, je povedal zdaj že 74-letni Janez Jakelj iz Dovjega.

V begunjskih zaporih je bilo 12.096 jetnikov. Kar 821 so jih zverinsko umorili. No, vseh teh umorov verjetno ne moremo npriti Druschkeju. Za več kot 200 umorjenih (136 v Begunjah in 83 v koncentracijskih taboriščih) pa se prav sedaj zbirajo ustrezni dokumenti in neizpodbitni dokazi o sedanjem »prijaznem« haidelberskem gostilničarju Druschkeju.

Zares, kadar je žival, je človek slabši od zveri. Zver — ime ti je Clement. CLEMENT DRUSCHKE! TONE URBAS

Vojni reporter Cankarjeve brigade je spremljal dve četi 1. bataljona, ki sta imeli nalogo pokopati žrtve na Javorovici. Napisal je tole reportažo o svojem doživetju.

... Blizamo se vasi in vse bolj postajamo molčeči. Z grozo pričakujemo prvih pogledov na žrtve. Temne slutnje nas preganjajo in korak nam zastaja... Naleteli smo na prve žrtve. Ob pogledu nam je zastal dih, ozrl sem se v nebo in najraje bi zakričal. Želja po maščevanju, ki se me je lotila, je bila nepopisna. Dobro, padli so tovariši v borbi s sovražnikom. Toda da mrtvega človeka ne puste pri miru in da v takem primeru ne prenehajo sovražnosti, tega srčen borec ne razume... Vse naokrog leže trupla padlih tovarišev, če smemo te njihove ostanke sploh še tako imenovati. Prepoznati jih ni mogoče. Glave imajo razsekane z bodali ali pa razbite s puškimi kopiti. Sezuli so jih, obleko in opremo pa pobrali. Z menoj stopa tovariš. Obrača mrtva trupla in z grozo išče svojega brata. Ne vem, če ga bo našel in prepoznal. Manjkajo jim glave, roke, noge... Nekaterim so porezali spolovila. Vsenaokrog je krvavo... Išče mo trupla in jih preštavamo. Povsod ista grozna, nepozabna slika. Ne morem že več naprej in najraje bi zapustil prizorišče tega strašnega pokola. Ob razpadli stari kapelici sv. Ožbolta leži grmada trupel. Tu se jasno vidi skupina, ki se je hotela predati. Trupla leže v dvoredu, 33 jih je po številu. Postavili so jih v dve vrsti, jim ukazali sezuti se in čevlje postaviti pred seboj... Potem so jih postrelili z brzostrelkami... Previdno stopam naprej... Stopim še v kapelico. Tudi tu leži razbito truplo. Pogledam bližje — truplo padle tovarišice... Porezali so ji prsi in ji razparali trebuh... Pri vodnjaku pred vasjo, pod dreve-

Javorovica, 16. marca 1944

ENA IZMED TISTI, KI JE PREŽIVELA PEKEL

som, vsepovsod leže mrtvi tovariši...

Molče so se odpravili tovariši na delo. Znešli so trupla v kapelico in jih tam zagrebli. Kapelica, ki je zdaj zapuščena, bo znova oživila. Postala bo svetel spomenik borcem, padlih v borbi za svojo zemljo...

Epilog k 16. marcu. Vojna reportaža. Štab Cankarjeve brigade z dne 22. marca 1944.

MARIJA, pravzaprav Mimi s četrtega nadstropja... Tudi v tem starem stopnišču je del dolgočasnega dne. Reko spira mokrota. Celo hišni zvonec zahrešči kot bi imel zarjavelo membrano. Pasji lajež me je premotil in zdaj ne vem — piše na vratih Seme ali Sertič, Lipar, Marija ali Dora?

Rodila se je v Grosuplju. O letnici 1926 ne govori kot o skrivnosti, ki preneka katerim ženskam povzroča skrb. Oče je bil kurjač, imeniten človek, reven in srečen. Mati ni bila nič drugačna in troje jabolk je tudi ostalo na deblu. Oba sta od vsega začetka delala za narodnoosvobodilni boj. IVAN in MARIJA sta odšla leta 1943 med partizane, v Cankarjevo brigado. Očeta so leta 1941 aretirali, obsodili in vlačnih zidov se je rešil šele po kapitulaciji Italije.

Vrata se odpro. Niti predstaviti se ne utegnem. Črni štirinožec razteguje celjosti in tišči proti mojim hlačnicam. Je to Mimi, se sprašujem. Tista, ki je že leta 1942, ko je imela borih petnajst let, hotela ostati med partizani pod Polico. Če bi je stric ne zaprl v svinjak in če bi imela čevlje, kdo ve, če bi jo Italijani v Ljubljani še lahko pretepal. Nič več bi ne pisala parol po stenah in plotovih in nihče iz trgovske šole bi je ne mogel izdati. Nosila bi puško, postala bi partizanka. »Morava, morava v gozdove,« je poslej ves čas govorila bratu Ivanu. In je tudi odšla; z Maksom čez Polje, tja v Podlipoglav — v četrti bataljon 5. SNOUB Ivana Cankarja.

»Presenečena sem in povsem nepripravljena, pa še stanovanje ni kot se za žensko spodobi. Če bi prišli samo dve uri kasneje... vidite, pes se je umiril. Celo k vašim nogam je legel. Kar preveč ga razvajam. Nimam otrok, časa pa, odkar sem upokojena in tega bo že devet let, kar precej.«

To je bilo septembra (osmega) 1943. Prišli smo do nekega mlina, kjer me je sprejel neki tovariš TONČEK, pa neki Mirko. Šli smo na Lipoglav. Tako sem prišla v četrti bataljon Cankarjeve brigade. Brat Ivan je odšel med partizane dva dni prej.

Oče je bil zaprt do kapitulacije Italije. Mati pa je ves čas do osvoboditve delala za OF — z Angelo Dolhar.

JAVOROVICA; to je bilo najpretrajnejše.

Takoj po Javorovici sem odšla v Črnomelj, v radiotelegrafsko šolo, kjer sem zbolela. Poslali so me v bolnišnico v Zumberak, saj sem bila vsa premrzla. Šla sem v glavno bolnišnico v Rog, kjer sem bila glavna bolničarka. Bila sem še v apotekarski šoli v Črnomlju...

V Ljubljano sem prišla drugi dan po osvoboditvi. Močno bolna sem se zdravila, kasneje pa sem odšla v Beograd v šolo za uslužbenice ambasade. Tam sem dobila odprto tuberkulozo. Še prej sem bila v delovni brigadi Samac-Sarajevo, Celjski brigadi — bila sem bolničarka.

Spet sem bila v bolnišnici. Bila sem še zaposlena

v Postojni. Prvi mož je umrl zaradi raka, sedaj sem drugič poročena in sem brez otrok.

ODLIKOVANJA: Devet let sem v pokoju. Odlikovanje za hrabrost, medalja zasluge za narod in red hrabrosti, čim vodnika.

Dolenjska kapljica mi je popravila okus po izpušnih avtomobilskih plinih. »Pač skromno, možemo stanovanje,« je poudarila, kot bi se hotela opravičevati. Na mizo je položila knjigo »Cankarjeva brigada« in si nataknila očala.

Datumi mi uhajajo iz spomina, tudi imena. Če samo pomislim, da letos mineva 33 let od tragičnih dogodkov na Javorovici, spoznam, da me čas

prehiteva. Živce imam tudi slabe in srce. To me je hotelo izdati že tretji dan po prihodu med partizane. Zgodilo se je med spopadom na sv. Urhu, ko smo se »dajali« z belčki. Umikali smo se po zelo strmih pobočjih. Srce sem začutila v grlu in če bi me tovariš Mirko ne vlekel z vso močjo, bi že na začetku končala svojo borbeno pot.

Toda najhuje je bilo...

STOPINJE V SNegu VODIJO V SMRT!

Katastrofa? Nekaj črk, ki se zlijejo v preveliko pretresljivo besedo. Javorovica je bila nekakšna naravna trdnjavka vas pod vrhom Gorjancev. Tam je imel četrti bataljon Cankarjeve brigade že od 3. februarja 1944 prebivališče. To je res, kot je zapisal Novljan, izkrcena oaza sredi gorjanskih gozdov. Zal pa je sovražnik dobro poznal način partizanskega zavarovanja, pa tudi domobranci so bili povezani s svojci v vaseh in so imeli organizirano obveščanje. Nekaj dni pred javoroviško tragedijo sta iz 4. bataljona dezertirala dva borca, se prijavila domobrancem in jim dala o partizanih vse potrebne podatke.

»... Bolj črnega dne, kot smo ga doživeli 16. marca 1944, si še izmisliti ni mogoče. Včasih sem se vprašala, če je to sploh sreča, da sem ena izmed preživelih te katastrofe.

Da, bili smo na mitingu v Vrhnjolu. Bilo je, vsaj za tisti čas, zelo veliko snega. Ko smo se po mitingu vračali proti Javorovici, z nami je bil tudi pomočnik komisarja 4. bataljona tovariš Franko pa pomočnik komandirja tovariš Butara, smo bili nekateri presenečeni nad številnimi stopinjami v snegu. Bili smo namreč prva skupina, ki se je vračala proti Javorovici. Toda prav posebne pozornosti tej ugotovitvi nismo namenili.

Naslednjega dne zjutraj sem zelo rano vstala. Prejšnji dan sem oprala nekaj perila za tovariše, zdaj pa sem stopila k domačinki Pepci, da bi pogledala, kako se suši. V tistem sem zaslišala streljanje, najprej iz pušk in za tem še iz strojnic. Napadeni smo, me je presenilo. Kolikor je bilo le mogoče hitro, sem vzela svoj nahrbtnik, puško in bolničarsko opremo in planila iz hiše. Tudi iz ostalih hiš so tekali borci in borke; mislim, da smo prav vsi hiteli proti razpadli kapelici sv. Ožbolta. Tam sem za zidom opazila tovariša s puškomitriljem, pa komandanta Kalčiča, komisarja Tinčka in Ovna in Suzi ter mnoge ranjene tovariše. Od nekod je bilo slišati ukaz, naj se vsak sam prebija kakor ve in zna.

Stekla sem proti Pirčevemu vrhu. Medtem sem opazila skupino borcev, ki so se ob gozdu in na čistini v smeri proti Ržišču — Banu razvijali v strelce. Med umikom sem srečala tovariša Janeza Franka-Groga, s katerim sva se potlej skupaj umikala. Ves čas nisva spregovorila niti besede. Zdelo se mi je, da je bil ranjen. Moja roka, s katero sem mu pomagala, je bila vsa krvava. Iz torbice sem vzela povoj, a časa, da bi ga obvezala, ni bilo. Samo obrisal si je kri in vtaknil povoj v žep.

Mimi Lipar

Grmelo je od vseh strani. Uspela sva se pripeljati do roba gozda. Zaslišala sem: »Tam je partizanka, partizanka!« Slišala sem še, kako so vpili Nemci, naj ne streljajo, naj nas polovijo žive, ko mi je uspelo priti do nekega robidovja. Zavlekla sem se v grmovje in sneg, ki se je vsul z vej, me je zavaroval. Samokres sem si nastavila pod vrat in čakala.

Tovariš Grogo je šel naprej — mislim, da se je sam ustrelil.

Čakala sem in zadrževala dih. Vsenaokrog so bili domobranci. Po njihovem narečju sem ugotovila, da so bili to izdajalci iz Sentjerneja. Čakala sem in čakala; eno, dve, ne vem več koliko ur.

☆

Pozno popoldne se je na Javorovici oglasila trobenta. Mimi, vsa premrzla in polna groze, je začela verjeti, da je preživela pekel. Počasi se je pomaknila iz grmovja. Pred seboj je opazila mladeniča, visokega in s kučmo na glavi. Zdelo se ji je, da ga to novinec Jože. Ogovorila ga je, on pa je brez besed odšel proti gozdu v smeri Gorjancev. Tudi Mimi je šla naprej — proti kapelici, korak za korakom. In tam...? Najprej je naletela na masakrirano prijateljico Suzi; odrezana glava in prsi. Vsepovsod mrtvi, iznakaženi, goli...

★

Mimi s četrtega nadstropja. Ulica Maksima Gorkega je ena izmed prometnejših ulic v mestu. Ljudje hitijo proti Trsatu, proti železniški postaji in pristanišču, stojijo na vogalih in klepetajo. Spet se je podražil bencin, sploh se vse draži.

Mimi s četrtega nadstropja. Malo jih je, ki se z ulice ozrejo tja gor rekoč: veš, za tistimi okni živi Dora, ena izmed tistih, ki je preživela pekel.

SILVO TERSEK

ILEGALNE GRAFIČNE TEHNIKE

Centralne tehnike KPS v Ljubljani

Ilegalna komunistična partija je imela že pred vojno izkušnje z izdajanjem ilegalne literature. Organizirala je svojo partijsko tehniko, vodil pa jo je organizacijski sekretar centralnega komiteja KPS Tone Tomšič.

Prava in celovita podoba predvojnega revolucionarnega gibanja kot tudi narodnoosvobodilne borbe bi bila prav gotovo okrnjena, ko ne bi v jubilejnem letu ustanovitve KPS vsaj na kratko omenili tistega elementa, ki ga vsako politično gibanje potrebuje za širjenje svojih političnih idej in za organizacijo revolucionarnega dela in borbe poleg ustne agitacije, to je pisana propaganda beseda.

Posebno važno je to pisanje, kadar je organizacija prepovedana, kot je bila KPS Slovenije in Jugoslavije. Zato je razumljivo, da je bil eden najvažnejših sektorjev v delu organov in organizacij KP pisanje, tiskanje in razpečevanje partijske literature, torej organiziranje partijske tehnike in posebej tiskarskih tehnik.

Tone Tomšič se je zavedal pomena grafičnih tehnik, kajti ciklostilne tehnike ne bi mogle v zadovoljivi meri ustrezati zahtevam tiska v osvobodilni borbi. Kasneje je prepustil organizacijsko in tehnično stran tovarišu Dušanu Kraigherju (Jugu), ta leta 1942 Milanu Škerlovaju (Petraču). Po njegovem odhodu iz Ljubljane marca 1943 pa je vodstvo CT prevzel Ciril Lukman (Anjo). Gradnjo ilegalnih bunkerjev je vodil tovariš Rudi Ganziti (Grad), gradila pa sta jih večinoma tovariši Goršek (Vencel) in Ivan Petek ter še nekateri tovariši iz gradbenega sektorja CT.

V najhujših dneh naše zgodovine, ko sta pretežni del Evrope pretresala strah in nemoč pred fašistično okupatorsko silo, pa je bila Ljubljana bolj živa kot kdajkoli prej. Bila je enotna v svojem hotenju in izredni revolucionarni narodnoosvobodilni aktivnosti in kljub temnim oblakom nad Evropo verovala v zmago in svobodo.

Prav v tem je Ljubljana ustvarila nekaj enkratnega v zadnji vojni v Evropi. Vse dejavnosti so bile izredno pomembne, vendar sta bili dve med njimi, v katerih so delali izključno le komunisti, prekaljeni in preizkušeni v predvojnem revolucionarnem delu. To sta bili varnostno-obveščevalna služba in ilegalna partijska tehnika, kamor so sodile ilegalne tiskarne, množične tehnike ter dokumentna tehnika.

Že v letu 1940 je CK KPS s pomočjo tiskarjev, članov KP, uspelo organizirati tri ilegalne grafične tiskarne. Po okupaciji pa je bila v letu 1941 in delno 1942 Ljubljana središče celotne centralne partijske tehnike. Kasneje so se organizirale tiskarne in drugi tehnični sektorji na osvobojenem ozemlju in v vseh pokrajinah in v vojaških enotah.

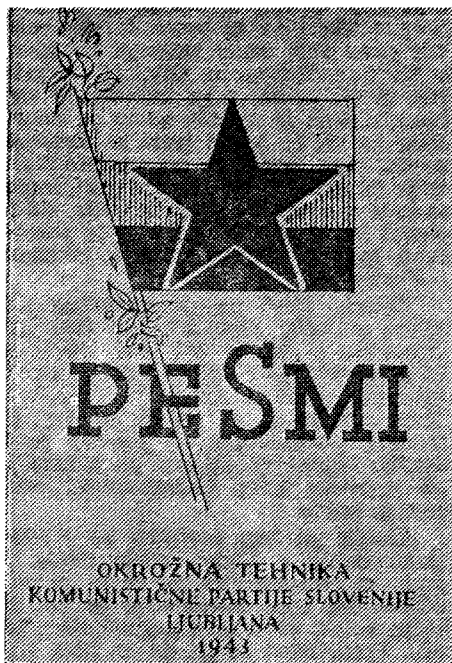
Poleg ciklostilnih tehnik je uspelo v hujših razmerah organizirati šest ilegalnih grafičnih tiskarn od septembra 1941 do aprila 1943. To so bile Podmornica, Tunel, Tehnika, Tone Tomšič, Jama-Truga in Cinkografija na Kodeljevem. S centralno tehniko pa so po žrtvovalno sodelovali tudi tiskarji — komunisti v legalnih tiskarnah Merkur, v Blasniki in v Učiteljski tiskarni, v današnji tiskarni Ljudske pravice, v Jugografiki in v Kolmanovi tiskarni Slovenija. Nadalje so vse do konca leta 1944 delali v lastni tiskarni bratje Tuma, in sicer so natisnili ogromno obrazcev za dokumente, živilske nakaznice, brošure in časopise, med drugim je oktobra 1944 izšel zadnji Slovenski poročevalec.

Centralna tehnika Komunistične partije Slovenije je imela poleg grafičnega in ciklostilnega oddelka še oddelke za organizacijo zvez, dokumentni oddelke za izdelovanje ponarejenih legitimacij in dokumentov za ilegalce, nato pa še gradbeni oddelke za gradnjo bunkerjev in cinkografski, radijski, pirotehnični in nabavni oddelke.

Ves ilegalni tisk je bil zelo lepo izdelan. Tudi oblika je krepila samozavest in pričala o moči osvobodilnega gibanja. Zato je slovenski ilegalni grafični tehniki čestital tudi tovariš Tito. Že leta 1942 je v pismu Edvardu Kardelju zapisal:

«...Mi smo zaista vrlo zadovoljni sa vašim publikacijama, kako sa tehničke tako i sa političke strane. Naši agitpropovci vam prosto zavidajo na tehničkoj izradi vaših publikacija...»

Pred časom je odbor Centralne tehnike KPS poslal na trg dve publikaciji iz tega obdobja in ohranil, kolikor je le bilo mogoče, identičnost tiska in velikost izdaje in seveda nadvse važne in pomembne ilustracije. To sta bili Pesmarica revolucionarnih pesmi in V Kristusovem imenu, zbirko letakov, risb in linorezov. Arhitekt Vlasto Kopač Tinač, grafik in risar ilegalne dokumentne tehnike je bil tisti človek, ki je material Pesmarice nosil s seboj vse do

Naslovna stran v zbirki Pesmi, ki jo je izdala Okrožna tehnika KPS v Ljubljani, leta 1943.

realizacije, ki pa se je zaradi okoliščin, ki jih bomo navedli kasneje, precej zavlekla in postajala iz dneva v dan nevarnejša. Obiskali smo ga te dni na domu in ker je bilo njegovo mesto med vojno v tiskarni Tone Tomšič, naj nam bo dovoljeno, da si približe ogledamo delovanje te tiskarne, čeprav naj to ne pomeni, da smo ji dali iz kakršnega koli vzroka vidnejše mesto. Tiskarne so bile v času okupacije vse enako pomembne, kot so bile tudi nevarnosti v njih enake in kazni za tiskarje ena sama: smrt.

Tiskarna Toneta Tomšiča je delala v dvorišnih prostorih v Šubičevi ulici, poleg italijanske policije. Obratovala je od junija 1942 do februarja 1943. V njej so opravljali svojo težko in odgovorno nalogo naslednji tovariši: Srečko Pleško (Fiks), tiskarski strojnik, Janez Strekelj (Florjan), ročni stavec, arhitekt Vlasto Kopač (Tinač), grafik, risar Anton Baggia, knjigovez v legalni knjigovoznici v prednjem prostoru tehnike, Olga Verbič, uradnica v legalni knjigovoznici in kurirka tiskarne, Niko Stare (Miha), krojač, ki je prevajal vso literaturo na javke, Zinka Kisovec (Zica), ki je opravljala pomožna knjigovozna dela in kuhala ter Joža Smerajc (Nada), pomožna knjigovozna delavka in kurirka.

V tej tehniki so napravili tale dela: 2 številki Dela, glasila KPS, 1 posebno izdajo Slovenskega poročevalca, 6 brošur, in sicer: Revolucionarna vlada — revolucionarna vojska, Nacionalna vprašanja, Ustava SSSR, Slovenskim katolikom, O agrarnem vprašanju in O kadrih. Vse te brošure so se tiskale v 5000 izvodih. Poleg tega je ta tehnika 7 mesecev redno tiskala krušne oziroma živilske karte v 1800 izvodih in natisnila veliko število najrazličnejših letakov, lepakov in parol.

Dvorišni tiskarne in policije je ločila le stena, ki so jo pozidali zidarji CT KPS. Pred tiskarno je bila postavljena knjigovoznica Akademске založbe. Lastnik Akademске založbe Silvester Škerl se je dogovoril s lastnico stavbe na dvorišču poleg uprave italijanske policije v Šubičevi ulici, za uporabo le-te kot skladišče, oziroma knjigovoznico. Pozneje so tu postavili tiskarno. Zazidali so del prostora in vanj postavili stroj iz tiskarne Slovenije, »amerikanko« na pogon z elektromotorjem. Iz tiskarne so napravili tajni izhod, da je bilo iz podstrešja možno zlesti skozi okno na dvorišče stavbe Invalidskega zavoda. Skozi ta prehod sta ob vdoru italijanske policije res ušla Srečko Pleško in Rudolf Burič.

V podstrešnem delu stavbe je bil dokumentni oddelke CT KPS. Tu je delal Vlasto Kopač. Poleg dela za dokumentno tehniko je izdeloval tudi risbe za vso literaturo, ki je bila tiskana v tiskarni, Zlatko Močnik pa je v cin-

kografiji na Kodeljevem izdelal kliseje.

Legalna podjetja so tu dobro krila ilegalno tiskarno. Stroj so utišali z leseno lopo v obliki kabine z dvojno steno, vmes pa dali stekleno volno. Vhod v tiskarno je bil za knjigovozsko polico v steni, katere robovi so pokrivali obriše vhoda, ki se je odpiral v notranjost. Iz tiskarne je bil pa nadalje skozi strop vhod v risarnico. Italijani niso odkrili tajnega vhoda vse dokler niso podrli police v knjigovoznici.

Dober teden dni pred odkritjem tiskarne je vodstvo CT poslalo tovariše Kopača in Streklja iz bunkerja zaradi slabega zdravstvenega stanja. V žepu je odnesel zbirko revolucionarnih pesmi, ki je prišla v tiskarno po kurirski poti iz Dolomitov. Začelo se je preseľjevanje od enega prostora do drugega, od Šiške v mesto in Rožno dolino, kjer je včasih skrival rolo z risbami tudi v premog. Besedilo 36 pesmi je napisal s tušem na devet centimetrov širok in štiri metre dolg trak prozornega papirja, zraven pa pesmi ilustriral s 37 perorishami. Trak je nato v 200 izvodih skopiral na ozalit papir Tine Kmet v kopirnici na dvorišču ljubljanske železniške direkcije, obrezal in zgibal v format 5,5 x 8,5 ter uvezal v rdečo in modro platno pa jih je nato knjigovez Dragotin Gulič v Tavčarjevi ulici. Pesmarico je nato izdala julija 1943 okrožna tehnika KPS v Ljubljani. Pesmi so imele med prebivalstvom velik in spodbuden odmev. Fašisti so po izidu obeh tiskov podvojili kontrole, razširili spiske sumljivih oseb in izvrševali pogoste racije. Tako je padel v roke italijanski kontroli tudi Vlasto Kopač in preživel ostali del osvobodilne borbe v Dachauu. Tako se je godilo še mnogim drugim tiskarjem, nekaj jih je plačalo svoje delo tudi z življenjem.

Vodstvo osvobodilnega boja se je v letu 1942 preselilo iz Ljubljane na osvobodeno ozemlje in tam organiziralo nove partizanske grafične tehnike. Te so se zlasti po kapitulaciji Italije silovito razmahale in začele tiskati brošure in časopise v velikih nakladah in formatih, s tem pa dosegle uspeh, s kakršnim se ne more pohvaliti nobeno osvobodilno gibanje v Evropi. Aprila letos pa bo prvič na ogled obnovljena ilegalna tiskarna — Podmornica v Ljubljani.

NEVA MUZIC

Muzej revolucije

Širše območje Gorenjske še vedno nima muzeja revolucije, ki bi celovito prikazal bogato zgodovinsko in revolucionarno preteklost predvojne naprednega delavskega gibanja, narodnoosvobodilni boj in povojno obdobje in to na način, ki bi bil strokoven, oblikovno dognan ter dostopen in razumljiv tudi najširšim množicam. O takšnem muzeju, ki naj bi trajno predstavljala ta polpretekli čas, na Gorenjskem že dolgo govorijo, vendar dalj kot do besed zaenkrat še niso prišli. Da bi se tovrstna prizadevanja premaknila z mrtve točke, je pokrajinski odbor Osvobodilne fronte za Gorenjsko sklenil, da bo povzel vse dosedanje razprave in predloge o ustanovitvi muzeja revolucije na Gorenjskem in jih v pisni obliki posredoval medobčinskemu svetu Socialistične zveze delovnega ljudstva za Gorenjsko, da jih ta presodi in sprejme končno pobudo za ustanovitev muzeja.

Glede prostorov, kjer naj bi muzej bil, ni večjih dvomov, saj so vsi enotni v tem, da so najprimernejše mesto Begunje. Tako bi bila uresničena prvotna zamisel iz leta 1957, ko so bili v te namene že določeni prostori bivše ženske kaznilnice in med vojno znane mučilnice. In prav zaradi vloge, ki so jo Begunje imele med vojno, so najprimernejši kraj za ovrednotenje in podoživljanje naše revolucionarne preteklosti. Spomenik, kakršen so Begunje, je

nujno vsestransko zaščititi in ga koristiti le v namene, ki so v skladu s dogajanjem na tem kraju v najtežjih dneh slovenske zgodovine. Tudi geografsko so Begunje najprimernejše za ustanovitev osrednjega muzeja revolucije na Gorenjskem, saj že sedanji skromen, a zelo učinkovit prikaz celice, kjer so bili med vojno zaprti na smrt obsojeni, privabi na leto tudi do petdeset tisoč obiskovalcev iz vseh krajev Slovenije in Jugoslavije. Med njimi je veliko tudi tujcev.

Za ustanovitev osrednjega muzeja revolucije na Gorenjskem govori tudi dejstvo, da sedanji prikaz narodnoosvobodilnega boja in delavskega gibanja v raznih muzejih bolj spominjajo na stalno razstavo fotografij in dokumentov kot pa na muzejski prikaz, ki bi imel v očeh obiskovalca enako vrednost kot muzejski prikaz drugih zgodovinskih obdobj. V novem muzeju naj bi bilo prikazano vse ozemlje, ki je med narodnoosvobodilnim bojem spadalo pod okupirano Gorenjsko. Tako, bi poleg današnje Gorenjske sodilo v ta delokrog tudi celotno medvojno litjsko okrožje oziroma kasneje kamniško okrožje.

Pobuda za ustanovitev osrednjega gorenjskega muzeja revolucije naj ne bi ostala le zamisel in želja, ampak naj bi jo začeli odgovorni čimprej uresničevati.

M. V.

partizanska ljudska pesem

Stopetdeset

Nanos, Krn, Kolovrat
in stopetdeset mož,
če sedejo mu na vrat —
za Laha
toliko straha,
da s celo divizijo drvi
tja v Benečijo.
Lakota, mraz, kri,
stopetdeset jih spi
z odprtimi očmi.
Strel. So zopet tu?
V roke puške! Nič strahu!
Stopetdeset nas je!
Nadiža, Idrija in Soča,
zasede, voda nas deroča
ne ustavijo...

Objavljamo pesem Stopetdeset, ki je bila prvič natisnjena septembra 1943 v Primorskem Poročevalcu, vestniku OF slovenskega naroda, s podpisom Mihajlo. Če kdo ve, kdo je bil ta Mihajlo, prosimo, da sporoči našemu uredništvu.

Njegovo orožje je bila kuhalnica

Alojz Namlih ima eno manj kot sedemdeset let. Domačini ga kličejo tudi Lojzic in je med drugim znan kot dober kuhar, ljubitelj natančnosti in čistoče. Zgodaj je postal vdovec in še edini otrok mu je umrl. Zdaj živita z bratom v novem stanovanjskem bloku za upokojence in člane borčevske organizacije.

Tudi po tistem, ko je leta 1943 vstopil v NOV, je kmalu zaslovel kot dober in iznajdljiv partizanski kuhar. Od kotla in kuhalnice se je ločil šele ob koncu vojne.

Do odhoda med partizane se je v glavnem preživljal od priložnostnih zaposlitev v rudnikih, gradbenih in cestnih ter drugih podjetjih. Kadar je ostal brezposeln, je »odpiral« granate na Rombonu, kjer so se v prvi svetovni vojni štiri leta bili krvavi boji med Italijani in Avstrijci.

V letih hude gospodarske krize je nekega dne v letu 1931 pobegnil v Jugoslavijo misleč, da bo tam bolje. Toda že po enem mesecu se je vrnil. Iz zaječarskega rudnika, kjer ni našel dela, se je odpravil peš na dolgo pot. V domačem kraju so ga aretirali in obsodili na šest mesecev in šest dni zapora. Mesec dni pred prestano kaznijo pa so ugodno rešili njegovo prošnjo za pomilostitev. Pet let pred upokojitvijo je postal grobar v Bovecu. V pokoju se ga je lotila bolezen. Zdravniki so mu hoteli odrezati nogo, a tega ni dovolil. Še vedno kljubuje boleznim in zdravnikom, vedno dobre volje in poln humorja.

Zapisali smo, da je odšel med partizane septembra 1943, da je bil kuhar in da je ob tej partizanski dolžnosti doživel precej lepih in težkih trenutkov. Užival je, kadar je lahko nasitil lačne borce. Bolj neprijetno je bilo, ka-

dar je lahko tovariše potolažil samo z besedami: »Potrpite fantje, bo pa jutri bolje!« Toda za to vrsto tolažbe niso bili navdušeni borci ruskega bataljona v 18. brigadi Simona Gregorčiča, katerim je bil dodeljen za kuharja. V tem bataljonu se je kuhalo samo za danes. »Kaj se ve, če bomo jutri še živi?« so menili ruski borci. In tako je ves živež, ki je bil določenega dne pri roki, moral romati v kotel. Pa se je zgodilo, da je moral kuhati čorbo, v kateri je plaval repa, kjer je plavalo korenje, krompir, testenine...

Nekega jutra mu je intendant slovesno obljubil: »Danes bomo jedli paštauto!« Lojzic je pristavil kotel, da bi bila voda že pripravljena, ko se bo intendant vrnil z obljubljenimi »pašto«. Toda zgodilo se je, da se je vrnil intendant praznih rok — prinesel je le vrečko bonbonov. »Bomo pa žulili!« je ob praznem kotlu Lojzic tolažil razočarane borce.

Kmalu po tem dogodku so v bataljonu dobili s terena vrečo fižola. V vodo je vsul vsebino, ne da bi jo prej očistil. Na moč presenečen je bil, ko se je začela voda med segrevanjem peniti. Prepričeval se je, da se fižol vendar ne peni, kadar se kuha. Postal je nestrpen. Končno pa je le ugotovil, da je bilo v vreči med fižolom tudi nekaj kosov mila.

Zgodilo se je tudi, da je v treh kotlih po petdeset litrov kuhal močnik iz krušne moke. Ker ni imel sita, je bila moka nepresejana in borci je klasje pošteno ščegetalo v grlih. Močnik se je vlekel kakor lepilo, pa še neslan je bil. Da bi mu izboljšali okus, so mu borci dodajali loj. Pripravljali so ga v svojih menažah, kjer so tudi kuhali kri ubite govedine in drobovja. Le-tega so največkrat očistili tako, da so čreva je malo otresli.

V veliki hajki na Ledinah je komaj rešil enega od treh kotlov, pa še ta je bil ves preluknjan. Toda v vsakem pri-

ALOJZ NAMLIH

meru ga je bilo treba ponovno pristaviti k ognju. Znašel se je. Luknje je zadelal z lesenimi čepi, kotel napolnil z vodo in kuhal.

Na velikonočni ponedeljek so bili na Ledinah. Borcem je skuhal krompir, zabele pa ni bilo pri roki. Borci so mu svetovali, naj bi krompir zabelil z oljem od mitraljezev. Res so borci od nekdaj prinesli nekaj olju podobnega. Na srečo kljub vsemu nihče ni imel pozneje prebavnih motenj.

Humor ga ni nikoli zapustil in tak je tudi dandanes. O njem bi bilo mogoče še marsikaj zapisati. Toda morda je dovolj že to, da smo ga vsaj predstavili v našem časniku.

DANILO SULIGOJ

Izgubila je tri sinove

Rodila se je 1. marca 1887 v Pirničah pri Ljubljani in se poročila z Janezom Cebuljem iz Male vasi. Stiri sinove sta imela: Lojzeta, Vinka, Franca in Silva. Mož Janez ji je zelo zgodaj umrl (leta 1922), pa je morala poslej sama skrbeti za vzgojo in preživljanje otrok in malo kmetijo. Nič ji ni bilo prizanešeno! S trdim delom je skrbela za še nedoletne otroke in jih vzgojila v napredne državljane ter poskrbela, da so se izučili poklica.

V začetku druge svetovne vojne in ob sramotnem razsulu bivše Jugoslavije, se je brez oklevanja, skupaj s sinovi — Sokolaši, pridružila vrstam OF v boju proti fašističnemu okupatorju. Delala je v organizaciji AFŽ. Sin Silvo je šel k partizanom v oktobru 1941, a so ga Italijani ujeli in odvedli v zapore v Alessandrio v Piemontu, od koder so ga Nemci leta 1944 odvedli v Gornjo Slezijo, kjer je bil interniran skupaj z mnogimi ruskimi, francoskimi in italijanskimi ujetniki.

To je bil tudi edini od štirih sinov, ki je preživel vojne grozote.

Sin Franc je padel kot borec NOV v juniju 1942 v Osovniku nad Skofjo Loko, kot pomočnik mitraljezca v boju z Nemci. Sin Lojze je padel v boju z Nemci pod Krvavcem, ko je zašel v zasedo kot borec 2. grupe odredov, in sicer na pohodu na Štajersko v avgustu 1942 — v skupini, ki jo je vodil komandant Stane Rozman. Sin Vinko pa je delal kot aktivist na terenu rajona Ježica. V januarju 1943 je bil izdan. Belogardisti so ga aretirali in odvedli v saveljsko postojanko, kjer so ga zverinsko mučili, izkazali in umorili.

Z rosinimi očmi se Cebuljeva mama spominja, kako je šla za sinovo krsto, sama — v spremstvu psa Sekija.

Nikomur ni uspelo zlomiti njenega upornega duha; s ponosom slovenske žene je prenašala udarec za udarcem in preživela vso golgotu uničujoče vojne.

Tudi po vojni se je po svojih močeh vključila v družbenopolitično delo.

Jesen svojega življenja pa preživlja še čila in zdrava na Ježici — v ulici, ki nosi ime njenih padlih sinov, skupaj s sinom Silvom, snaho in vnukinjo Sonjo. Tiho in skromno, kakor je živela vse življenje, a hkrati zadovoljna in vesela velikih dosežkov naše samoupravne socialistične družbe.

Ob visokem jubileju so jo obiskali in čestitali predstavniki Zveze borcev NOV in Rdečega križa krajevne skupnosti Posavje.

Znanci, sodelavci in soborci ji želimo še mnogo zdravih let!

L. M.

Največji dogodek zanj je bila osvoboditev Begunj

ANTON ZUPAN se je rodil leta 1922 na Breznici. Bil je drugi od osmih otrok. Do svojega osemnajstega leta je delal priložnostno in to je bila njegova življenjska šola. Srečeval se je s primorskimi emigranti in revolucionarji in ta srečanja so zapečatila njegovo življenje. Tudi on je postal njim enak. Zelel se je zaposliti v jeseniški železarni. Organiziral se je v narodno strokovno organizacijo in želja se mu je izpolnila leta 1940. Sprejeli so ga na lahko progo v profilni valjarni na Javorniku.

Maja naslednjega leta so ga Nemci mobilizirali v Wehrmanschaft, nekakšno protipartizansko stražo, s sedežem v nekdanjem Sokolskem domu v Žirovnici. Dolgo slovenski fantje tam niso zdržali in so že spomladi leta 1942 v nemških uniformah in z orožjem pobegnili med partizane. Ko so isto željo kazali tudi preostali člani posadke, so Nemci stražo razpustili, kmalu pa so jim sledili še po drugih krajih Gorenjske. Spomladi leta 1943 je Tone stopil med partizane, ko je prebolel težjo bolezen. Oktobra 1943 so ga premestili v minerski vod. Akcije so bile nevarne in pomembne, tako da je o njih poročal celo zavezniški tisk. Januarja 1944 so poslali Toneta v prvi pešadijski tečaj podoficirske šole 9. korpusa v Cerknem. Po tečaju se je vrnil pod Stol v 3. bataljon Gorenjskega odreda, kjer je postal komandir čete. Akcije so uspevale. S prehrano ni bilo težav. Ljudje so skrbeli za borce kar sami od sebe.

Tone pa je želel še več akcij. Marca 1944 je odšel na Martinj vrh, kjer so formirali manevrski bataljon Gorenjskega odreda. Borci so odšli najprej na štirinajstodnevni tečaj v Krnice nad Vipavo. Ob koncu pouka so odlično prestali ognjeni krst, saj so v divizijskem boju napadli konvoj tridesetih kamionov.

Zal se manevrski bataljon ni obnesel. Verjetno so bile zahteve pretežke. Julija 1944 so ga razpustili in Tone je bil dodeljen 2. bataljonu Kokrškega odreda. Največ

se je zadrževal pod Krvavcem, kjer je bila propaganda belih zelo močna. Prebivalci so v glavnem partizanom obračali hrbet, prav zaradi nasilja belogardistov. Presenečenja so se kar vrstila, celo nekateri zavedni partizani so dezertirali.

Tako je bilo tudi z namestnikom komandirja čete VDV, Gašperjem. Preko nekega Petra, s katerim je še vzdrževal zveze, se je hotel odkupiti in je partizane obvestil o prihodu belogardistov v Trstenik. Gašper jih je žrtvoval, da je lahko še naprej delal z Gestapom.

Pod Krvavcem je bilo vedno težje zadržati. Bataljon Kokrškega odreda se je zato novembra 1944 premaknil pod Stročič, pre-

ANTON ZUPAN

zimir pa je v Tržiških gozdovih. Tone Zupan je postal v tem času namestnik komandanta bataljona.

V drugi polovici novembra so odred napadli Nemci; pravzaprav sto nemških prostovoljcev SS oficirjev. Na srečo smo to elitno nemško enoto lahko povsem razbili, ker so bili takrat na mestu zbrani vsi trije bataljoni Kokrškega odreda. Hiše, kjer so se nekateri nemški oficirji nastanili, pa nismo hoteli podreti. Tako je bilo žrtev na nemški strani manj, kot bi jih bilo sicer.

Že v jeseni 1944 je Zupana napadel skorbut, zaradi pomanjkanja vitaminov. Bil je tako bolan, da že skoraj ni mogel več jesti. K sreči je prav takrat prišel v odred zdravnik, oziroma zobozdravnik. Zdravil je v Titovi vasi, naselju barak pod Stolum. Zupanu je očistil vse zobe in mu razkužil usta s hipermanganom. Tako ga je rešil najhujšega. Razmere za zdravljenje pa so bile seveda zelo skromne. Vrtalni stroj za zobe, so na primer spravili v pogon s pomočjo kolovrata za predenje volne.

Tone Zupan je sodeloval do osvoboditve kot namestnik komandanta bataljona v vseh akcijah. Najlepše pa ima v spominu osvoboditev zloglasne gestapovske mučilnice in zaporov v Begunjah. Zaporniki in prebivalci so bili tako dobro povezani med seboj, da je akcija tekla kot po maslu. Že pol ure po zmagi so na vseh hišah v Begunjah visele zastave s peterokrako. Kokrški odred je odšel na Koroško, Tone pa je ostal v Begunjah kot komandant ujetniškega taborišča.

Po vojni je bil zaradi pretresa možganov demobiliziran kot komandir 13. čete KNOJ v Kranju. Kmalu za tem se je zopet zaposlil v valjarni na Javorniku. Do upokojitve je bil delovodja. Še vedno pa je družbeno aktiven. Za svoje delo je dobil več odlikovanj in priznanj, v JLA pa je rezervni kapetan.

BRANKO BLENKUS

POPRAVEK

K članku Predvolilni sestanki v Tolminu smo bralcem dolžni dati naslednje pojasnilo.

»Komisija za priznavanje posebne dobe pri občinskem odboru ZBZ NOV Tolmin je obravnavala 247 vlog borcev-prekomorcev. Ugodno je rešila 69 vlog, v dopolnitev z novimi dokazi je poslala vlagateljem 59 vlog, 119 pa jih je zavrnila. V reševanju ima komisija še 15 vlog borcev-prekomorcev, 19 vlog pa še čaka na obravnavo.«

Za nastalo napako se opravičujemo.

Najprej bi rad opozoril na netočnost. V zadnji številki TV-15 je pod sliko zapisano: »V času, ko je posneta ta slika, je bil sekretar komiteja KPS za okraj Kranjska gora Ivan Krivec (predvojni komunist), med vodilnimi političnimi delavci pa tudi književnik Ivan Jan-Srečko.« Iz dokumentov se jasno vidi, da je tedaj opravljajal odgovornost rajonskega (ne okrajnega) sekretarja podpisani in to od junija leta 1943 do sredine februarja leta 1944. Pokojni in priljubljeni Ivan Krivec-Kostja-Pavle, ki se je ranjen 10. marca 1944 blizu Kranjske gore raje ustrelil, kot da bi prišel v roke Nemcem, je bil rajonski sekretar pred tem in nato kratek čas po mojem odhodu do svoje smrti. Kljub neizkušenosti sem bil postavljen na njegovo mesto junija 1943 predvsem na njegovo prošnjo, saj je bil tedaj Krivec že tako izčrpan in živčno oslabiljen, da si je moral nabirati novih moči. Že davno sem o njem zapisal:

Kako je padel mladi Justin Uršič - Marko

»Ivan Krivec-Kostja-Pavle, železničar-strojevodja je bil komunist že od 1936. leta in potem od leta 1941 tudi član okrajnega komiteja KPS za Jesenice. Pri terenskem delu je že večkrat za las ušel smrti, prav tako tudi pokolu na Hrušici 27. julija 1942, ko so mu ubili brata. Pregnani in uničeni so mu tudi družino. Največ je deloval v Zgornji Savski dolini, ki jo je tudi najbolje poznal. Tam je prebrodil že več gestapovskih vdorov v organizacije OF in tako tudi zadnjega spomladi leta 1943.

Ko sva se srečala, so njegove tresoce se roke nehote izdajale, koliko je že prestal. Tedaj je bil star šestintrideset let. Kot dvajsetletnega mladeniča me je bil v tej, s partizani tako redko posejani dolini, zelo vesel. Še bolj vesel je bil takrat, ko so mu sporočili, kako si bova razdelila delo. Bil je prepričan, da bomo spet hitro oživel delo OF. Poleg naju je bil tedaj samo še en sam partizan, domačin Ivan Dovžan-Aleksander (prej Jovo z Dovjega). Pričakal naju je nad domačo vasjo.

Nerodno mi je bilo ob tako izkušenem in starejšem revolucionarju, pri katerem sem se lahko le učil, vendar mi je dopovedoval, da so ga na okrožju razumeli in ga razbremenili, ker mora nekaj časa opustiti odgovornost. Prav je, da je bila poverjena meni. Obljubil je, da mi bo pomagal na vsakem koraku. Obljube se je držal, saj sem bil pomoči res potreben. Krivec je bil izredno dober človek, mehka duša. Večkrat je ob različnih pogovorih imel solzne oči, česar ni skrival... V teh mesecih sem ga dobro spoznal.

Zdaj pa spregovorimo o 1925. leta rojenem Justinu Uršiču-Marku, ki je padel 8. januarja 1944, star komaj osemnajst let. Justin se je učil za usnjarja pri Bajtu v Kranjski gori. Namesto v nemško vojsko se je pridružil nam, ki smo bili nad Srednjim vrhom. Dobil je zvezo, ki je pred velikimi aretacijami to ni bilo težko dobiti. Prišel je sredi decembra in je bil med nami največ tri ali štiri tedne. Prišel je v bunker nad Srednjim vrhom, ki smo ga gradili že sredi sneženja. Iz njega smo Just Uršič-Marko (vsak je takoj dobil ilegalno ime, pod katerim se je skrival, saj se je narodnoosvobodilni boj v teh krajih razvijal v izredno težkih okoliščinah: bližina avstrijske meje, postojanka v vsaki vasi, nemško varovanje komunikacij), Stane Križnar-Ciril, Mirko Košir, Matija Cvetek-Miško in jaz, odgazili v akcijo v Podkoren. Z Vorniča nad Podkorenem, kjer sta bila Ivan Krivec

in Miha Arih-Mihol, nam je zadnji tudi prišel v pomoč. Iz okrožja nam je bilo, po vsestranskem preverjanju, naročeno, naj nad človekom v Podkorenju izvršimo najstrožjo kazen, hkrati pa v bogati hiši naredimo prehranjevalno akcijo. Mi smo bili sredi zime brez hrane, k nam pa je prav tedaj prihajalo vedno več novincev.

Kazni nad okupatorjevim sodelavcem kljub našemu tveganju nismo opravili. Imel je visoko vročino — žena mu jo je izmerila pred našimi očmi — zato smo mu življenje pustili. Vendar smo ga glede njegovega obnašanja opozorili in obljubil nam je, da se bo popravil. Obljubil je tudi, da nam bo takoj, ko bo ozdravel, poslal 5000 mark. To je velika vsota, če vemo, da je delavec zaslužil na mesec le okrog 150 mark. Mož je ozdravel, OF pa obljubljenih mark ni dobila nikoli. Dolguje jih še danes. Drugi člani družine, še posebej starši, so bili z nami kar ljubeznivi. Morda zaradi strahu, a sovražnosti niso kazali. Brez prisile so nam napolnili nahrbtnike z raznimi dobrotami. Tej hiši se vojna ni poznala. Just Uršič-Marko je potisnil v nahrbtnik hleb kruha, kar je bilo pomembno pozneje.

Tudi v Podkorenju je bila nemška postojanka graničarjev, zato smo se, čeprav obloženi, tiho, a s čudnimi občutki zmuznili iz vasi. Pod čevlji je izdajalsko škripalo, a Mihol in Marko se na to nista ozirala. Mihol se je prešerno smejal, ko je hodil skozi rojstno vas in se na severnem koncu poslovil. Vrnili se je h Krivcu na Vornič. Mi smo se namenili nazaj proti Srednjemu vrhu, kamor naj bi prišli čez kranjskogorske Robe.

Ko smo se od tistega ostrega ovinka že malo oddaljili, je Justin, ki je bil še pred nekaj dnevi s tovarišem na zvezi v Kranjski gori, predlagal, naj bi tu napadli graničarje. Da to vsak večer patrolirajo oziroma se graničarji vozijo s Korenskega sedla, je Justin vedel še od doma. Skoraj silil nas je, naj postavimo zasado prav za ovinkom za visokimi kupi snega, ki jih je pustil snežni plug. Nasprotovali smo mu, ker smo bili slabo oboroženi in to tudi ni bila naša naloga. Drzni in udarni Justin pa ni odnehal in končno smo mu popustili. Nahrbtnike s hrano smo odnesli malo dalje od ceste, da bi se lahko po streljanju hitreje umaknili, nato pa smo nekaj metrov drug od drugega polegli za visokim snegom. Dogovorili smo se, da bomo začeli streljati na moj znak. Vsi smo bili nestrpni, najbolj pa še Justin, ker je bil to njegov ognjeni krst. Že smo začeli zmrzovati in kazalo je, da

Nemcev ne bo, ko so s Korenskega sedla pridrsale sani, v katere je bil vprežen par konj, na njih pa sta bili dve senci. Polna luna je razsvetljevala snežno planjavo. Bilo je prav tako kot čez mesec dni, ko je v spodnjem delu Podkorena padel Miha Arih-Mihol.

Ko so bile sani nasproti le nekaj metrov od nas, smo vžgali. Konja sta divje potegnili in zdrvela proti Podkorenju. Pozneje smo zvedeli, da sta bila konja zadeta. Sani so se hitro odmikale in za njimi smo še nekajkrat ustrelili. Ukazal sem umik, a tedaj je nepopustljivi Justin v strahu, da nam sani ne bi popolnoma ušle, skočil čez kup snega, pokleknil na sredino zmrznjene ceste in ustrelil za odmikajočo se vprego. Takrat se je z dna sani, to sem natančno videl, potegnil svetleč rafal iz brzostrelke. Graničarji so očitno računali na nevarnost napadov. Justin je jeknil. Klicali smo ga, naj že vendar gre za nami, a je vzkliknil, da je ranjen. Z Mirkom sva skočila nazaj k njemu in ga vprašala, kam jo je staknil. Zastokal je, da v nogo. Tolžil sem ga, da to ne bo tako hudo, vendar se fant ni mogel več prav pobrati. Z Mirkom sva ga pograbila vsak pod eno roko, da bi mu pomagala, a Marko nam je kar obvisel na rokah. Tršati fant je bil težak in šele v tem trenutku smo mogli sklepati, da mora biti hudo ranjen. Na belih tleh so se pokazali tudi veliki temni madeži krvi. Spreletelo nas je, da bo z njim najhuje.

Fant je slabel in s krvjo izgubljal moč in zavest. Skoraj odnesli smo ga do nahrbtnikov do podnožja poraščenega hriba, kamor je vodila poljska pot. Tedaj smo vrh vasi že zaslišali Nemce, ki so se nam hitro približevali. Zaslišali smo tudi pasje renčanje, pokrajino pa so razsvetlile rakete. Komaj smo fanta prislonili k smrekli nad potjo, so bili Nemci že za nami. Kot da bi vedeli, da nas ni veliko in da smo slabo oboroženi. Zapela je njihova brzostrelka. Fanta, ki je že umiral, nismo mogli več odnesti. Eden je zgrabil njegovo puško, jaz pa sem vzel njegov nahrbtnik. Pognali smo se po trdo zmrznjenem hribu navzgor. Zadihani, jezni sami nase, v skrbah za Justinu. Tedaj se mi je njegov nahrbtnik zapletel med debela in odrgali so se jermenji. Zdrsel je po gladki strmini in se morda po dobrih petnajstih metrih ustavil pri nogah naših preganjancev.

Naš nadaljnji umik je bil nadvse težak in sredi noči smo se brez mladega Justina vrnili nad Srednji vrh. Njega so Nemci dobili v zadnjih vzdihljajih, ga na smrekovih vejah odveli v vas in ga pokopali. V njegovem nahrbtniku so našli kruh, ki so ga pozneje po hišah primerjali, da bi ugotovili, kdo nam pomaga. V hiši, kjer smo ga dobili, seveda niso bili.

Tak je bil tragičen konec drznega Justina Uršiča, ki je le nekajtedensko partizanstvo zaključil na tistem ostrem ovinku, kamor se večkrat vračam in kjer bi lahko doletel konec kogarkoli od nas. Vedno pa se tudi hudojem nase, da smo popustili fantovi udarnosti, ki jo je plačal tako drago. Kljub kratkotrajnosti Justinovega partizanjenja je fantu uspelo, da se je sam in s sodelavci fotografiral. Zadnja fotografija je verjetno nastala nad Omahnovi žago ob Savi blizu poti, ki vodi v Srednji vrh. To so bile prav gotovo prve partizanske fotografije v tem delu, saj se zaradi varnosti nismo radi slikali, kar je za zgodovino velika škoda, v takratnih razmerah pa je bila nujnost.

Naj bodo te vrstice ob 33-letnici smrti v Justinov spomin, njegovim sorodnikom pa v pojasnilo.

IVAN JAN

YUGOTOURS
Tel. 322-458, 321-794
Titova 36/9. nad.

Bralci TV-15 se lahko udeležijo po znižani ceni 8 dnevnega potovanja v

LENINGRAD—MOSKVO

Cena 2.990 din
Odhod 24. marca 77

ali 8 dnevnega potovanja v

LENINGRAD—VOLGOGRAD—MOSKVO

Cena 3.530 din
Odhod 31. marec 77

MOŽNOST 12 MESEČNEGA KREDITNEGA ODPLAČEVANJA

Polni penzioni v hotelih A kategorije

Kupon TV 15

Če ste se odločili, odrežite kupon in ga pošljite na Yugotours

Priimek in ime

Naslov

Za potovanje v:

Leningrad-Moskvo z odhodom

Leningrad-Volgograd-Moskvo z odhodom

prijavljam oseb

Plačilo — gotovina; kredit

Akontacija din 1.026,50 (Leningrad-Moskva) ali din 1.192,50 Leningrad-Volgograd-Moskva pošljite takoj po poštni nakaznici na Yugotours.

REKREACIJA NA SNEGU

VELIKA PLANINA
Enodnevni smučarski paket:
• od ponedeljka do petka — z avtobusnim prevozom iz Ljubljane do gondole in nazaj
• brez avtobusnega prevoza
Dnevna karta:
• od ponedeljka do petka
• sobota, nedelja
GOZD MARTIJEK
• cena prevoza na vlečnici
SPANOV VRH NAD JESENICAMI
• cena prevoza na sedežnici

VIATORJEVE SPECIALITETE
V vseh Viatorjevih hotelih boste dobro postreženi, posebno pa vam bomo priporočali znane hotelle s specialitetami:
• postrovi
• tatarski biftek (54 din)
• zaboj kraki (45 din)
• postrovi
• špirov vrh (10 din)
• rna z omaki (60 din)
• ponan puran (70 din)
• hotel Rimski vrelci — Kotlje pri Ravnah na Koroškem
• penzion in hotel Špič — Gozd Martuljek
• hotel Malograjski dvor — Kamnik
VIATOR LJUBLJANA

v nekaj vrsticah

JEZERSKO

Tu so žene praznovalе svoj praznik v prisrčnem vzdušju banketa, na katerem ni manjkalo partizanskih pesmi, ki so jih prepevale ob spremljavi citer. Za dobro počutje je poskrbel tudi odbor Rdečega križa. Tudi zimska pokrajina in prelepa okolica sta opravili svoje in vzdušje je bilo nadvse prijetno, celo romantično. Tudi okoli so bile žene vedno zavedne in take so še danes. Zato iskrene čestitke!

M. GRABNAR

IZOLA

V zvezi z volitvami v občinski odbor ZZB NOV Izola kot tudi krajevne organizacije in tovarniške aktivne, je bil za to območje 3. marca sklican zbor, ki naj bi v zvezi z marčnimi volitvami pripravil vse potrebno. Hkrati so na zboru prisotni člani obravnavali tudi socialni in družbeni status borca in vse spremembe v zvezi s tem problemom, kot so pokojnine, priznavalnine, zdravljenje, pogrebi in tako naprej. Dogovorili so se tudi o sodelovanju na proslavah letošnjih jubilejev. Osrednja proslava za Primorsko bo v Gabrovici, 27. aprila.

ADRIJAN ČUK

MARIBOR

Člani ZB NOV in VVI Prežihov Voranc v Mariboru so na letnem delovnem sestanku razpravljali o zdravstvenem stanju članov, o stanovanjskih razmerah, priznavalninah in drugem. Ugotovili so, da je bil odbor pri reševanju teh vprašanj dokaj uspešen. Pohvale vredno je, da ima mariborska občinska skupščina že več let urejene priznavalnine borcem NOV s posebnim odlokom. Tako dobivajo socialno šibki borci stalno časno ali pa enkratno denarno pomoč. O tem pa odloča še prej občinski odbor ZZB NOV na osnovi posebnega pravilnika. Pogovor je tekel tudi o zdajšnjem dokazovanju posebne dobe, pravilniku o pokopavanju umrlih udeležencev NOB, borčevski zakonodaji in o sodelovanju borcev v krajevni skupnosti pri izvajanju obrambnih priprav.

DRAGO MIKLAVEC

AJDOVŠČINA

Požig na Predmeji

Predmeja je vas nad Ajdovščino. Raztresena je po obronkih Trnovskega gozda, v katerem so se med vojno bili hudi boji. Vas so sovražniki večkrat napadli in požgali. Prebivalstvo je pretrpelo mnogo hudega, a ni klonilo. Partizanom so vedno nudili zavetišče in hrano, čeprav je še sami velikokrat niso imeli.

Petindvajseti marec pa je v Predmeji še poseben dan. Letos mineva trintrideset let, ko so Nemci požgali skoraj vse hiše in so družine ostale brez strehe nad glavo. Mnogi so se morali preseliti v Vipavsko dolino, nekaj se jih je namestilo v domovih sovaščanov. Nemci pa niso bili zadovoljni samo s požigom. Kruto so umorili še kurirje, ki so jih ob napadu našli v vasi.

Petindvajseti marec je le eden od številnih težkih trenutkov vasi Predmeja med zadnjo vojno.

BRUNO BIZJAK

Ob letošnjem 8. marcu so borke dekliške čete loškega odreda obiskale Novo mesto. Po sprejemu pri predsedniku skupščine občine Novo mesto, Jakobu Beriču, so se udeležile še proslave v tovarni zdravil Krka. Skupaj s proizvajalkami v tem kolektivu, ki zelo skrbi za ženske, so obudile spomine na težke dni iz naše narodnoosvobodilne borbe.

Srečanje je izredno uspelo. Izpoved žena-borke je bila tako pristna in doživljaj, da tudi joca ni manjkalo. Žene v Krki si takih srečanj še želijo. Na sliki pozdravlja pionirji novomeških šol borke dekliške čete.

Foto: S. Dokl

KRANJ

Srečanje starih revolucionarjev

Organizacijski odbor za letošnje proslavljanje 40. obletnice ustanovnega kongresa KPS in prihoda tovariša Tita na čelo KPJ, skupaj z občinskim komitejem ZKS Kranj sta pripravila srečanje za vse znane, še živeče predvojnne revolucionarje in komuniste na tem območju. Srečanje je bilo v torek, 1. marca. Od skupno 32 še živečih nekdanjih organizatorjev delavskega in revolucionarnega gibanja z znanimi naslovi današnjega bivanja se je srečanja udeležilo 26 povabilencev, kar je zelo veliko.

Predsednik organizacijskega odbora Stane Toplak je v govoru razdelil celotno obdobje med obema vojnama, se pravi obdobje politično razrednega delovanja KPS, na tri obdobja. V prvo obdobje je uvrstil začetno stankovno gibanje v nekaterih kolektivih, npr. v tovarni usnja, v Majdičevem mlinu, med železničarji itd., zatem vzpostavitev takojmenovanega Rdečega sindikata v letu 1924, prve kolektivne pogodbe v takratni »Gumici« in drugo, kar zajema in spada v obdobje od leta 1919 do leta 1931.

V drugo obdobje revolucionarnega vrenja v Kranju je tovariš Toplak uvrstil dogajanje od leta 1932 do leta 1937, za katerega je že značilno ilegalno, a organizirano delovanje komunistov, ustanovitev kulturno-prosvetnega društva Svoboda z vsem razvejanim delovanjem in zgodovinskim zletom Svobod v Celju itd.

Tretje obdobje pa se je v Kranju obdružalo z značilnimi, odprtimi pripravi množice za bližajoči spopad z nastajajočim fašizmom. V tem času, od leta 1937 pa do začetka vojne leta 1941, ko so temu gibanju v Kranju veliko prispevali dr. Gabrovšek, dr. Joža Vilfan, Stane Žagar in drugi, je že značilen odmev Spanije, široka dejavnost mladine v SKOJ-u, širjenje društev Kmečkih fantov in deklet, zbiranje podpisov prijateljev Sovjetske zveze in drugo. Prav tako so v tem obdobju začeli nasprotniki v Kulturbundu dvigati glave in zavzemati važne položaje v tovarnah. Vse to je vodilo k ostrejši opredelitvi množic za eno ali drugo stran.

Nekdanje spomine so na srečanju dopolnjevali takratni udeleženci, med katerimi se je izkazal z izrednim spominom tovariš Andrej Stegnar pa tudi Jože Jan, Ludvik Vitez in drugi. K sedanjemu načrtnemu zbiranju materiala iz tistih časov pa je zbranim dal osnovne napotke znani pisec in zgodovinar France Filipič kot tudi profesor Ivko Križnar.

Tokrat je bilo v Kranju prvo srečanje predvojnih revolucionarjev s tega območja. Udeleženci so bili organizatorjem izredno hvaležni. Glavni namen srečanja pa je bil, počastiti letošnje jubilejno leto in v ta namen zbirati in

urejati zgodovinsko gradivo iz tistih časov, ko se je kalilo in pripravljalo na ljudski odpor.

Srečanje se je končalo ob skupni večerji in obujanju spominov na nekdanje revolucionarne čase in na večino takratnih aktivistov, ki jih danes ni več.

KAREL MAKUC

ZADOBROVA — SNEBERJE

Borčevska organizacija o TV 15

Krajevna organizacija borcev je imela v februarju svojo letno skupščino. Poleg pregleda bilance in preteklega dela, so se člani še posebno kritično razgovorili o časopisu za borce, o TV-15. Pohvalno so se izrazili o vsebini in obliki in o delu novinarjev. Vsi so bili mnenja, da je časopis eden pomembnejših dejavnikov pri ohranjanju tradicij NOB. Poleg tega je tudi primeren prostor za uveljavljanje borčevskih pravic in ne nazadnje tudi dober tovariš. Člani ga radi bero in težko pričakujejo vsako novo številko.

Člani ZZB NOV so pozdravili tudi prizadevanje, da se preko tiskovnega sklada nabirajo sredstva za krepitev materialnega položaja borčevskega tiska. Da bi k reševanju tega vprašanja prispevali vsaj simbolični znesek, so nakazali 500.— din in se odločili tudi javno pozvati vse druge organizacije Zveze borcev, borce in delovne organizacije ter družbene skupnosti, da sledijo zgledom in omogočijo nadaljnji razvoj in popestritev borčevskega tiska.

STANE BOBNAR

SLOVENSKA BISTRICA

Po sledih vojnega tovarištva

V lanskem letu so imeli člani ZRVS v občini dejavnost orientacijskih pohodov, ki se jih je udeležilo 712 članov. Mnogi med njimi so na teh pohodih dokazali, da so dobro izurjeni, da poznajo strategijo obrambnega vojskovanja in jih zato nihče ni mogel iznenaditi.

Se več številni so na teh pohodih pokazali pravo medsebojno tovarištvo in dokazali, da se v polni meri zavedajo, da je tudi danes treba slediti tradiciji vojnega tovarištva, porojenega v najtežjih dneh revolucije.

Razveseljivo je tudi dejstvo, da se teh pohodov udeležujejo nekateri mladinci. Tako je bila na tehničnem zboru kar lepo število udeležencev, blizu 370 mladincev in 656 rezervnih starešin.

Omenimo naj še, da je vodstvo ZRVS v lanskem letu pripravilo sedemnajst strelskih vaj. Udeležili so se jih vsi rezervni vojaški starešine. Tudi tisti, ki rokovanja z orožjem zelo dobro obvladajo.

FRANJO HOVNİK

Številne izkušnje pri uresničevanju koncepta vseljudske obrambe, še posebej pa izvirnost na terenu ob lanskoletni združeni vaji »Blegoš 76«, so solidna osnova za nadaljnjo družbenopolitično aktivnost vseh zavestnih socialističnih sil idrijske občine pri uresničevanju Zakona o ljudski obrambi in zakona o družbeni samozasčiti, varnosti in notranjih zadevah.

Pri občinski konferenci SZDL Idrija je bil pred dnevi ustanovljen 19-članski koordinacijski odbor za ljudsko obrambo in družbeno samozasčito. Naloga koordinacijskega odbora za leto 1977 bo predvsem skrbeti za koordinacijo in usmerjanje aktivnosti vseh družbenih subjektov, družbenih organizacij in društev ter dajati strokovno-politično pomoč družbenopolitičnim organizacijam v temeljnih samoupravnih skupnostih, na področju podružbljanja obrambnih priprav itd. Prve dni marca je odbor že organiziral dva enodnevna seminarja za vodilne aktiviste družbenopolitičnih organizacij na idrijskem in cerkljanskem območju, kjer je tekla beseda o družbeni samozasčiti, s posebnim poudarkom na izdelavi varnostnih ocen ter organizacijskih in političnih pripravah pri ustanavljanju enot narodne zaščite. Na predavanjih je sodelovalo več kot 140 aktivistov.

Podružbljanje obrambnih priprav

Nadalje je občinska konferenca ZSMS Idrija pripravila tridnevni seminar na temo »Mladi v obrambnih pripravah«, kjer si je 75 mladinskih aktivistov pridobilo nove osnove političnega dela na obrambnih pripravah. Občinski odbor ZRVS je koncem februarja organiziral predavanja za več sto starešin JLA itd. Vse to kaže na sistematično in idejno enotno ravnanje akcije za čimprejšnje konkretno uresničevanje načel obeh zakonov.

Na vaji »Blegoš 76« je informativno-propagandna komisija vojno izvršnega odbora občinske konference SZDL Idrija izdala tudi tri vsebinsko in likovno zelo bogate številke »Tribune«, glasila OK SZDL Idrija. Prav te edicije so bile glavni adut, da je idrijska občina ob praznovanju dneva JLA prejela plaketo JLA. Vojna »Tribuna« bo tako po sklepu izvršnega odbora predsedstva OK SZDL Idrija postala z mesecem marcem letos glasilo občinske konference SZDL Idrija.

Krajani Godoviča so pa še posebej, kot neposredni udeleženci vaje »Blegoš 76«, izdajali glasilo »Godoviški poročevalec«, ki je sedaj uradno glasilo KS Godovič. Osnovna organizacija ZSMS Dole je tudi pričela z izdajanjem glasila »Vir«, ki je prav tako postalo glasilo celotnega družbenega in političnega življenja KS Dole. Se bi lahko naštevati, kaj vse je vaja imela za pozitivno posledico v posameznih KS idrijske občine.

Vse, kar smo našli, je dobra osnova pri konkretizaciji uresničevanja Zakona o ljudski obrambi, Zakona o družbeni samozasčiti, varnosti in notranjih zadevah. Ze v vaji »Blegoš 76« je narodna zaščita opravila zrelostni izpit predvsem v KS Godovič in Dole, ki sta bili neposredno udeleženi v vaji.

V programu koordinacijskega odbora so posvetili posebno pozornost idejnemu usposabljanju članstva družbenih organizacij in društev, ki je v idrijski občini zelo množična. Obrambne priprave in podružbljanje celotnega sistema vseljudske obrambe, so resnično postale skrb vseh delovnih ljudi in občanov, uspehi pa so vidni tudi zaradi vsestranske angažiranosti vseh družbenopolitičnih organizacij na čelu z ZK v idrijski občini.

IGOR BONČINA

LJUBLJANA

Deseto republiško prvenstvo slepih v smučanju

Zveza slepih Slovenije je v bližini Bohinja — Pristovec priredila deseto prvenstvo slepih in slabovidnih v smučanju. Letos je bilo republiško prvenstvo nadvse zanimivo, saj so na njem prvič preizkusili napravo za radijsko vodenje smučarjev. Pet teh naprav je izdelala tovarna Iskra iz Horjula in jih poklonila Zvezi slepih Slovenije v trajno last.

O tovrstnem aparatu so strokovnjaki razmišljali že dalj časa, letos pa so napravo tudi izdelali in preizkusili. Naprava je zelo enostavna. Slepí smučar ima pri sebi majhen sprejemnik in prek slušalk pazljivo posluša navodila trenerja, oziroma vodiča.

S to napravo so pridobili slepi izredno možnost, da se udeležujejo tudi v zimskem športu, ki je med njimi zelo priljubljen. Tako sedaj lahko tekmovalci vozi brez spremljevalca, kot je bila dosedanja praksa.

Na letošnjem tekmovanju je sodelovalo 37 tekmovalcev iz vse Slovenije. Prvič so se prvenstva udeležile tudi tri smučarke. Tekmovalci so se pomerili v smuku, slalomu, tekih in v štafeti. Razdeljeni so bili v tri kategorije po stopnji invalidnosti.

Rezultati tekmovanja:

Kategorija A: 1. Kisovec (Kranj), 2. Stravs (Celje), 3. Porenta (Ljubljana).
Kategorija B: 1. Vodenik (Zavod slepih), 2. Ribič, 3. Novak (Ljubljana).
Kategorija C: 1. Vodušek, 2. Jakič (oba Ljubljana), 3. Trstenjak (Zavod slepih) itd.

Predsednik Zveze slepih Slovenije Jože Zupanc je v svojem nagovoru tekmovalcem med drugim dejal: »...da je nova naprava, ki jo je izdelala Iskra,

naprava za vodenje slepih pri smučeh prvi poskus ne samo pri nas, temveč tudi v svetu.«

VINKO BOVCON

KOPER

Tridesetletnica mestne organizacije ZVVI

Mestna organizacija ZVVI v Kopru, ki šteje več kot 300 članov, je imela svojo redno letno skupščino. Potekala je še posebno svečano, ker je organizacija praznovala 30-letnico delovanja. Zato je na skupščini razvila tudi novi prapor, ki mu je mecensko botroval delovni kolektiv INDE.

Po delovnih poročilih so skupščino pozdravili in izrekli vsa priznanja za delo predstavniki družbenopolitičnih organizacij ter Zveze partizanov Italije iz Trsta. Invalidska organizacija je bila počaščena ob tolikšnem družbenem priznanju. Na koncu skupščine so udeleženci poslali brzojavne pozdrave in najboljše želje tudi predsedniku republike tovarišu Titu. Svojemu večletnemu in požrtvovalnemu predsedniku Vladu Sulčiču pa so zaželeli čim hitrejšo okrevanje in vrnitev mednje.

Kot kažejo poročila o delu odbora, je odbor vsako leto za dan borca obiskal in primerno obdaril vse svoje bolne člane pa tudi vse borce po obalnih bolnišnicah in domu upokojencev.

Na skupščini so bile, kot vsako leto, častni gostje matere padlih partizanov ter invalidke koprškega območja, ki jih je predsedujoči povabil tudi na praznovanje dneva žena. Njegovim čestitkam našim zaslužnim ženam, »ki so v času borbe z vso svojo osebo požrtvovalnostjo podpirale tri vogle naše revolucije, ženam, katerih toplo roko pomoči smo prav vojaški vojni invalidi blagodejno občutili tedaj, ko nam je bilo najhuje,« so vsi navzoči toplo pritrjevali.

S. Š.

Krajevna organizacija Zveze združenj borcev ter krajevna organizacija Zveze rezervnih vojaških starešin v Murski Soboti sta v počastitev mednarodnega dneva žena pripravila prijetno tovariško srečanje za borke in vojaške vdove. Družabno srečanje je bilo v prostorih obrata družbene prehrane v Murski Soboti. V kulturnem delu programa so nastopili mladi iz soboškega Kluba mladih. Zbranim je spregovoril tudi tovariš Stefan Dravec, podpredsednik občinske konference SZDL Murska Sobota. Fotografija Jožeta Hermana je s srečanja žena.

FILIP MATKO

AJDOVŠČINA

Aktivnost borcev v pripravah na letošnja praznovanja

Tudi v občini Ajdovščina so se borci NOV aktivno vključili v priprave na letošnja praznovanja vseh pomembnih jubilejev. Med te spada tudi 35-letnica legendarne bitke na Nanosu. Borci so se dogovorili za povečano aktivnost pri prenašanju revolucionarnih tradicij na mlade, s posebnim poudarkom na vlogi tovariša Tita in KPJ pred vojno, med vojno in v povojni izgradnji neuvrščene Jugoslavije z lastno razvojno potjo v samoupravni socializem.

Vse krajevne organizacije ZB bodo skupaj s pionirji taborniki in mladinci ter drugimi organizacijami pregledale in po potrebi do dneva borca tudi pri-

merno obnovile vse pomnike revolucije in NOB na svojem območju. Izpeljali bodo tudi že tradicionalno Kurirčkovo pošto. Poleg tega bodo v Kamnjah odkrili nov spomenik padlim in žrtvam fašističnega nasilja ter spominsko ploščo predvojnemu revolucionarju in španskemu borcu Albinu Vodopivcu.

Ob dnevu borca bodo borci in krajski organizirali osrednjo občinsko proslavo na Nanosu, kjer bodo obudili spomine na prvo veliko bitko prve Primorske čete s fašisti.

Našteli smo le najvidnejše manifestacije letošnjega leta, ko praznujemo 40-letnico prihoda tovariša Tita na čelo KPJ, njegov 85-rojstni dan in 40-letnico ustanovitve kongresa KPS. Poleg tega so predvidena še srečanja z borci iz drugih krajev z mladino. Pomembno pa je seveda tudi tovrstno sodelovanje borcev z družbenopolitičnimi organizacijami v krajih, kjer živijo.

FRANC TOMAŽIČ

Metod Jurčič

Ognjeni ples pri Jančah in Muljavi

V jeseni in pozimi 1941/42 so se začele ustanovljati na širšem področju grosupeljskega in stiškega področja in Dolenjske prve partizanske enote, vzporedno s hitrim razvojem in utrjevanjem organizacij OF.

Omenjeno puško sem dobil v Ivančni gorici. Ker je bil še dan, hiša, v kateri sem puško dobil pa komaj dvesto metrov oddaljena od sokolskega doma, kjer so bili Italijani, sem puško obesil na ramo s cevjo navzdol in jo pokrtil s plaščem, naboje pa sem strpal v žepe. Ko sem bil kakšnih tristo metrov oddaljen od sokolskega doma in sem videl pred njim italijanske vojake, me je zamikalo, da bi puško preizkusil. Tako sem tudi storil. Puško sem imel že napolnjeno in na Italijane sem izstrelil vseh pet nabojev. Po teh streljih so začeli Italijani močno streljati z mitraljezom, slišal pa sem tudi eksplozije bomb.

V gostilni na Preži sem se srečal s skupino, kot smo bili dogovorjeni. Poleg mojega brata Cirila so bili še Zajčev Srečko in brata Hočevar iz Ivančne gorice, Maks iz Preže in še en tovariš z Muljave. Takoj smo se napotili proti Znojilam. Najprej nas je zaustavila zaseda, ki jo je zanimalo, kaj je pomenilo streljanje v Ivančni gorici in nas hkrati razbremenila vseh velikonočnih dobrot, ki smo jih nosili s seboj. Ko smo prišli v hišo, v kateri je bil miting, sem želel srečati poveljnika, da bi mu prijavil svojo skupino. Opazil sem moža v lepi oficirski uniformi stare jugoslovanske vojske, ki je bil tudi ves prepašen z jermeni. Stopil sem k njemu in mu rekel: »Javljam, da smo prišli prostovoljno v partizane,« vendar mi je odgovoril, naj se javim komandantu. Ko sem vprašal, kdo to je, mi je pokazal najhujšega suhljatega človeka, oblečenega v dolg usnjen površnik, ki je že skoraj odslužil, in z lovskim klobukom na glavi. Mislim, da se partizan v uniformi iz nas novincev norčuje, vendar sem vseeno stopil k drugemu in mu rekel: »Tovariš komandant, prišli smo v partizane!«

Preprost in suhljat mož se obrne, predene čok z ene strani ustnic na drugo in vpraša: »Ali veš, zakaj so napravili Italijani tak alarm?« Povedal sem mu vse o dogodivščini z mojo puško. Tovariško me je okregal, češ kaj takega res ne bi smel samovoljno storiti, čeprav takrat še nisem bil partizan. Tudi partizani so morali zaradi moje nemirne žilice poslati na ogled patrulje in zasede, ker niso vedeli, kaj se dogaja. Povedal mi je, da tudi puške ne bi smel kupiti, ker je bil takrat vsakdo, ki je puško imel, dolžan, da jo da partizanom, še posebno, če je bil, kot njen lastnik, član OF. Naslednje jutro sem moral k prodajalcu, da je vrnil denar.

Možak nas je potem premeril od nog do glave in nas očetovsko poučil, da je odhod v partizane resna stvar in da naj o tem resno premislimo. Poti nazaj ni, kdor zbeži, je dezerter in kot tak ustreljen. Življenje v partizanih pa je težko, je nadaljeval, nevarno, polno odrekaj in zahteva celega človeka. Takšne napore prenesejo le najboljši. Kdor bi se premislil, naj se takoj, ker ko bo razporejen v četo, bo odločitev prepozna. Vsi v en glas smo zatrjevali, da smo že vse premislili, vendar smo imeli v vrstah tudi dezerterja, kot se je kasneje pokazalo. Bil je slabič, brat kasnejšega belogardiističnega oficirja. Pobegnil je čez deset dni in prejel zaslužno kazen.

Tisti mali človek, ki nas je sprejel in tako prijateljsko vpeljal v partizansko življenje, je bil veliki komandant Stane. Prav kmalu smo spoznali, kako plemenit človek je to bil, dober tovariš in vzgled soborca, velik in sposoben komandant, do katerega smo imeli vsi borci in aktivisti neomajno zaupanje in spoštovanje.

Zjutraj smo morali novinci v partizanskem taborišču na Kremenjeku, kraju, kjer je bila dan prej ustanovljena prva slovenska brigada, oddati vse dokumente, legitimacije, slike in sploh vse, kar nas je karkoli vezalo na civilno življenje. Nato smo dobili partizanska imena in so nas razporedili v čete. Ko smo oddajali dokumente, je komandant Stane opazil, da ima moj brat Ciril dovolilnico, ki je veljala za povratek v Ljubljano. Takoj je izkoristil to naključno ugodnost in brata poslal nazaj v Ljubljano. Odšel je kot kurir na glavno poveljstvo, oziroma na vozo na Šentpetrsko cesto. Prejel je pošto, propagandni material in nekaj orožja. Skupaj s še dvema kurirkama, Danico in Doro, so odšli na vozo s prvo brigado. Imeli so izredno srečo. Iz hiše na Šentpetrski cesti so odšli za las pred prihodom Italijanov, ki so takrat obkolili vse tamkajšnje področje. Kdor se je po naključju ali nesreči zadrževal v okolici in na kraju samem, so ga aretirali in ni vedel, ali se bo še kdaj vrnil ali ne.

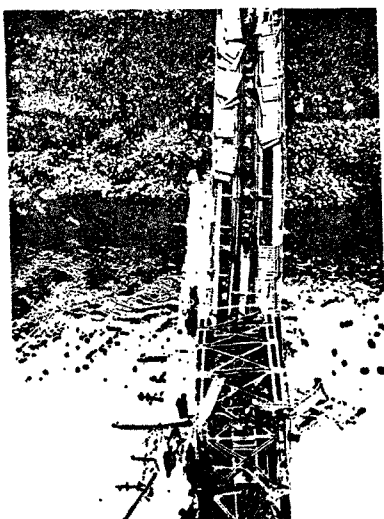
Z malo srečo so se naši izognili tudi pregledu prtljage na železniški postaji. Tam so bili tistega dne zelo strogi, a bratu se je vendarle posrečilo zriniti na vlak in se odpeljati nazaj v partizane. Poleg že omenjenih dveh kurirk iz glavnega poveljstva, so prišli z njim v partizane še tovariši, s katerimi je že pred odhodom v partizane sodeloval v vaješkem domu. To so bili že prekaljeni vosovci Pacek, Platina, Jeklo, Oto in Tram.

Se nadaljuje

Ahmed Hamzić

Naši inženirci

Nekatere partizanske delavnice so kmalu začele z izdelovanjem vžgalnih naprav. Čeprav so bili ti mehanizmi, vsaj na začetku, zelo enostavni, grobo, po večini ročno narejeni, so vendarle služili svojemu namenu. Na nekem minerskem tečaju v Sloveniji so tečajniki že uspeli izdelati nekoliko sodobnejše, predvsem pa izpopolnjene vžgalne naprave za mino. Kmalu zatem so začeli v Ljubljani in še nekaterih drugih mestih z organiziranim izdelovanjem diverzantskih potrebščin, čeprav so Italijani nadzor v mestu še okrepili. Kljub vsemu pa lahko trdimo, da so bili partizanski odredi v Sloveniji že v 1941. letu sorazmerno dobro preskrbljeni s tovrstnimi izdelki.

Vrhovni štab je že oktobra 1941. leta spoznal, kakšen pomen ima rušenje pomembnih sovražnikovih zgradb, mostov, prog, telefonskih central itd. in je v zvezi s tem izdal navodilo, oziroma zahtevo po rušenju mostov, tunelov, postavljanju ovir čez ceste, progo, uničevanju sovražnikovih tovorov... V številnih slovenskih krajih so imeli partizanski odredi veliko pomoč pri rušenju prog, mostov, telefonskih in telegrafskih stebrov tudi pri domačinih.

Potem, ko so ustanovile večje enote NOB, kot na primer brigade in divizije, se ob diverzantskih enotah začnejo ustanavljati tudi inženirske enote.

V začetku 1942. leta so se namreč začeli v brigadah ustanavljati inženirski vodi. Že marca istega leta je ustanovljena v Poči inženirska deseterina pri vodu, ki je spremljal vrhovni štab. Prav ta deseterina pa je kmalu zrasla v četo in nekoliko pozneje v bataljon, v začetku 1944. leta pa že v brigado.

Septembra 1942. leta je bila pri štabu druge operativne cone NOPO Hrvatske ustanovljena še pionirska četa. Samo mesec pozneje je začel z delom v Bosanskem Petrovcu prvi inženirski tečaj, ki ga je obiskovalo kar 120 mladincev. Del teh mladincev je pozneje tudi sodelovalo pri ustanavljanju pionirske čete pri bataljonu, ki je spremljal vrhovni štab. Ob koncu 1942. leta so začeli pionirske čete ustanavljati že v divizijah. Prav v tem času pa so se še močneje razvile in še bolj uspešno delovale številne diverzantske enote na Hrvatskem, Sremu in v Sloveniji, torej prav tam, kjer so bile cestne povezave in železnica zelo pomembne prometne žile pri preskrbi okupatorske vojske s hrano, orožjem in tehničnim materialom.

V začetku 1942. leta je delovalo na območju Hrvatske sedem diverzantskih čet pod neposrednim poveljstvom glavnega štaba. V Dalmaciji so bile še posebej delovne diverzantske skupine, ki so izvrševale svoje naloge ob obali in na morju. Nekatere skupine so bile seveda zadolžene za posebne naloge. Tako je na unski progi neprestano delovala diverzantska skupina, ki je neprestano s svojimi akcijami ovirala nemoten prevoz okupatorjevih vojakov, domačih izdajalcev in vojaškega materiala.

Vzporedno z njimi so se krepile in razvijale tudi diverzantske enote v Sloveniji. Diverzantski vodi in skupine ali večje skupine pa so že bile skoraj v večini primerov v sestavi partizanskih odredov, medtem ko je bil del teh, pozneje neposredno podrejen komandi sedmega in devetega korpusa, oziroma četrti coni.

V 1944. letu je v Sloveniji delovalo že 25 minersko-sabotažnih vodov in skupin, kakor smo takrat v Sloveniji tudi imenovali diverzantske vode in skupine. Diverzantske akcije pa so seveda poleg teh vodov in skupin izvajale še inženirske enote. V brigadah pa se že začno ustanavljati inženirski vodi, v 1944. letu pa že inženirske čete, medtem ko se v divizijah ustanavljajo že inženirski bataljoni.

Tisto, kar je storila pionirska četa vrhovnega štaba v bitki na Neretvi, nedvomno sodi v enega največjih podvigov inženircev in diverzantov. Živo so nam še v spominu tisti usodni trenutki borbe za ranjence in bolne tovariše. Več kot 4000 jih je čakalo v dolini reke Rame, da bi jih tovariši rešili sovražnega obročja, ki se je iz dneva v dan vedno bolj ozil. Na Makljenju, Viliča gumbu in drugih številnih položajih na Raduša planini se je bil ogorčen boj za njihovo usodo. In prav tedaj je izdal vrhovni komandant zgodovinsko odločitev. K sebi je poklical načelnika inženirsko-tehničnega odseka pri vrhovnem štabu in mu izdal ukaz, da poruši vse mostove na Neretvi od Ostrožca do Karaula. Takratni načelnik inženirsko-tehničnega odseka Vladimir Smirnov-Volodja (gradbeni inženir, sedaj generalpodpolkovnik v pokoj in živi v Beogradu) takrat skoraj ni mogel verjeti tem besedam. V tistem trenutku sploh ni razumel osnovne zamisli svojega komandanta, ki je s tem želel preslepiti sovražnika.

Takrat je Smirnova pionirska četa štela vsega skupaj le 35 borcev. Na voljo pa so imeli le pičlih 200 kilogramov razstreliva, s katerim so morali porušiti kar pet mostov, med katerimi so bili kar trije nekoliko trdneje zgrajeni.

Borci pionirske čete so se najprej lotili mostu pri Ostrožcu z namenom, da bi tako preprečili prodor Nemcev, ustašev in četnikov iz Konjice. Po tej uspešno končani akciji so borci hitro krenili še proti Karauli, kjer sta jih čakala še dva mosta (cestni in železniški), proti katerima so bile namenjene močne italijansko-četniške kolone iz mostarske smeri. Borci so delali ponoči in v mrazu ter ob zelo močnem vetru, vendar s tako zagnanostjo, kot da ne bi 40 metrov globoko pod njimi tekla hladna in narasla Neretva. Pred zoro 1. marca 1943. leta sta oba mosta ležala zlomljena v reki... Most ob izlivu Rame v Neretvo in oni drugi v Jablanici sta bila porušena tri dni pozneje. O uspešno opravljenem delu se je šel osebno prepričati tudi vrhovni komandant.

Potem ko so borci pri Gornjem Vakufu zadali sovražniku težke izgube in poraz, je maršal Tito petega marca izdal Vladimiru Smirnovu ponovno ukaz, da v dveh dneh zgradi s svojo četo borcev nov prehod čez Neretvo. Smirnov se je ponovno znašel pred številnimi skoraj nerešljivimi težavami, kajti takrat je imela njegova četa na voljo samo nekaj sekir, klešč in kladiv. Časa pa je bilo le malo na voljo! Hitro so borci nekje našli nekaj žebeljev, podrlji okoli 30 telefonskih drogov, na železniški postaji v Jablanici so našli okoli 80 desk in drugega gradbenega materiala ter 12 kosov železnih tirov.

(Se nadaljuje)

Zanimivo, koristno, nujno

Tehnični izbor lahkega pehotnega orožja krajevnega odbora ZRVS Stadion (občina Ljubljana Bežigrad)

V okviru priprav na taktično-orientacijske vaje 1977 za rezervne vojaške starešine je priredil krajevni odbor Zveze rezervnih vojaških starešin Stadion, občina Ljubljana-Bežigrad, konec februarja in v začetku marca tako imenovani tehnični zbor lahkega pehotnega orožja. To mikavno, koristno, pa tudi nujno zamisel je bilo mogoče strokovno neoporečno, po prijemu uspešno in po organizaciji in izvedbi brezhibno izpeljati vsaj iz dveh, treh bistvenih razlogov: zaradi že davno in trdno vpejanega sodelovanja z vojašnico Ljuba Šercerja za Bežigradom v Ljubljani, zaradi lepih, prijetnih, dovolj velikih prostorov v novem družbenem domu v Staničevi ulici, pa tudi sprčo dobre poteze, da je bil zbor dvakrat, v soboto, 26. februarja, in v soboto, 5. marca; tako so si udeleženci lahko brez sleherne gneče, brez nestrpnosti in podrobnosti ogledali prikazano in razstavljeno pehotno orožje ter ga — to se zdi zlasti pomembno — v živo primerjali med seboj po vseh značilnostih in posebnostih. Seveda rezervni starešine najdejo vse podatke o tem in drugem orožju v

strokovni literaturi. Jasno je tudi, da imajo pri teh ali onih vajah opraviti tudi s posameznimi vrstami orožja, je pa neizpodbitno, da nazorno dojameš podrobnosti in razlike, skupne karakteristike in pa tiste značilnosti, ki vrste in tipe orožja razločujejo med seboj, najbolj tedaj, ko si lahko ogledaš vse na enem kraju. Se le ko si orožje lahko tako ogledal in ga primerjaš, ti je lahko za zmeraj jasna razlika med npr. avtomatom M-56 kal. 7,62 mm in avtomatsko puško M-70 kal. 7,62 mm, ali pa še npr. puškomitraljezom

M-72 kal. 7,62 mm, če na vedemo samo en primer, kakršen utegne sicer komu povzročati nejasnosti. Tako je mogoče o tej akciji reči, da je bila ne samo zanimiva in koristna ter da je naletela med rezervnimi vojaškimi starešinami na zelo dober odziv, marveč tudi to, da bi bila lahko zgled, kar »vzorec«, še za tehnični zbor katerega drugega orožja, ne zavaljo gole zanimivosti, temveč v prid usposabljanju rezervnih vojaških starešin in strokovnemu utrjevanju splošnega ljudskega odpora.

S. K.

»Enkrat videti in (otipati) je več kot stokrat slišati...« (Tehnični zbor pehotnega orožja krajevnega odbora ZRVS Stadion, občina Ljubljana Bežigrad.) Foto: M. P.

Ponekod - premalo dosledni

Oddelek za ljudsko obrambo pri skupščini občine Nova Gorica je pred nedavnim imenoval strokovno komisijo za pregled zaščitnih kompletov za dezinfekcijo in dekontaminacijo, ki so jih leta 1970 za svoje potrebe dobile družbenopolitične skupnosti, šole in organizacije združenega dela novogoriške občine.

Komisija, pod vodstvom magistra farmakologije Ma-

riana Kulota, je pri pregledu kompletov ugotovila, da so odnosi nekaterih organizacij združenega dela do teh kompletov neprimerni. Le-te hranijo v vlažnih in umazanih skladiščih in nekateri dajejo videz, kot da bi bili na istem prostoru kot je premog — so črni in neprimerni za uporabo. Ugotovljeno je bilo tudi, da paket ni bil pripravljen enotno. V nekaterih so po-

sode s tekočino položene tako, da je le-ta iztekla, pri ostalih so posode postavljene pokončno, vendar zamaški niso bili neprodušni. Tako je tudi iz teh tekočin izhlapela. Hkrati je zmogla ves ostali material, ki je bil v kompletu. Prelita tekočina je razjedla vreče, v katerih je spravljeno klorovo apno. To je povzročilo, da so injekcijske igle zarjavele in postale tako neuporabne.

Najslabši položaj je bil ugotovljen v organizaciji združenega dela »Ciciban Miren« in »TT Okroglica«. Komisija je bila najbolj zadovoljna s stanjem v Leksarskem šolskem centru v Novi Gorici in v KK Vipava.

Komisija meni, da se mora klorovo apno shranjevati v neprodušnih posodah, tekočina pa ločeno od ostalega materiala, antropin injekcije na vrhu paketa, navodila o uporabi materiala pa je treba nalepiti na zunanji strani.

MILE GOJKOVIČ

Komisija med pregledom antropin injekcij, ki so tokrat izločene kot neuporabne.

Dan inženircev v vojašnici Proletarske brigade

Tudi v Ilirski Bistrici so nadvse slavnostno praznovali »dan inženirije«. Slovesnosti so se udeležili predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz tega kraja in opatijske občine. Prisotne je najprej pozdravil sekretar OK ZKS Ilirska Bistrica Franc Bombač, za njim pa nekdanji borec — inženir, tovariš Zorič.

Ob tej priložnosti so bile podeljene značke »primerni vojak«. Gostje so si ogledali del inženirske opreme, tega najmodernejšega roda JLA.

PETER NIKOLIČ

KRVAVI PRVI APRIL

S predsednikom krajevne skupnosti Stara Ljubljana, Jakom Rozmanom, sva sedela v pisarni in se pogovarjala. Ne brez vzroka. V uredništvu DOGOVOROVO so me zadolžili, da napišem pogovor z njim. In pogovor je tekel preprosto, naravno, kot je preprosto in naravno življenje, pa naj je še tako črno ali še tako sončno.

Rozmanova pripoved mi je dala snovi veliko več, kot sem jo potrebovala za en sam intervju. Marsikaj je ostalo nenapisanega in to me zdaj spremlja in preganja, kot da sem v sebi zadržala nekaj, kar ni bilo namenjeno samo meni.

★

»Se spominjaš dogodka, ki te je kot partizana in borca najbolj pretresel?« sem ga vprašala.

Jaka Rozman ni takoj odgovoril. Šele po kratkem premoru je skoraj odsotno, kot da ga je vprašanje postavilo v preteklost, rekel:

»Taki dogodki so bili veliko. A tisti okoli prvoaprilske šale leta štiriinštiridesetega je nemara zares ostal v meni najbolj živ.«

Bila sem prepričana, da gre za veselo partizansko zgodbo in zato me je mrki pogled pripovedovalca skoraj motil. A ne dolgo. Kmalu sem dojela vzroke za njegovo mrkost.

Borci I. bataljona Cankarjeve brigade so tisto noč, med 31. marcem in 1. aprilom, prenočevali v vasi Sela pri Zajčevem vrhu pod Gorjanci. Tudi Rozman je z desetino vso noč prebil v neki hiši, oblečen in obut, ko je malo pred peto uro zjutraj nekdo planil v izbo in zakričal: »Beli! Na položaje!« — Šele zunaj so zvedeli, da jih je nekdo »naaprili«. Veseli so se vrnili v tople hiše in se šele tedaj do kraja spostili.

»Zadihal sem močneje,« je rekel Rozman, »ko sem si sezul čevlje. Potem sem zlezal na peč, se udobno zleknil, ko je...«

Minilo je petnajst, morda samo deset minut, ko so bili dejansko obkoljeni.

Položaj je bil pošasten. Lahko bi

rekel, da smo se bili iz oči v oči, iz prs v prsa...«

Jaka Rozman je zadnji planil iz hiše, pred katero so že stali beli. Odskočil je, se po stopnicah pognal v gornje prostore, prepričan, da si bo pot našel skozi okno, ko ga je čakala nova ovira. V oknih so bili železni križi. Spet je dirjal, še vedno bos, a tokrat je po stopnicah poskakoval navzdol. Zgrabil je bombo in jo vrgel pred vrata. Vrgel je drugo bombo, tretjo in že je izginil za hišo v vinograd.

Plazil se je med grmovjem, ko je za seboj začutil drhal belih. Zdaj se je vrgel na tla in se po trebuhu plazil naprej.

Dogodki so se odvijali z nedojemljivo naglico. Komandant I. bataljona Cankarjeve brigade, Ljubljčan Firn, ki so ga klicali Ferči, je presenetljivo odbil napad belih in že se je pognal na pot, kjer je ležala ranjena bolničarka. Hotel jo je rešiti, ko so beli znova napadli. Sredi poti sta obležala oba, bolničarka in komandant.

»Ja, Ferči,« je s čudno ganjenim glasom rekel Rozman, »bil je dober komandant, pogumen in zvest soborec. Vsi smo ga spoštovali...«

Za hip je bilo v pisarni čisto tiho, a Rozman je že premagal grenak spomin in skoraj mirno je nadaljeval pripoved.

»Umaknili smo se v Cerovec in, priznam, umik je bil podoben težkim sanjam. Kasneje smo se spet vrnili na položaj, da smo pokopali padle borce. Enajst smo jih zagreblili. Enajst cankarjevcev.«

Pot jih je vodila naprej. V Dolž pod Gorjanci in še so bili kot otopeli. Prevzemala jih je čudna mora. Misel na krvavo prvoaprilsko šalo jih je ohromila za lep čas. Do prve borbe.

»Spopad z belimi je v nas znova pognal kri. Menda ni bilo borca, ki bi ga ne prevzemala zagrizena borbenost; že zavoljo misli na našega komandanta, na našega Ferčija.«

Nekaj mi je ležalo v mislih. Nisem vedela ali naj vprašam ali ne; in Rozman, kot da bi uganil moje neizgovor-

jeno vprašanje, je nenadoma rekel:

»Še danes ne vem ali je bila tista prvoaprilska šala le nedolžna potegavščina, ki se je nepričakovano pomesala s krvjo, ali pa je bila sad načrtne, skrite izdaje.«

★

Pogovor sem hote obrniti v drugo smer. Vprašala sem:

»To, kar je bil za partizanske enote komandant in štab, štab bataljona, štab brigade, štab divizije, to je zdaj za krajevno organizacijo zveze borcev, občinska, mestna in republiška zveza Zveze združenj borcev. Ti si že dolgoletni predsednik krajevne organizacije ZB Stara Ljubljana, kaj meni, ali v krajevne organizacije prihaja dovolj pomoči »od zgoraj«? Ali se krajevne organizacije, nasprotno temu, čutijo osamljene?«

Rozman je naglo in z vso gotovostjo, brez posebnega razmišljanja odgovoril:

»V naši občini ni organizacije, ki bi se čutila osamljeno. Občinska organizacija Centra je močna in krajevnim organizacijam vsestransko pomaga. Z mestnim in republiškim združenjem imamo manj stikov, oziroma jih sploh nimamo. Pomemben vodnik in usmerjevalec borčevskih organizacij pa je tudi tednik TV-15...«

Jaka Rozman je zavzeto govoril še o veliki pomoči, ki jo daje krajevnim organizacijam skupščinska komisija za zadeve borcev in vojaških vojnih invalidov.

»In dogodki iz časa NOB so dovolj opisani?«

»Ne,« je skoraj osorno pribil Jaka Rozman in nadaljeval, da je samo v občini Center devet krajevnih organizacij zveze borcev in da ima vsaka od teh svojo kroniko. »Na žalost ni nikogar, ki bi te podatke obdelal, ki bi jih dopolnil in pripravil za tisk. Še večja škoda pa je v tem, da je ljudi, ki bi bili sposobni, da bi te podatke, kot poznavalci dopolnili in izpopolnili, vedno manj...«

Jaka Rozman se je razgovoril kot že dolgo ne in ko sem odhajala, sem čutila, kako bi rad opisal še veliko drugih dogodkov, tistih iz časa NOB.

In v tej želji Jaka Rozman nemara ni edini, zato bi bilo o tem treba razmišljati; še posebej o Rozmanovi pripombi, češ, da je ljudi, ki bi bili sposobni, da kot poznavalci te podatke dopolnijo in izpopolnijo, vedno manj...

MARTA GROM

Uspehi dispanzerjev

Iz poročila o zdravstvenem in zobozdravstvenem varstvu borcev NOV na območju ljubljanske regije je razvidno, da je bil od leta 1974, ko so bili prvi tovrstni poskusi, storjen velik korak naprej. Od tega leta delujejo na območju ljubljanskih občin posebne ordinacije s stalno zaposlenim zdravstvenim osebjem in s polnim delovnim časom, ki poskušajo celovito reševati zdravstvena vprašanja naših borcev.

Če najprej pogledamo zobozdravstvene storitve, lahko ugotovimo, da se je v lanskem letu število pacientov v primerjavi s prejšnjimi leti zelo povečalo v vseh ljubljanskih občinah. Statistični podatki kažejo, da je zobozdravstveno osebje vseh ljubljanskih občin porabilo za zdravstvene storitve, namenjene borcem, v letu 1975 pettisoč sedemsto dvainosemdeset delovnih ur za pettisoč sto osemindemdeset storitev. V lanskem letu se je število opravljenih storitev povečalo kar na 9640, za kar so porabili 9059 delovnih ur. V letu 1975 sta sprejemala borce le dva zobozdravstvena teama, v lanskem letu pa že osem, zato se je tudi lanskeletno skupno število storitev povečalo za 61 odstotkov. Še posebej je poraslo število protetičnih storitev.

Prav povečanje števila storitev opravičuje delo zobozdravstvenih dispanzerjev za borce, ker tej populaciji omogoča, da brez predolgega čakanja, ki je v zdravstvu tako pogosto, pridejo do prepotrebnega nadomestila. V prihodnje bomo morali povečati število zaposlenih v laboratorijih, ker prav pri teh storitvah tudi pri dispanzerjih za borce že nastaja ozko grlo.

Tudi zdravstveno varstvo borcev NOV je v lanskem letu precej napredovalo, saj je dobilo tudi nove delovne prostore v občinah Moste-Polje in Ljubljana-Center. Še vedno pa je dokaj neurejeno specialistično varstvo borcev. Dispanzer za specialistične dejavnosti, ki je bil ustanovljen v okviru ljubljanskega Kliničnega centra in ima svoje prostore v bolnici dr. Petra Držaja v Šiški, dela še ni zastavil tako, kot je bilo pri njegovi ustanovitvi predvideno.

V letu 1974, ko so zdravstveni dispanzerji za borce delovali le za Bežigradom, Centru, Mostah, Viču, Rudniku, so samo v treh mesecih opravili osemstoosemdeset delovnih ur, kar pomeni dva pacienta na uro. To je zelo dobro, ker se je le pri takem številu pacientov mogoče bolj posvetiti. Če prvi podatki so pokazali, da je zanimanje za takšno obliko zdravljenja med borci veliko, saj je zdravstveno osebje že naslednje leto porabilo za zdravljenje borcev že skoraj štiri tisoč delovnih ur.

Če sedaj pogledamo še število storitev v lanskem letu, moramo ugotoviti, da se je samo število opravljenih delovnih ur zdravnikov povzpelo čez 2200, kar je za 36-odstotkov več kot v prejšnjem letu. Prav tako se je povečalo tudi število obiskov v ordinaciji kar za 50 odstotkov v primerjavi z letom 1975. Tudi število prvih pregledov (2200) nam jasno pove, kakšno je zanimanje borcev za takšno zdravljenje. S porastom števila pacientov se je povečala tudi obremenitev zdravnikov (4,5 pacientov na uro), v čemer je le izražena potreba po povečanju števila ordinacij za borce s polnim delovnim časom. Vsekakor ni namen dispanzerjev za borce vse borce spraviti v to obliko zdravljenja, ker imajo mnogi borci že več let svojega zdravnika, ki njegove bolezni že dobro pozna, ampak bi v zdravljenje radi zajeli vse borce in s tem prišli do popolne slike o zdravstvenem stanju te populacije.

Pri borcih se najpogosteje pojavljajo bolezni dihal, vendar so najnevarnejša obolenja srca in ožilja, ki so zelo številna in le poudarjajo potrebo po čimboljši skrbi za zdravje borcev. Tudi zaradi tega si pri dispanzerjih za borce še posebej želijo, da bi čimprej zaživelo delo specialističnih ordinacij dispanzerja za borce pri Kliničnem centru, kar bi pri borcih dvignilo zaupanje v zdravstvene službe in doprineslo k bolj uspešnemu zdravljenju borcev NOV.

Borci pred 9.9. oziroma 13.10. 1943 imajo po 89. členu zakona o zdravstvenem varstvu (Ur. list SRS št. 33/74) zdravila na recept brezplačno, zato si zdravstvene službe želijo, da bi ti borci svoje zdravstvene izkaznice opremili s posebnim žigom, ki ga dobijo pri referentu za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri skupščini občine, v kateri živijo.

M. V.

POVIŠICA IN...

Je v meni želja, da bi nekoga ali nekatere obsodila, da bi jih postavila na zatožni klopi? Ne! Kratko in iskreno: ne! Cilj tega mojega pisanja sploh ni v tem. Gre preprosto za stvari, ki jih ne razumem, ki jih ne morem razumeti.

Pred menoj leži zapisnik seje nekega delavskega sveta (ljublanskega podjetja), katerega vsebina je tolikanj osupljiva, da sama po sebi kliče če že ne po obsodbi, pa vsaj po pojasnilu. Ne, to ni izmišljena pravljica. Živa resnica je. Živ dokument. In niti ne star, saj že na začetku piše, da je zapisnik 14. seje DS z dne 21. januarja 1977.

Berem vsebino tega zapisnika in nehoti mislim na komandanta Severja, mislim na njegov bataljon, ki je bil v letu 1942 na položaju nad Pristavo pri Višnji gori. Še posebej se spominjam dne, ko smo tjakaj s Pirnatovo Delfino, pa nemara je bil poleg tudi Perkotov Sreče, iz Višnje gore, nesli cigarete, sol in žlice. Še vidim komandanta Severja, ki je z očetovsko nežnostjo in dobrodušnostjo delil cigarete in žlice. Vsakemu borcu je dodelil enak delež »lepo dišeče slamice« in je celo ostarek, ki ni zadostoval za vse, pravično razdelil — na polovico. O kakšnih razlikah ni bilo besed. Enak del cigaret je dobil kuhar, kot on sam, ki je bil komandant bataljona. Še posebej sem bila ganjena, ko je Sever borcem delil žlice, med katere se je kdo ve kako vmešala tudi majhna čajna žlička. Nihče je ni maral. Ostala je njemu, komandantu, ker je bila pač zadnja. In on? Hudomušno je skremžil obraz, pogledal borce, ki so zadrževali smeh, da je končno rekel:

»Je s tem potrjeno, da mora komandant najprej misliti na borce in šele potem nase?«

Tako je bila delitev zaključena in žlička, majhna čajna žlička je izginila v žepu komandanta Severja. In zdaj?

★

Pred menoj leži že omenjeni zapisnik seje nekega delavskega sveta, v katerem dobesedno piše:

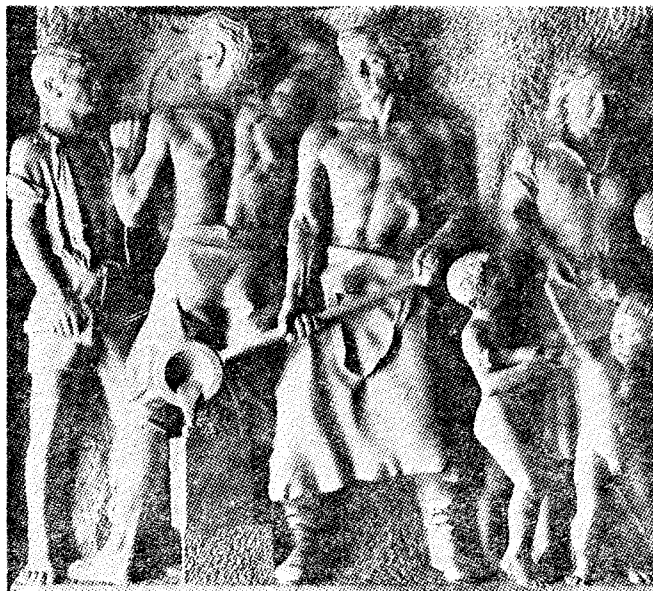
»... V letu 1977 naj bi OD (osebni dohodki) narasli za 14 do 16 odstotkov v primerjavi z letom 1976... Za osnovo naj bi služila ocena delovnega mesta na dan 1. januarja 1976, ki naj bi se povečala procentualno tako, da se pri I. kategoriji (najnižji OD) poveča za indeks 105 in pri XXII. kategoriji (najvišji OD) na indeks 128; povprečno se dvigne osnova postavke na indeks 114...«

Naj to pomeni: velikim meso, malim zelje in je v povprečju segindin golaž? Nič drugače ni mogoče misliti, če človek primerja številke: velikim na velike plače 28 odstotkov povšice, malim na male plače le 5 odstotkov, kar pomeni v povprečju 14 odstotkov, to pa dejansko predstavlja pravi »segedin golaž«.

Je v glasnem vprašanju zloba? Če je, potem je tudi resnica zlobna! In četudi je, resnici na ljubo povedano, nekaj bolečega je v tem; nekaj, kar človeka hudo pri zadene; še posebej, če pomisli na razne Severje, če pomislim na tisti krvavi medvojni čas, ki je bil vendarle lep, morda zavoljo upanja in vere, da bodo po vojni vsi ljudje enaki. Vsi ljudje enaki? To je bila zares pravljica! Razlike so in bodo in nihče jim ne bo nasprotoval, le tolikšnih razlik ni mogoče sprejeti. Vsaj obiti se jih ne da.

A zakaj ljudje molčijo? Zakaj nič ne rečejo? Na kraju vsega je prav ta molk najbolj žalosten. Ali to pomeni, da so ljudje otopeli, vsaj nekateri, da so postali brezbrizni, da jim je prav vseeno kaj in kako odločajo njihovi nadrejeni; ali pa je morda v tem molku strah, da bi si zapečatili usodo vsakdo, ki bi glasno spregovoril, ki bi glasno povedal svojo misel...

MARTA GROM

Karel Putrih in Zdenko Kalin: Mladost in delo

POSEBNA IZDAJA PAVLIHE ZA POMLADANSKE DNI

- VSE VRSTE UGANK
- NOVA IGRA: SUPERDOMINO
- VESELO IN NAPETO BRANJE
- TESTI IN KVIZI
- NAGRADNE KRIŽANKE
- ŠALE, REBUSI
- STRANI ZA NAJMLAJŠE
- 64 STRANI ZA 10 din

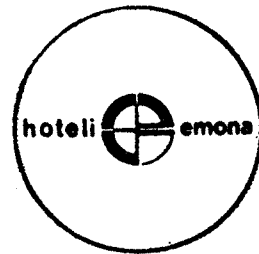
TOVARNA
GOSPODINJSKIH
APARATOV IN
ELEKTROMATERIALA
LJUBLJANA
Tel. 3431271,
Telex: 31-218
Telegram: ELMA
ČRNUČE

PROIZVODNI PROGRAM:

Elektroinstalacijski
material
Mali gospodinjstki
aparati
Suhi transformatorji
Usluge

Poslovno tehnično so-
delovanje z »ELEKTRO
— KONTAKTOM« Zagreb

Smo pooblaščenici za-
stopniki tovarne »RO-
WENTA GmbH OFFEN-
BACH ob MAINI za JU-
GOSLAVIJO

Zdravilišče Čateške Toplice vabi k viru zdravja in na rekreacijo. Koristno lahko združite s prijetnim: vso skrb posvetite zdravljenju, obenem pa v prijetnem okolju preživite počitnice

Termalno vodo uporabljajo za zdravljenje revmatskih obolenj, nevroloških in nekaterih kožnih bolezni, kakor tudi za rehabilitacijo kroničnih bolezni lokomotorne aparata in rehabilitacijo po poškodbah kosti in sklepov.

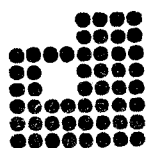
21-dnevna kopalna kura je izpopolnjena z najsodobnejšimi aparati za izvajanje fizio, termo- in elektroterapije; skupinske in individualne razgibalne vaje ročna, elektro- in podvodna masaža s termalnim curkom, ionomodulator.

Uporabnost termalne vode je moto obiska vse številnejših gostov (soc. zavarovanci, člani ZVVI, ZB, samoplačniki, člani delovnih organizacij ...).

Razen 6 odkritih bazenov, katerih eden je uporaben tudi pozimi, razpolagamo še s pokritim bazenom in kabinami za zdravljenje s termalno vodo.

Poskrbljeno je za razvedrilo gostov, ki se lahko tudi odpravijo na krajše ali daljše izlete med okoliškim zelenjem.

PREPRIČANI SMO, DA SI BOSTE RAZBREMENILI SVOJ »VSAKDAN« IN SI NABRALI NOVIH TELESNIH IN DUŠEVNIH MOČI.

DELO

CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

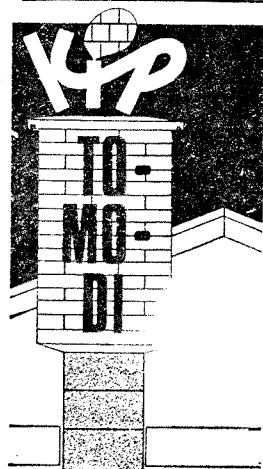
Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revija AVTO, revija STOP,
revija JANA, ZABAVNIK

TOPLI

MONTAŽNI DIMNIK

Z GIBLJIVO

KISLOODPORNO

OGNJESTALNO

ŠAMOTNO CEVJO

Uporablja se za peči in kotle od 4.000
do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine!

Pri gradnji svojega doma se posvetujte
s strokovnjaki Montažno industrijskega
podjetja!

Gradbeno podjetje »TEHNIKA«

LJUBLJANSKE OPEKARNE

Vošnjakova 8 — Ljubljana

TOZD LJUBLJANSKE OPEKARNE
61000 Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2
Telefoni: direkto: 61-804, centrala 61-025, Industrijska prodajalna 61-965 in 61-805,
Obrati: BRDO 61-802, INDOF 58-546
Težkoči račun: 50100 601-10077

VAM NUDIJO

Vse vrste opečnih izdelkov za nosilce, predelne stene in strope, ter ostali gradbeni
material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, beton-
ske strešnike.

Iz nove tovarne Keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane
in neglazirane keramične ploščice.

Informacije 61 665

KOTO, koteks tobus v svojih prodajalnah, v Ljubljani na Miklošičevi 5 in v
pasaži Ljubljanske banke ter v Kopru Čevljarska 22, mesečno presenča kup-
ce z najnovejšimi modnimi modeli ženskih in moških oblačil in obutve.

Še posebej bi opozorili na veliko izbiro usnjene konfekcije in na oddelek za
mlade — jeans, v kletni etaži na Miklošičevi 5 v Ljubljani.

Ob nakupu za pomladne dni obiščite naše Boutique v Ljubljani, Kopru, Za-
grebu in Sarajevu.

KOTO

KOTO • koteks tobus • proizvodno in
trgovsko podjetje n. sol. o. Ljubljana,
61000 Ljubljana, Miklošičeva 5,
telefon: (061) 323-241, telex: 31298 yu koto
telegram: koto Ljubljana, p. p.: 415,
žiro račun: 50100-601-10446

Nagradna križanka „MEBLO“

NOVA GORICA

št. 141

Razpis nagradne križanke

»MEBLO« industrija pohištva in notranje opreme iz Nove Gorice se vam predstavlja z drugo nagradno križanko.

Rešitev te nagradne križanke pošljite v pisemski ovojnici na naš naslov z označbo »križanka 141« do 28. marca 1977.

Izžrebali bomo dve nagradi izmed pravih rešenih križank, ki jih bomo prejeli do določenega dne.

Iz programa Založbe BOREC v Ljubljani smo izbrali knjigo »Tajno orožje«.

Pri reševanju križanke želimo obilo uspeha. Potrudili se bomo, da vas tudi vnaprej razveselimo z nagradnimi križankami. Upamo, da nam bo to uspelo.

Uredništvo in uprava

SESTAVIL: KOPRIVŠEK		TVEGANA NAPOVED		TOLSTOJEV JUNAKINJA		ZIDNA OBLOGA		AMERIŠKO M.IME		SUH ČLOVEK		OSKAR LEVEC		141		 MEBLO		
ODBITEK OD ZNESKA														NEMŠKI PESNIK	PTIČ, KI NE LETA			
TIMURLENK																		
POVRŠINA GOJITELJ CITRON											GR.ČRKA TVOR				VODIČ LUTK	GLASBENI INSTRUMENT	MEBLO-JOGI-MEBLO	
																	VRSTA BONBONOV	BODEČ PLEVEL
RISAL: JAK	SLABOTNEŽ	NADAR-JENOST	ČEŠKO 2.IME	DEL ATLETIKE	PREBIVALEC ISTRE	SMITH BLISK			NATRIJ	ŠP. NARODNI JUNAK				M.IME				
NEMA OSEBA NA OORU							VEZNIK IVO DANEU			VNETJE SKLEPOV								
IT. SKLA-DATELJ										STIK PLOSKEV	VULKAN NA MINDANAU	KURIR	PRIKUHA					
ELEKTRIČNI PREVODNIK									ETIOPSKI KNEZ				TEŽEC					
													REŠENJE					
POLT				EVROPSKI VELETOK				TV 15	GLASBENO DELO							INDUSTRIJ. PLIN	LOŠČILO	
ORIENT. PRAŠEK ZA LASE				KRILG ST. RIMSKE VOJSKE			ŽUŽELKE	PREKRŠEK	PLES							ALUMINIJ KANTON V SVICI		
ANDREJ TOMIN			„MEBLO“	LJUDSTVO					GOZDNI PTIČ	STARA LJUBLJANA	RAZLIČNI ČRKI	OBLIKA KRUHA NEZNANEC						
														DAN V RIM. KOLEDARJU	PREGOVOR EGIPČANSKI BOG			
																	SVIT	
						JAP. SMUČ. SKAKALEC					TONE KMET	M.IME ANTON AŠKERC				PREDLOG		
						POL KONJ-POL ČLOVEK										LJUBO OTRIN SNOV		
						DELO TLAČANOV								DELAVSKI SVET	MEDMET	KATRAN VULKANIZ. KAVČUK		
																SPOJ	KAJENJE	
														TV-15	MESTO V SZ TOMOSOV AVTO			
														ENBERG				
														SVINČEVO RDEČILO				
														ODISEJEVA DOMOVINA				

Ana Vrtin

Zadnje dni novembra lani smo se na pokopališču v Dobličah pri Črnomlju za vedno poslovili od Ane Vrtin, rojene Banovec. Stara je bila komaj 50 let. Pri tragičnem padcu se je poškodovala in teden dni po nesreči umrla.

Zelo mlada se je vključila med NOB. Članica mladinske organizacije je postala leta 1943 in je sodelovala pri zbiranju prehrane za borce in ranjence, pri prevozu ranjencev, kopanju zaprek na cestah in pri ostalih akcijah, ki jih je organizirala mladina.

Ne njeni zadnji poti jo je spremljalo mnogo ljudi.

Angel Furlan

Na pokopališču v Svetem na Krasu smo decembra lani pokopali Angela Furlana, ki se je rodil pred 79. leti. Bil je borec za severno mejo. Tudi v drugi svetovni vojni je delal za našo stvar, saj je bil aktiven član OF. Leta 1944 je sprejel dolžnost vojaškega referenta za našo vas. Ves čas do osvoboditve je bil član našega združenja borcev.

Ivan Cilenšek

Združenje borcev NOV Selo-Kot-redež Zagorje ob Savi je izgubilo januarja letos svojega člana Ivana Cilenška, ki se je rodil leta 1902 v Potoški vasi. S sedemnajstimi leti je začel delati v rudniku in je bil udeležen v številnih štrajkih. Leta 1943 je začel sodelovati z NOB, naslednje leto pa je bil aktivist na kamniško-zasavskem območju. Za NOB je delala vsa njegova družina. Ivan je bil odlikovan z medaljo za zasluge za narod.

Janez Lozar

Konec decembra lani smo se na pokopališču v Vrtovinu poslovili od zavednega Slovenca Janeza Lozarja. Rodil se je leta 1889. Že v prvi svetovni vojni je na frontah veliko trpel. Trpljenje se je nadaljevalo pod italijansko okupacijo.

V drugi svetovni vojni so našli v njegovi hiši zavetje že prvi partizani. Vsa njegova družina je sodelovala v NOB. Pri njih so se zbrali zlasti mladinci in mladinke; najstarejša hčerka Tončka je bila sekretarka SKOJ. Močno ga je prizadela smrt edinega sina Alojza, ki se je ponesrečil na vojaških vajah. Janez in njegova žena Poldi sta ostala na jesen življenja sama. Hčerke so ju sicer pogosto obiskovale, sinova smrt pa je ostala neotolajljiva bolečina.

Vsi, ki smo Janeza poznali ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Milan Ordinski

Na Zalah v Kranju smo se pred nedavnim za vedno poslovili od odlikovanega borca NOB, borca prekomorskih brigad, Milana Ordinskega. Rodil se je leta 1909. Na terenu Center v Kranju je bil dolgoletni predsednik SZDL ter aktiven član številnih družbenopolitičnih organizacij. Za svoje delo je prejel tudi nekatera odlikovanja in pohvale.

Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Ivana Lozar

Ivana Lozar se je rodila leta 1926 v Vrtovini na Vipavskem kot hči siromašne družine. Oče je bil invalid še iz avstro-ogrske vojne. Med drugo svetovno vojno je vsa družina aktivno sodelovala v NOB. Pokojna Ivana in njena sestra Danila sta do konca vojne opravljali kurirske naloge. Brat Stanko je padel kot borec Gradnikove brigade. Brat Albin, ki je bil partizan s šestnajstimi leti, je po vojni umrl. Življenjska pot Ivane in vseh članov družine, je bila polna trpljenja, tegob in razočaranj.

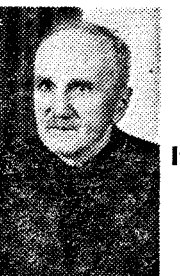
Od Ivane Lozar smo se poslovili 1. januarja letos na pokopališču v Vrtovinu.

Leon Prašnikar

Leon Prašnikar se je rodil leta 1919. Po poklicu je bil kmet. Takoj po prihodu okupatorja je začel aktivno sodelovati z organizatorji odpora. Bil je izdan in zaprt v trboveljskih gestapovskih zaporih. Leta 1944 se je vključil v 12. brigado na Dolenjskem. Bil je hraber borec, komandir čete, zastavnik in poročnik. Za svoje zasluge je prejel odlikovanja; orden za hrabrost in orden za zasluge za narod tretje stopnje. Pred in po vojni je aktivno deloval v vseh naprednih organizacijah, posebno pa še v prosvetnem in pevskem društvu.

Po hudi nezgodi je umrl decembra lani. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Podlipovici.

Ivan Forte

Januarja letos nas je zapustil v 86. letu starosti naš najstarejši član Ivan Forte, ki je bil rojen leta 1891. Vojaški častnik je bil že v prvi svetovni vojni. Bil je napreden kmetovalec, med drugo svetovno vojno pa je bil zaradi aktivnega sodelovanja z NOV aretiran in zaprt v Starem piskru v Celju. Ko je bil po napadu partizanov na te zapore osvobojen, se

je vključil v brigado Mirka Bračiča, kjer je prejel tudi odlikovanje.

Od Ivana Forte smo se poslovili na pokopališču v Zagorju.

Jože Pikelj

Dvainsedemdeset leta star je januarja letos umrl Jože Pikelj, ki se je rodil leta 1904. Že v stari Jugoslaviji se je družil z naprednjaki.

V drugi svetovni vojni se je 5. junija 1944 vključil v Cankarjevo brigado. Bil je poudelgat in nosilec medalje za hrabrost. Zadnjo čast so mu izkazali na pokopališču v Izlah.

Jože Novak

Na pokopališču v Črnomlju smo 20. januarja letos pokopali nekdanjega udeleženca NOB Jožeta Novaka, ki je bil star 78 let. Rodil se je v Gradcu. Izučil se je za kovača. V prvi svetovni vojni je bil vojak na ruski in soški fronti. Pozneje si je našel delo v Zagrebu, kjer se je vključil v napredno delavsko gibanje. Postal je tudi član KPJ. Leta 1931 se je preselil v Črnomelj in si ustvaril družino. Imel je nekaj zemlje in gostinsko obrt.

Že leta 1941 se je vključil v NOB kot terenski aktivist. Pomagal pri zbiranju hrane, orožja. Po kapitulaciji Italije vstopil v Belokranjski odred.

Miha Kralj

Miha Kralj je umrl decembra lani in smo ga pokopali na pokopališču v Podlipovici. Rodil se je leta 1911. Bil je borec v brigadi Slavka Šlandra od leta 1944. Bil je odlikovan za medaljo za hrabrost. Po poklicu je bil rudar.

Miha Kristan

Miha Kristan se je rodil leta 1906 v Zalilogu pri Železnikih. Umrl je novembra lani. Od leta 1943 je bil borec Prešernove brigade. Več let je bolehal zaradi posledic vojne.

Dušan Roblek

Dne 9. februarja letos smo se na Kokrici pri Kranju za vedno poslovili od borca in aktivista, tovariša Dušana Robleka. Tako kot med vojno je tudi v času po osvoboditvi, vse do prerane smrti, opravljal številne odgovorne naloge na terenu Kokrica. Več let je bil predsednik krajevne organizacije SZDL, bil je član sveta KS in aktiven sodelavec v športnem društvu. Za svoje delo

je dobil štiri odlikovanja: red zaslug za narod tretje stopnje, zlato medaljo ob 30. letnici denarnega zavoda, red za lovske zasluge, red dela in plaketo športnega društva Kokrica ter priznanje OF občinske skupščine Kranj.

Njegovi sodelavci in vaščani ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Pepca Kramžar

Novembra lani smo se v Bučki na Dolenjskem poslovili od Pepce Kramžar. Bila je aktivna udeleženka NOB. Na Kozjanskem so jo Nemci ujeli in poslali v koncentracijsko taborišče Ravensbrück.

Komaj 57 let stari ji je zahrbtna bolezen prekinila življenje. Številna udeležba občanov pri pogrebu je pokazala njeno priljubljenost.

Ivan Kralj

Zadnjo jesensko nedeljo so se svojci, soborci in prijatelji poslovili od borca Ivana Kralja—Cedra iz Gornjih Gamelj. Bil je udeleženec prve svetovne vojne, boja za osvoboditev Koroške in NOB, v kateri je sodeloval in vsa njegova družina od leta 1941. Veliko je pretrpel v zaporu v Nemčiji, kamor so ga skupno s hčerko odgnali Nemci leta 1944. Kraljeva domačija je bila ves čas okupacije odprta za vse partizane. V njej so se zdravili ranjenci, zbirali in sestavljali aktivisti.

Orden zaslug za narod s srebrno zvezdo, s katero je bil odlikovan leta 1963, je le skromno priznanje za delo.

Nace Seme

Decembra lani smo v Črnomlju pokopali upokojenega oficirja JLA Naceta Seme iz Vranovič, starega komaj 52 let. Izučil se je za čevljarja. Sedemnajst let star je junija 1942 vstopil med partizane v Belokranjski odred. Pozneje je bil v Tomšičevi brigadi, Cankarjevi in končno v 15. brigadi. Izkazal se je v številnih akcijah. Bil je sprejet v SKOJ in leta 1944 v Zvezo komunistov. Po končani vojni je ostal v službi JLA, v enotah Jugoslovanskega vojnega letalstva. Zaradi posledic vojnih naporov in bolezni je bil upokojen. Z družino je živel v Pančevu. Tu je bil vključen v družbenopolitične organizacije. Komaj tri mesece po preselitvi v Črnomelj ga je zahrbtna bolezen pahnila v smrt.

Frančiška Perhaj

Dne 22. januarja 1977 smo v Črnomlju pokopali našo članico in ženo padlega borca Frančiško Perhaj.

Rodila se je pred 72 leti v Brankovem pri Velikih Laščah. Oče ji je padel v prvi svetovni vojni in tako je materi pomagala pri preživljanju številne družine. Leta 1929 se je poročila z orožnikom Alojzom Perhajem. V zakonu sta imela dva sinova. Leta 1941 so se preselili v Črnomelj. Mož je padel ob nemški ofenzivi 21. oktobra 1943. Starejši sin Slavko je bil aktivni oficir JLA in je leta 1972 umrl. Mlajši sin Janez je učitelj in pesnik in je družbenopolitični delavec.

Zadnja leta je precej bolehal. Živel je skromno in tiho. Na zadnji poti jo je spremljalo mnogo njenih prijateljev in znancev.

● Iščem grob svojega brata Leopolda Kuclerja-Modrasa!

V ilustracijo za lažje odkrivanje identitete, navajam naslednje:

Rojen je bil 29. 10. 1918, po poklicu izdelovalec harmonik, v NOV je vstopil 26. 8. 1942. leta v Dolomitski odred, 2. četa 1. bataljona. Dne 20. oktobra 1942 je bil premeščen v 1. četo predvidenega 3. bataljona za 2. U. B. »Ljube Šercerja«! Bataljon je prispel v brigado 5. novembra 1942. V tej brigadi je bil do junija 1944, in sicer na Pohorju, od tu pa je odšel v štab 4. operativne cone. Ko se je osnovalo Zgornjesavinjsko področje, je bil postavljen za komandanta vojnega področja. V nobenem od pisanih dokumentov nisem zasledil njegovega imenovanja. Razpustitev tega področja omenja dopis št. 1532 z dne 22. 12. 1944 z odredbo štaba 4. operativne cone in to pod točko 1. a, pod točko 3. pa se ponovno formira Kamniško-savinjsko vojno področje. Iz originalnega dokumenta z dne 30. 1. 1945 pa je razvidno, da je bil moj brat ponovno postavljen za komandanta tega področja, za komisarja pa Jože Gerbec.

Brata sem videl nazadnje dne 9. 3. 1945 v Žekovcu (iz 8. na 9., ko je prešpal v štabu 2. bataljona Šercerjeve brigade med Trnavčami in Radegundo pri Mozirju.

Vedno sem bil prepričan, da se bova še srečala — toda nista se?

Naj navedem še naslednje, v zvezi s partizanskim imenom Modras:

V Sloveniji sta bila še dva z ilegalnim imenom Modras, Albert Konečnik-Modras, komandant bataljona Vzhodno-koroškega odreda v začetku leta 1945 ter Janko Skvarča-Modras, komandant Kozjanskega bataljona, padel 20. 12. 1943 v Bistrici ob Sotli.

Za mojega brata dodajam še to, kar sem ob kratkem ustnem izročilu slišal, namreč da je Bračičeva brigada bila hude boje na Konjiški Gori in sem zato prispel Draga Kunca, naj vpraša po zvezi, če je moj brat še živ. Po sestanku partijskih sekretarjev bataljonov mi je sporočil, da ni več med živimi. Ta stanek je bil popoldne 14. 4. 1945 pri kmetu Kavniku na območju Spodnjega Razborja, 2. bataljon pa se je nahajal pri Rdečniku, zahodno od Kavnika.

Odbor brigade meni, da je padel 21. 2. 1945, kar po mojem spominu časovno ne ustreza!

Zato prosim preživele borce, ki so ga poznali, naj, če vedo kaj o njegovi smrti, sporoče na naslov: Vinko Kucler, Rodičeva ul. 31, Ljubljana.

● Še o srečanju strojepisk

Tudi jaz se oglašam v zvezi z organiziranjem srečanja nekdanjih udeleženk strojepisnega tečaja, ki ga je pripravljeno organizirati Društvo stenografov in strojepiscev v Ljubljani.

Da se predstavim: Obiskovala sem strojepisno šolo pri okrožnem odboru GS za Belo krajino, in sicer od 17. maja 1944 do 17. junija 1944. Voditeljica strojepisne šole je bila tovarišica Barica Žugelj, predavateljica pa Nada Šenica. Slovenščino nas je učil profesor Šafar. V šoli nas je bilo devet deklet in en fant.

Dne 15. junija 1944 smo se fotografirali v Crnomlju in vam pošiljam fotografijo, kjer smo vsi udeleženci, in sicer od leve proti desni: Slavica iz Pribine, Pavlina Husič iz Cerkviš, Dunja Češarek iz Ribnice, jaz — Anica Jakofčič iz Cerkniških poročencev Sonc, zadaj stoji Jože iz Pribine; drugih imen se ne spominjam in bi želela, da se mi javijo.

Zelo lepo bi bilo, če bi se zbrali vsi udeleženci šole skupaj s predavateljico!

Anica SONC,
Adamičeva 6,
p. Ljubljana

BORCI CANKARJEVE IN GUBČEVE BRIGADE

Po našem lepem običaju bomo ob obletnici velike zmage v Jelenovem žlebu tudi letos priredili

tradicionalno srečanje,

ki bo v soboto, 26. marca 1977 ob 18.30 v Domu JLA v Ljubljani.

Posebnih vabil ne bomo pošiljali. Vabljeni tudi svojci!

Odbor

● Še enkrat: Je fant s harmoniko moj brat!«

K temu vprašanju, ki je bilo objavljeno med utrinki in odmevi v 4. številki TV 15, dajem kratko pojasnilo:

Tovariš s harmoniko ni Franci Kozjak, marveč Matija Ule, ki živi v Loški dolini! Pokojni Jože Petek je posnel fotografijo na Sv. Jani 10. januarja 1944, in sicer več posnetkov. Tovarišica N. B. v svojem zapisu žal ne omenja, kdaj je njen brat odšel k partizanom. Naj dodam še to, da so na fotografiji borci 3. bataljona in štabne patrulje 2. U. B. »Ljube Šercerja«. Pohod divizije je trajal le nekaj dni.

Naj dogajanja še podrobneje predstavim:

Vse to, kar sem zapisal, je razvidno tudi iz Petkovega albuma na straneh 63, 64, 68 in 69 (ta posnetek je bil objavljen v TV 15) in iz knjige »Pohod štirinajste« na strani 60. Kolona na fotografiji predstavlja 3. bataljon. Zastavonoša je brigadni kurir Jože Zabukovec. Prvi v koloni za zakritim borcem je štabni kurir 3. bataljona Friderik Meze-Boris, v isti vrsti največji pa je brigadni administrator Stane Zigmund, ki živi na Vrhniki. Naslednji, v civilni kapi, je Matija Štenta, stanujoč v Kranju. Divizija je pri Storaš prešla Voglajno, železnico in cesto pri vasi Opoka—Dole—Dramlje—Spodnja Slemenca, kjer se je nastanila Šercerjeva brigada. Naj pravim avtorja knjige »Pohod štirinajste«, da smo imeli še isti dan, ko smo prispeli na to območje, spopad z Nemci. Zemljevid o poteku pohoda z dne 14. 2. 1944 o tem spopadu ne govori, govori pa zemljevid z dne 15. 2. 1944! Dobro se še spominjam, da smo morali, komaj smo se dobro namestili, že zapustiti hišo in iti na položaj.

Vinko KUCLER-VINE
Rodičeva 31, p. Ljubljana

● Kdo kaj ve o mojem bratu Janezu Šketu?

Moj pokojni brat Janez Šket je bil rojen leta 1910, doma iz Lipoglav pri Ločah. Junija 1944, ko se je vrnil iz nemškega ujetništva, je odšel k partizanom v Tomšičevo brigado, in sicer v 2. bataljon. Nazadnje je bil menda brigadni kurir. Oktobra, ko je bila njegova enota v okolici Loč, se je napotil proti svojemu domu, da obišče mamo in se preobleče. Do doma pa ni prišel, ker ga je, tako pripovedujejo, zaradi ljubosumnosti in osebnega sovraštva, zahrbtno ustrelil neki domačin ter ga pokopal v bližini svojega doma.

Prosim vsakogar, ki kaj ve o tem dogodku oziroma kje je pokopan moj brat, da mi to sporoči na naslov: Angela Holcinger, Volmerjevo naselje B-1, p. Ptuj.

● Iščem tovariša

Pod tem naslovom je izšla v 5. številki TV 15 poizvedba, a žal z napako v podpisu. Moje pravo ime se glasi: Matija Jakofčič, Griblje 67, 68332 Gradac.

partizanski humor

Jevto jih je rešil

Nedjo Bošnjak, kmet iz okolice Bileče, je šel med partizane. Italijani so mu zaradi tega zaprli ženo in štiri otroke. Kmalu po tistem je poklical italijanski general Losana starega Jevta Poparo in ga vprašal:

»Povej, zakaj je šel Bošnjak med partizane?»

»Zaradi ženine hudobije!« je brez pomišljanja odgovoril iznajdljivi starec.

»Kako, zaradi ženine hudobije?»

»Tako! Nikoli se nista razumela, kot bi bilo treba. Že pet let je, kar se niti videti nista hotela več. Ko pri nas ne bi bilo tako strogih zakonov glede ločitve, bi se že zdavnaj ločila. Ker tega torej ni mogel doseči, jo je pustil in pobegnil med partizane.«

Losana, ki je mislil, da je Jevto povedal čisto resnico, je poklical pribočnika in mu ukazal:

»Tako! napišite upravniku zapora zahtevo, naj izpusti ženo in otroke Nedja Bošnjaka in naj se le-ti vrnejo domov!«

Premalo mila

Pri uboju Nikole Djurkovića, vodje vstaje v Boki, je sodelovala tudi skupina četnikov iz Grahovega. Po zločinu so se vrnili v svoje taborišče in si začeli deliti lire in živila, ki so jih dobili za nagrado od Italijanov. Medtem je prišel mimo kmet Jovan Milović iz okolice Grahovega. Ustavil se je ob četnikih in

● IZLET V DALMACIJO

Pripravljalni odbor za organizacijo izleta v Dalmacijo sporoča, da bo odhod ladje »Slavija« iz Kopra v torek, — 29. marca ob 17. uri — in ne, kakor je bilo javljeno.

Do spremembe odhoda oziroma prihoda je prišlo zaradi tega, ker se mora omenjena ladja vključiti v redno linijo dva dni prej, kakor je bilo prvotno določeno.

Za izlet se je prijavilo večje število ljudi, kot jih lahko ladja sprejme, zato bodo izlet ponovili! Predvideno bo to v jeseni, po turistični sezoni, na kar opozarjamo vse, ki so se tokrat prepozno prijavili.

Vsi prijavljeni za izlet bodo dobili osebna vabila!

Pripravljali odbor pri
ZZB NOV Piran

enega izmed njih vprašal, kaj vse so dobili od Italijanov. Četnik je začel naštevati: lire, moko, makarone, riž, mast, milo ... Jovan se je zamislil in vprašal:

»Koliko mila, si rekel?«

»Po dva kilograma.«

»Vsega so ti dali dosti, le mila premalo.«

»Kako premalo?«

»Premalo! S tako malo mila si nikakor ne morete sprati krvavih rok!«

Odkritosrčnost

Po koncu bojev za osvoboditev Knina je Peta dalmatinska brigada odšla z ostalimi enotami 19. divizije na počitek v Zadar. Enote so se razmestile zvečine zunaj mesta. Nekatere manjše enote, čete in vodi, so dobile posebna poslopja. Te ločene enote so imele svoje posebne dežurne. Kako opravljajo svojo službo, pa so nadzorovala poveljstva čet. Med takim obhodom je komandir čete I. bataljona Jovo Obradović, ko je odprl vrata, zagledal na drugem koncu sobe dežurnega, ki je sedel s sklonjeno glavo. Domneval je, da spi. Hotel je počasi zapreti vrata, vendar so glasno zacvilila, in je dežurni dvignil glavo. Potem je vstal in s tihimi koraki stopil komandirju nasproti. Ko mu je bil dovolj blizu, se je ustavil in mu poročal:

— Tovariš komandir, sem dežurni v prvem vodu. Stanje vojno. Nič novega ni. Na spanju imam 25 tovarišev.

Ker je bil dežurni zelo priseben, ga komandir ni hotel spraševati, ali je spal. Bal se je, da ga ne bi užalil. Vendar pa se mu je le dozdevalo, da je dremal na stolu. Ne da bi mu to kaj omenil, se je odpravil naokrog po sobah, v katerih so spali borci. Prižgal je žepno svetilko in jih začel šteti. Ugotovil je, da jih spi samo štiriindvajset. Da ne bi še enkrat odpiral vrat sob in zbujal borcev pri ponovnem preštevanju, je vprašal dežurnega:

— Ti si rekel, da pri tebi spi 25 tovarišev. Kje pa je še eden?

— To sem jaz, tovariš komandir! Odvrne dežurni in zavzame držo »mirno«.

Uspavalno sredstvo

Bolničarka Zora je rekla mitraljevcu Stefanu, da mu bo iztisnila gnojni tvor, ki ga je imel na vratu.

»Ampak ta operacija bo bolela kot sto hudičev,« se je ustrašil Stefan. Imaš kakšno sredstvo, ki bo uspavalo bolečine?»

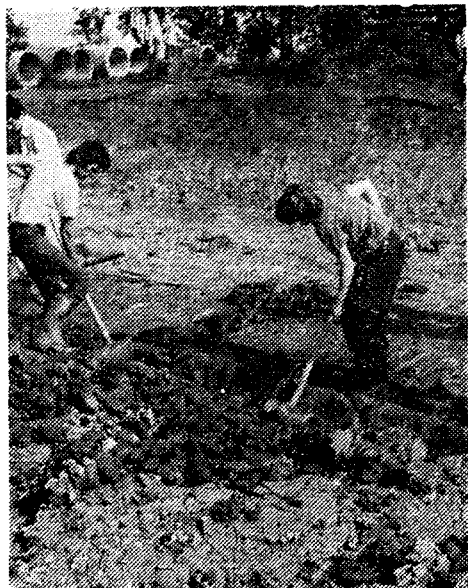
»Imam ga,« je odgovorila Zora. »Zapela ti bom uspavalno.«

Vrednost mladinskega prostovoljnega dela že dolgo več ne merimo zgolj s številkami. Se več: Mladinske delovne akcije postajajo stalna oblika družbenega angažiranja mladih! Imenujemo jih tudi šolo samoupravnih socialističnih vzgoje mladega človeka, šolo tovarštva in prijateljstva, ki ji ni enake na svetu, šolo bratstva in enotnosti. Pa čeprav so bile te besede že mnogokrat zapisane, jih bomo še pisali in, če bo to potrebno, še z večjimi črkami ter vse dotlej, da bodo postale nerazdružljivi del nas in našega življenja.

Na pomoč smo jih, če lahko tako rečemo, poklicali tudi danes, ko bomo spregovorili o ALEJI SPOMINOV IN TOVARISTVA, kot od eni izmed velikih obveznosti ljubljanske mladine.

Smo namreč priča pospešenim pripravam na podpis družbenega dogovora, ki naj bi zagotovil nemoten potek izgradnje in ureditve ALEJE SPOMINOV IN TOVARISTVA po izdelanem in odobrenem načrtu ter vzdrževanje že izgrajenih odsekov. In kako bodo podpisniki imenovanega družbenega dogovora skrbeli za uresničitev podpisanega? Tudi tako, da bodo v okviru svoje redne dejavnosti pridobili čim širši krog organizacij združenega dela, samoupravnih, interesnih in krajevnih skupnosti ter drugih družbenih dejavnikov, ki bodo na podlagi sprejetih spora-

Tako je bilo ob žici okupirane Ljubljane, kjer bo tekla ALEJA SPOMINOV IN TOVARISTVA lani... Kaj pa letos?

TITO: „Tu se izgrajujejo novi ljudje...“

zumov zagotovili v okviru občine predvidena sredstva za uresničitev zamisli tega veličastnega in enkratnega revolucionarnega pomnika in obeležja slavnih tradicij okupirane Ljubljane.

Slednje pa je, da posebej opozorimo, prvenstvena naloga ne le mladih, marveč vseh organiziranih socialističnih sil občin in mesta Ljubljane ter temeljnih samoupravnih organizacij in skupnosti na območju, ki ga je pred več kot petintridesetimi leti oklenila sovražnikova žica!

Poleg sredstev, ki jih za uresničitev zamisli ALEJE SPOMINOV IN TOVARISTVA podpisniki združujejo s tem družbenim dogovorom, name-ravajo načrtovalci le-te, del sredstev zagotoviti tudi z mladinskim prostovoljnim delom. In ker smo slišali, da se je prav tu nekoliko zataknilo, smo se z vprašanjem, kdaj bo ob žici okupirane Ljubljane spet slišati pesem mladinskih delovnih brigad, obrnili na tovariša Sketa, predsednika mestne konference ZSMS Ljubljana.

Vprašanje ni ostalo brez odgovora.

Pa krivce za zastoj ne nameravamo iskati, saj gre za splet raznih okoliščin, tudi opravičljivih, kot tudi ne nameravamo posebej podčrtovati, da so priprave na družbeni dogovor, ki naj bi zagotovil uresničitev zamisli ALEJE SPOMINOV IN TOVARISTVA, zahtevale dosti truda in časa. V tem zapisu je najbolj pomembno to, da mladinskega prostovoljnega dela v takšnih obseznostih, kot je bilo načrtovano, ne bo moč izvesti, česar pa se ne moremo razveseliti in ne pozdraviti! Mladinsko delovno akcijo, ki bi se tako po številu udeležencev in po organizaciji lahko merila z republiškinimi oziroma zveznimi akcijami, bodo letos zamenjale tako imenovane »vikend akcije«, v katere bodo organizatorji poskušali vključiti tudi druge občane, ne le mladino.

In še na nekaj je potrebno posebej opozoriti:

ALEJA SPOMINOV IN TOVARISTVA je še vedno neznanka za marsikoga! Ob tem je predsednik mestne konference ZSMS Ljubljana opozoril na kviz, od katerega si prav glede te obveščenosti dosti obetajo. Gre za tekmovalno »Ljubljana v narodnoosvobodilnem boju«, ki bo zajelo osnovne, srednje in višje šole in v katerem bo svoje mesto dobila tudi ALEJA SPOMINOV IN TOVARISTVA, da — med drugim — ne govorimo o lokalni Titovi štafeti, ki se bo začela šestnajstega aprila na Pugledu in sklenila osemnajstega aprila na centralni prireditvi ob dnevu mladosti na Trgu revolucije in katere pot bo zadnji dan vodila prav ob pomnikih okupirane Ljubljane.

Slednje toplo pozdravljamo! Ob vseh teh prizadevanjih pa ne smemo pozabiti, da si ALEJE SPOMINOV IN TOVARISTVA ne moremo zamisliti brez prispevka mladinskega prostovoljnega dela. Tudi potem ne, ko bo za nami uspešno družbeno in samoupravno dogovarjanje! Le tako ne bo ALEJA SPOMINOV IN TOVARISTVA samo prelep zelen prstan okrog Ljubljane — mesta heroja, marveč mnogo več. Bolj naša bo in še bolj ponosna! Ponosna tudi, če se spomnimo besed tovariša Tita — izrekel jih je na enem izmed gradbišč mladinskih delovnih brigad — na ljudi, ki jih je izgradila.

Zato moramo storiti vse, da ALEJA SPOMINOV IN TOVARISTVA te priložnosti ne bo zamudila!

MILENA STRAJNAR

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

kramljanje

Vrsta sestavkov leži v našem uredniškem predalu, dragocenih po svojem vsebinskem sporočilu, a žal brez imen ljudi, o katerih govori in krajev, kjer se dogodek dogaja. Vedno ne utegnem pismeno povprašati vsega, kar nas zanima in tako se zgodi, da marsikateri izmed njih zagleda beli dan takšen, kakršen pač je. Tako je bilo tudi s tvojim sestavkom, draga Ivanka Brežič iz Kočevja! Nisi nam zaupala imena svoje stare mame in ne vasice, ki si jo sicer tako toplo opisala. Prav tako nam nisi poslala svojega točnega naslova. Slednje pa nam vendarle sporoči, da bomo vedeli, kam poslati denarno nagrado.

Babi Debeljak iz Vrhnike smo na njeno željo poslali tiste številke TV 15, v katerih je imela svoje sestavke. Da jih bo shranila! Na vprašanje, ki ga je tudi zapisala v svojem pismu, pa takole odgovorjam:

»Kar piši, draga Babi, dokler se ti roka ne bo utrudila!«

In kaj so dejale Sračke, tekmovalna ekipa petih deklet iz partizanskega taborniškega oddela Bičkova skala? »Gremo na tekmovalje!« je odločno zapisala Alenka Sever iz Ljubljane. »Potem smo jo petindvajsetega februarja mahnila proti domu tovarne Litostroj, kjer je taborniški odred z imenom Zlatorog organiziral tekmovalje. Pa ne le mahnila, tudi drugo mesto smo zasedle in s seboj ponesle imenitno nagrado, topografski priročnik.«

Se bolj imenitno kot to, da ste zasedle drugo mesto, draga Alenka, je to, da ste se Bičkovci po dolgem času spet oglašili. Le kaj je z vami? Ste nas pozabili ali pa ste bili vsa ta leta nazaj, ko smo spremljali vaše delo, preveč pridni in vam je bil potreben majhen oddih? Vprašala bi te tudi rada, za kakšno tekmovalje pravzaprav gre. Morda bi morala vedeti, morda bi morala uganiti. Žal se ne morem pohvaliti ne z enim ne z drugim in tako mi ni preostalo drugega kot da te povprašam — tebi pa, da se spet kmalu oglasiš.

Vabilo k sodelovanju pa ne velja le Bičkovcem iz Ljubljane, namenjeno je vsem tabornicam in vsem tabornikom širom po Sloveniji!

Lepo pozdravljeni!

Milena

Koristna in prijetna srečanja

Pogovor z borci Briško-beneškega oddela na osnovni šoli v Cerknem

Prejšnji mesec smo imeli v Osnovni šoli Cerkno pomemben obisk:

Štiriindvajsetega februarja so nas obiskali Janez Učakar, narodni heroj in polkovnik v pokoj, generalmajor Franc Črnugelj, Zorko, Danilo Perčič in Cvetka Simčič-Sava, borci Briško-beneškega oddela, z njimi pa so se pogovarjali člani zgodovinskega krožka na naši šoli.

Tovariš Učakar je pripovedoval o svojem pobegu iz italijanskega taborišča Gonars in o tem, kako je prišel v Brda, kje se je boril, in kako je nastal Briško-beneški odred. Tudi tovariš Črnugelj je na kratko opisal svojo bojno pot med narodnoosvobodilnim bojem. Tovarišica Cvetka Simčič-Sava je bila znana terenska politična delavka v Brdih in je kot slušateljica šestega partijskega tečaja doživela strašni 27. januar leta 1944, ko so Nemci vdrli v Cerkno in je padlo sedemindvajset borcev, pa je bilo njeno pripovedovanje zelo pretresljivo.

Danilo Perčič, ki je podpredsednik domoljubnega odbora Briško-beneškega oddela nam je pripovedoval o prizadevanjih le-tega, da bi tradicijo narodnoosvobodilnega boja prenašali na mladi rod. »Da bi prav s tem neposrednim posredovanjem spominov spoznavali te najstrašnejše dneve naše polpretekle zgodovine, da bi znali ceniti žrtve za svobodo!« je dejal tovariš Danilo.

Povedati je treba, da se je Briško-beneški odred bojeval tudi v Benečiji, kjer danes žive zamejski Slovenci in je v teh krajih dosegel pomembne zmage. Mislim, da ni potrebno posebej poudarjati, kako važno je, da mi, mladi, poznamo borbe partizanov ob naših zahodnih mejah in s tem spoznamo, kako velik je bil prispevek naših partizanskih enot v tem protifašističnem boju vseh svobodoljubnih ljudi.

Slednje je še toliko bolj pomembno, saj so prav obmejna področja v zadnjem času v ospredju dogajanj!

Za borce Briško-beneškega oddela je tudi značilno, da so neustrahovani in delavni, da se redno sestajajo, organizirajo skupne akcije, srečanja in da so radi med mladimi.

Zelo smo se veselili, da so se odzvali našemu vabilu in se jim za njihov obisk zahvaljujemo tudi prek TV 15 z željo, da bi naša srečanja postala tradicionalna.

VIDA BAJT

Vojna je grozna

Sem učenec drugega razreda iz Dokležovij; rad prislunem pripovedovanju iz vojnih dni, pa sem enega izmed takšnih spominov tudi zapisal.

Najbolj je bilo hudo pri nas, ko so se morali vsi izseliti iz domače vasi. Tukaj je bil hud boj. Nemci so bili na eni strani Mure v bunkerjih, Rusi in partizani pa na drugi strani. Takrat je grmelo, da je bilo groza! Bilo je mnogo mrtvih in ranjenih. Oče je bil v bližini šole, ko je Jeričevo hišo porušila bomba. Prvič v življenju je videl tako grozljiv prizor: enemu izmed vojakov je odtrgalo glavo.

Tistega strašnega trenutka ne bo nikoli pozabil, zato večkrat reče, da je mir zlata vreden, vojna pa je samo veliko prelivanje nedolžne krvi.

DRAGO BARBER

Ker so ljubili domovino

Da, to je bilo takrat, že pred več kot tridesetimi leti, ko se vojnim grozotam in fašističnemu nasilju niso mogli ogniti niti otroci

Kruta vojna ni prizanesla niti najmlajšim. Nekateri otroci niso poznali ljubezni staršev, trpeli so pomanjkanje in živeli vsa vojna leta v strahu in trpljenju. To trpljenje je okusil tudi moj stric Franci Ambrožič, star takrat komaj štiri leta. Nemci so mu 27. julija 1942 na Belem polju ustrelili očeta, njegovo mamo pa odpeljali v Ravensbrück, eno najbolj grozotnih nemških koncentracijskih taborišč. To pa samo zato, ker so bili zavedni Slovenci, ker so ljubili domovino in so premraženemu partizanu nudili zavetišče.

● Odpeljali so jih

Teden dni pred ustrelitvijo njegovega očeta so zaprli tudi njegovo mater, mojo teto Dragico Markizeti (iz družine znanih jeseniških komunistov), po katere pripovedovanju sem tudi napisala tale sestavek, in seveda tudi nje-ga.

Najprej so jih odpeljali v »škofove zavode« v Šentvid pri Ljubljani, brez vsake osebne prtljage. Rekli so, da jih peljejo samo na zasiljanje, potem pa da se bodo lahko vrnili domov. Seveda je bila to gola laž. Bili so zaprti v Šentvidu z mnogimi drugimi Slovenci. Nalozili so jih v sobe. Na tleh je bilo le malo slame. Ležali so drug ob drugem. Hrano so delili trikrat dnevno, ker pa niso imeli posode in žlice, so morali čakati, da jim je to kdo posodil.

Po dveh mesecih so jih v Šentvidu nalozili na kamione in jih tam pustili ves dan do trde noči, ker niso hoteli, da bi jih podnevi peljali skozi Jesenice. Domačini iz Šentvida so jim kljub stražarjem ure in ure prinašali hrano in obleko. Ponoči so jih odpeljali skozi Jesenice proti Hrušici. Preden so jih odpeljali skozi karavanški predor, so vsi v

vlakcu tako vpili, da so jih tisti, ki so ostali doma, slišali in vedeli, da peljejo njihove domače v Nemčijo. Tudi v taborišče Starenberg so jih pripeljali ponoči in v tako slabem vremenu, da sploh niso vedeli, kje so.

Nemcem tudi te krutosti ni bilo dovolj! Tako so Francija po treh mesecih ločili od mamice in ga odpeljali v posebno taborišče za otroke. V prejšnjem taborišču je imel vsak mamico in mnogo drugih, ki so bili pripravljeni skrbeti zanj, tu pa je bil sam. Niti materine prošnje niso pomagale, ne solze! Povezati je moral culo in tako je v treh letih okusil šest do osem taborišč in to med tujimi otroki in nemškimi skrbniki.

● V taborišču za otroke

Ker mu mamica iz Ravensbrücka ni mogla pisati, se je Franci bolj navezal na teto, ki je bila v bližnjem delovnem taborišču, in mu je lahko pisala pisma. Ne njemu, pač pa vodji taborišča za otroke in ta mu je sporočal vsebino pisem. Teta je dobila celo dovoljenje, da ga obišče. Vendar ji ni uspelo priti do Francija, ker so se takrat vodile strašanske zračne bitke nad Nemčijo in je bilo bombardiranje na dnevnem redu. Pa tudi vlaki niso vozili, ker so bile vse proge in vsi mostovi porušeni.

(Ko je bilo konec vojne, je jugoslovanska vojna misija takoj poskrbela za ljudi v taboriščih. Ko so obiskali taborišče, v katerem je bila moja teta, je leta takoj dala naslov našega Francija. Obljubili so ji, da ga bodo poiskali in ga, kakor hitro bodo mogli, pripeljali domov!)

V teh taboriščih so otroci morali delati s šestim letom starosti. Zgodaj so morali vstajati, nato pa delati po kmetijah. Nekaj kmetov je bilo dobrih, največ pa slabih, saj jim tudi hrane niso privoščili. Najtežje delo je bilo v jeseni, ko so morali pobirati krompir, od zgodnjega jutra do poznega večera. Ker so bili nekateri otroci šibkejši od drugih, so drug drugemu pomagali, saj so se bali kazni, če ne bi bilo delo opravljeno. S tem delom so si tudi zaslužili krompir in kolerabo, kar je bila pač glavna hrana v njihovem taborišču.

Želja Nemcev je bila te otroke zaslužiti, jih odtujiti staršem, domovini! To pa jim ni uspelo! Dne 28. julija 1945 je v zgodnjih jutranjih urah pripeljal skozi karavanški predor transport samih otrok... Takoj so obvestili Francijevo mamo, da je verjetno prišel njen sin in da so ga pridržali na zbirališču na Plavžu.

● Srečanje z mamo

Mama in moja teta Dragica Markizeti sta ga šli takoj iskat. Ob baraki je stal bled, slaboten in slabo oblečen fantek sedmih let. Takoj sta ga spoznali. Mame ni poznal, nekoliko bližja mu je bila teta, ki je vsa ta grenka leta imela lahko z njim pismene stike. To srečanje je bilo pretresljivo! Še partizani, ki so doživeli toliko hudega, niso mogli zadržati solza ob srečanju matere in sina.

Se dolgo po vrnitvi domov se je Franci držal samo tete, le počasi se je vanj začela vračati ljubezen do staršev, le počasi se je privadil svojih ljudi. Vendar je bil vedno drugačen kot drugi otroci. Nemci so mu vzeli starše, svobodo, domovino — vse, kar otrok v teh letih najbolj potrebuje. Nikoli ni bil razposajen, kakor njegovi vrstniki. Vse delo in življenje je jemal bolj resno, razmišljujoče. Na vasi so ga imeli vsi radi in so ga mladim dajali za zgled. Začel je hoditi v šolo na Jesenicah. Potem je nadaljeval srednjo šolo v Tolminu in Ljubljani.

Moj stric Franci Ambrožič je danes že zrel mož, zaposlen je v Ljubljani in dobro ve, kaj je mati in kakšno bolečino je morala trpeti takrat, ko je on, sin, ni prepoznal. Da, to je bilo takrat, že pred več kot tridesetimi leti, ko se vojnim grozotam in fašističnemu nasilju niso mogli ogniti niti otroci.

RENATA URŠIČ

naslovljeno na tv 15 za mladino

Pismo

Zelo me je presenetilo opozorilo kolegice, da je moj prispevek objavljen med kramljanjem. Vidite, čeprav nisem napisala svojega imena, so me kar spoznali. Pismo je bilo namenjeno samo vam, ne za objavo. No, zdaj je — kar je! Mogoče je celo dobro, da ste ga objavili in bo tako omenjenega tovariša Ernežnika obiskalo čim več mladine, (morda bi tja odšli »mladi kurirji« iz mariborske osnovne šole, redni sodelavci mladinske strani!) in tudi nekdanjih partizanov, saj se je v tej hiši peklo veliko kruha za njih. Pri tej hiši ne želijo drugega, kot to, da bi odraslim predvsem pa mladini izročili naročilo ujetega borca Pohorskega bataljona Maksa Kunaverja-Sulca. To pa zato, da bi se nikoli ne pozabilo, kako hrabro in častno so umirali borci Pohorskega bataljona v tem legendarnem boju z mnogo močnejšim sovražnikom.

Ustni vir je prepričljivejši in zato je treba pohiteti, kajti čas nas priganja.

Izrazili ste željo, da vam pošljem kakšno sliko. Poiskala sem tri, ki niso posebno dobre in tudi stare so, a so mi zelo drag spomin in prosim, če mi jih vrnete. Dvomim, da so za objavo, izvzemši sliko punčke. Opis slik lahko najdete na hrbtini stranih! Na fotografiji je tudi moj brat Miha. Bil je v taborišču Dachau, odkoder se je leta 1945 vrnil močno izčrpan, bolan. Po desetletni bolezni je v dvainšestdesetem letu starosti umrl v domačem kraju, v Grižah pri Celju.

Punčka na sliki pa je vnukinja moje pokojne sestre Pepce, poročne Urisek in njenega moža Jožeta, ki sta bila borce Pohorskega bataljona!

Ob odhodu k partizanom sta namreč zapustila osemnajstmesечноga sina... Ta punčka, Susana ji je ime, je njegova, sedaj devet let stara hči. Je zelo pridna, mirna in marljiva učenka drugega razreda osnovne šole v Zalcu. Prvikrat je bila pri treh žeblih, ko je bila stara tri leta in od takrat hodi tja vsako leto. Lep in ganljiv je bil prizor preteklega leta, ko ji je osmega januarja predsednik občinske skupščine Slovenske Bistrice poklonil lep šopek nageljnov in ko je šopek cvetja hkrati prejela mati padlega sina Danila, tudi borce Pohorskega bataljona, ki je prav na ta dan slavila svoj rojstni dan.

V meni je hvaležen spomin na vse padle za svobodo tudi na mojo sestro Pepco Urisek-Zmijo, borko

Pohorskega bataljona. Bila je dobra, odkrita, vsem je rada pomagala. Po poklicu je bila trgovka kot jaz. Sedaj bi imela šestdeset let, jaz pa jih bom v kratkem dopolnila sedemdeset.

Ne, spomin na padle ne sme zbledeti!

MARIJA URANJEK
Soseska Ložnica 82
p. Zalec

PRIPIS UREDNIŠTVA:

Tudi hrabra skojevka Ivanka Uranjek, učiteljica iz Griž, ki so jo ubili kot talko 30. julija 1941 leta v Krškem, staro komaj dvajset let in po kateri nosi ime pionirski odred Osnovne šole Griže pa posebni šoli v Celju in Dobrni, je sestra Marije Uranjek.

PEPCA URISEK-ZMIJA

Suzana — vnukinja partizanke Zmije in partizana Trpina, padlih borcev Pohorskega bataljona — leta 1970, ko je bila stara dve leti

JOŽE URISEK-TRPIN

V orožarni

Hodim v koprsko osnovno šolo, ki nosi ime Janka Premrla-Vojka, v peti razred.

Pred kratkim nas je obiskal nekdanji partizan Janez Bauman, ki je delal v Cerknem v partizanski orožarni. Pripovedoval nam je mnogo spominov, tistega, ki me je najbolj pretresel, pa sem zapisala.

Takrat so partizani branili Črni vrh. Med njimi je bil tudi Janez Bauman s prijateljem Joškom. Stalno sta se spogledovala: strel in pogled. Kmalu je Janez opazil, da Jože več ne strelja. Stekel je k njemu in videl, da ga je krogla zadela naravnost v čelo. Poklical je bolničarja, a žal prepozno.

Jožeta so odnesli in na njegovo mesto je stopil drugi.

INGRID DEBEVC

Kaj je svoboda?

DARINKA SKOČIR: »Svoboda je občutek varnosti, je spoznanje, da lahko govoriš in se učiš v materinem jeziku, da za svoje delo prejemaš pošten kos kruha in si na svoji zemlji sam svoj gospodar.«

MARTINA TONKLI: »Svoboda je najdragocenejši človekov zaklad.«

JOŽKO FALETIČ: »Narod, ki se bori za svojo svobodo, za svojo zemljo in svoj jezik, ne bo nikoli premagan.«

DARJA URŠIČ: »Naša svoboda je bila priborjena s krvjo, zato jo tem bolj cenimo in jo bomo vedno branili.«

Bilo je to jeseni leta 1944

V hlevu so bili trije ranjeni partizani, ki jih pa Nemci niso našli

To mi je pripovedoval moj očka. — Zgodilo se je v pozni jeseni leta 1944. Kot pri vseh rudarskih družinah, je bila tudi naša družina kar precej številna, saj nas je bilo z mamo in očetom kar dvanajst. Bil sem osmi po starosti. Zaradi velikega pomanjkanja sem večino rane mladosti preživel pri stari mami v prijetni vasičji Tirma pod zasavsko Sveto goro. Tu sem pasel krave in opravljal dela, ki sem jih kot otrok pač zmogel.

Tako sem domače vsaj malo razbremenil, pa tudi stari mami sem pomagal. Ko sem se nekega popoldneva s kra-vami vračal domov, sem se zelo začudil, ker so bila vsa vrata na široko odprta.

Kar nekam tesno mi je bilo pri srcu, ko sem stopil v hlev. Takrat pa so, kot bi mignil, skočili Nemci z vseh strani, me trdo prijel in me vlekl v hišo in začeli vpraševati o vsemogočem, drugi pa so medtem ropotali po shrambi. Že so mislili zažgati hišo, ko so našli v kleti skladišče hrane, obvez in zdravil za partizane. Ta trenutek sva s staro mamo izkoristila in zbežala v gozd.

Pozneje smo zvedeli, da smo bili izdani! Pridal bi še, da so bili v hlevu takrat skriti trije ranjeni partizani, ki jih pa Nemci niso našli.

»Imeli smo veliko srečo, saj Nemce ni bilo tako lahko ukaniti!« je še rekel očka.

ROMANA FRECE

besede in dejanja

● Brezposelni člani naše družbe

Leta 1976 smo v Sloveniji sprejeli zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb, ki v skladu s 238. členom ustave SR Slovenije zagotavlja potrebno družbeno varstvo tudi tistim invalidnim osebam, ki pravice do usposabljanja in zaposlovanja kot bistva tega varstva po drugih predpisih še nimajo. Po teh predpisih je v Sloveniji deležnih posebnega invalidskega varstva okoli 71.000 oseb. Ocenjujejo, da je brez statusa in torej tudi brez takšnega varstva okoli 31.000 oseb od 15 leta starosti dalje.

ITD, 12. III. 1977

● Jugoslovanka danes in včeraj

Danes je v Jugoslaviji zaposlenih skupno 1.636.000 žensk, kar je 34 odstotkov vseh zaposlenih. V gospodarstvu dela 1.161.000 žensk, a zunaj gospodarstva 475.000. V združenem delu je več kot 1.100.000 kvalificiranih delavk, od katerih jih je več kot 183.000 z visoko in višjo strokovno izobrazbo, 350.000 je visokokvalificiranih in kvalificiranih, več kot 400.000 žensk ima srednjo strokovno izobrazbo in več kot 3.000 jih ima naziv magistra ali doktorja znanosti.

Po podatkih Zavoda za statistiko (od 21. 1. 1976) pa je:

Od 52 direktorjev v sestavljenih organizacijah združenega dela samo 1 ženska, v delovnih organizacijah z več osnovnimi organizacijami združenega dela je med 1.904 direktorji samo 30 žensk, v skupnostih osnovnih organizacij združenega dela je med 123 direktorji samo 5 žensk, v 12.962 osnovnih organizacijah združenega dela je samo 484 žensk, v delovnih organizacijah brez osnovnih organizacij združenega dela je od 13.124 direktorjev samo 1.125 žensk ... ali skupno: od 28.165 direktorjev v združenem delu je vsega 1.645 žensk!

Zanimivo je pogledati številke o udeležbi žensk v narodnoosvobodilnem boju:

Od 1.700.000 vojnih žrtev je bilo 620.000 žensk ali 36 odstotkov, od tega je v oboroženem delu naše revolucije padlo okrog 25.000, v taboriščih je bilo pobitih več kot 282.000 žensk, druge so padle kot vojne žrtve v zaledju partizan-

skega vojskovanja. V oboroženih enotah NOV in POJ je bilo okrog 100.000 žensk. Od 27.500 nosilcev »partizanske spomence 1941« je 3.344 žensk ali 12 odstotkov, med 1.322 jugoslovanskimi narodnimi heroji je 91 tovarišic, od katerih je živih še 16.

PRAKTIČNA ZENA, 12. III. 1977

● Tudi delavcem nagrade AVNOJ

Momčilo Djukić iz Beograda, Djura Salaja 7, nam je poslal pismo in v njem predlog, naj bi ob dodeljevanju nagrad AVNOJ umetnikom in znanstvenikom pomislili tudi na delavce, torej neposredne proizvajalce. Ta svoj predlog opira Djukić na dejstvo, da imamo v neposredni proizvodnji, torej v tovarnah, na gradbiščih, na poljih in v rudnikih še in še delavcev, ki zaslužijo zaradi svojih velikih delovnih uspehov visoko mesto v našem ustvarjanju. Njihov ustvarjalni duh je temelj vsega ustvarjanja, tudi umetniškega, znanstvenega, prosvetnega in drugih. Toda doslej so ti ustvarjalci ostajali brezimni, ko je šlo za nagrade, tudi za nagrade AVNOJ. Tisti, ki so predlagali kandidate, to pa so družbenopolitične organizacije, delovne organizacije, društva in združenja, so le redko iskali kandidate med neposrednimi proizvajalci, med tistimi, ki desetletja dosegajo visoko produktivnost dela, ali med takšnimi, ki s svojim novotarskim duhom in iznajdbami poganjajo proizvodnjo itd. Zato bi bilo dobro, pravi Djukić, ko bi v tem jubilejnem letu imeli predloge tudi od tod.

KOMUNIST, 14. III. 1977

● Delovno tekmovanje v počastitev jubileja

Vključujoč se v proslavo štiridesete obletnice prihoda tovariša Tita na čelo partije in njegovega petinosemdesetega rojstnega dne, je tovarniška konferenca zveze sindikatov volnarskega kombinata »Teteks« iz Tetovega organizirala delovno tekmovanje tekstilnih delavcev. Za to tekmovanje, prvo te vrste pri nas, vlada veliko zanimanje! Tekmovanje se je začelo marca in bo trajalo do konca aprila. V njem bodo delavci pokazali, kako poznajo samoupravljanje in življenjsko pot tovariša Tita, pomerili pa se bodo tudi v obvladanju strokovnega znanja in poznavanju proizvodnega procesa.

BORBA, 12. III. 1977

● Delavci imajo kriterije

Stipe Tonković, podpredsednik sveta Zveze sindikatov Hrvatske:

— Lahko smo zadovoljni, ker imamo temelje za nadaljnji razvoj kulture vsakega delavca v izobraženosti našega delavskega razreda. Zelo impozanten za našo državo, ki je bila še do včeraj med nerazvitiimi, je podatek, da imamo do 60 odstotkov delavcev s srednjo, višjo in visoko izobrazbo! To govori, da so ti delavci sposobni, da kažejo svojo ustvarjalnost, da se ne ukvarjajo več samo z golim obstojem, temveč lahko svojo osebnost razširjajo z vsemi tistimi funkcijami, o katerih govori Marx, funkcijami tako imenovane celostne, totalne ali vsestranske razvite osebnosti, z druge strani pa so sposobni upravljati kulturo, lahko utrjujejo kulturno politiko, imajo kriterije o tem, kaj je kulturno-umetniška dobrina in kaj ni.

VUS — 12. III. 1977

● Posestvo kot dar

Z žalostjo v srcu prebiram vesti o tegobah prebivalcev občine Vladičin Han Trgošče in Gradačac, podobne vesti pa prihajajo tudi iz Sarajeva. Imam nekaj zemlje v rodni vasi Kostreš pri Derventi, ki je nima kdo obdelovati. Sklenil sem, da jo brez odškodnine podarim eni od ogroženih družin, ki bi se bila pripravljena preseliti tja in začeti novo življenje.

Tako je izjavil Vasa Kresojević, prometni miličnik iz Mostarja. Dejal je še, da ne želi nikakršne publicitete, saj zemlje tako in tako ne obdeluje, živi v Mostarju, novemu lastniku pa bi to utegnilo pomeniti rešitev iz težavne življenjske situacije in morebiti trajan izhod.

POLITIKA, 12. III. 1977

TITO — graditelj miru in neuvrščенosti

„Bolje je
stoje umreti,
kot pa kleče
živeti“
TITO

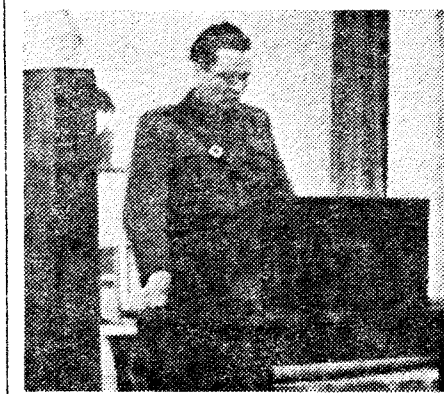
Predsednik SFRJ in ZKJ ter vrhovni poveljnik oboroženih sil, maršal Josip Broz Tito, slavi letos kot skorajšnji trikratni heroj SFRJ, skupaj z vsemi narodi in narodnostmi naše samoupravne in neuvrščene skupnosti, dva enkratna jubileja. Polnih štirideset let je že tovariš Tito na čelu KPJ oziroma ZKJ, kot prednje straže delavskega razreda in delovnih ljudi naše jugoslovanske socialistične skupnosti, katero je, v primerjavi z drugimi KP in težkimi mednarodnimi povojnimi težavami in ovirami, nadvse uspešno vodil, utrdil in razvil do današnje in jutrišnje podobe ter moči. Poleg tega bomo kmalu vsi skupaj slavili 85 let nepopisno bogatega, raznovrstnega in neprekinjenega revolucionarnega življenja in ustvarjanja, katero je, v humanističnem in politično filozofskem pogledu, brez primerjave v današnjem svetu. Tovariš Tito vsekakor pripada četverici duhovnih in političnih velikanov, neminljivih revolucionarjev delavskega razreda in revolucionarnih bojev: Marx, Engels,

humanizaciji sta nedvomno ČSSR ter Čile.

Socialistična Jugoslavija je bila v povojnem obdobju navzlic grožnjam Informbiroja ter zahtevah sil v veliki meri prav po Titovi zaslugi »prikrajšana« za takšna razočaranja.

Prav nobena socialistična revolucija ne zmaga takrat, ko revolucionarno osvoji politično oblast, saj obstoja nenehna nevarnost po odmiku, razkroju, nedoslednosti, polovičarstvu in rušenju njenih lastnih idealov. Tak je primer stalinizma in neostalinizma. Sleherna revolucija zmaga dokončno šele takrat, ko doseže takšno notranjo enovitost, trdnost in moč, da je nobena notranja ali zunanja sila ne more več zatreti, poraziti in odstraniti. Za jugoslovansko socialistično družbo vemo, da je takšno stopnjo homogenosti ter stabilnosti dosegla in presegla. To priznavajo tudi tuji napredni politologi in sociologi. Zato je naša družba tudi vzdržala vse zunanje pritiske in blokade Informbiroja, hladne vojne ter blokovska navzkrižja in bila ena izmed najbolj doslednih pionirjev ter borcev politike neuvrščene gibanja. Predsednik Tito je eden izmed najvidnejših arhitektov in velikanov neblokofske politike ter aktivne in miroljubne koeksistence. Tito, Nehru, Naser, Nkrumah in Sukarno so namreč ob srečanju na 15. zasedanju Generalne skupščine ZN, decembra 1960 leta v New Yorku, dali pobudo za sklic prve konference neuvrčenih dežel na vrhu, septembra 1961 leta v Beogradu.

Po koncu druge svetovne vojne je razpadla protihitlerjevska koalicija, ki je dobila steklene noge zaradi prehudih in premočnih ideoloških, političnih ter strateških nasprotij med bivšimi zaveznicami. Obe vodilni politični, vojaški in gospodarski sili, ZDA in ZSSR, sta sprva neformalno, kasneje, 1949 (NATO) in 1955 (VP), pa tudi formalno ustanovili svoji blokovski skupini, nad katerimi sta gospodovali, usmerjali in nadzorovali njun družbenoekonomski in politični ustroj, zunanjo politiko pa podrežali in odredili po svojih velikodržavnih interesih. Po letu 1947 so začele pridobivati neodvis-

Tovariš Tito na drugem zasedanju AVNOJ

nost od nekdanjih kolonialnih metropol številne nove države: Indija, Burma, Gana, Gvineja, Indonezija, Egipt in druge. Te so bile, vključno z Jugoslavijo, jedro nastajajoče nove politične doktrine in prakse, neblokofske in neuvrščene, preko katere so edinole lahko celovito, svobodno in revolucionarno izražale in afirmirale svoje nacionalne osebnosti in posebnosti.

Druge pametne izbire ni bilo. Vključevanje teh držav v blokofske skupine bi pomenilo samo novo obliko podrejanja. (se nadaljuje)

● Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERŠEK
● Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, LEOPOLD VERBOVSEK, MILAN VOGEL
● Tehnični urednik: SINE KOVIČ
● Tajnica uredništva: MARA OKORN
● Telefon uredništva: 327-780
Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarjev

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV-15«, Miklošičeva 28, pp 596, 61001 Ljubljana
Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacijo IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

● Tisk in klijše: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

naš
tovariš

● »TV-15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Uprava in naročniški oddelček »TV-15«, Miklošičeva 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana telefon 320-486